

Svakodnevnica okcitanskog plemstva u teoriji i praksi

Tataj, Ian

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:919593>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

**FILOZOFSKI FAKULTET JURJA DOBRILE U PULI
ODSJEK ZA POVIJEST**

**SVAKODNEVICA OKCITANSKOG PLEMSTVA, U TEORIJI I PRAKSI
DIPLOMSKI RAD**

Pula, 2019. g.

**FILOZOFSKI FAKULTET JURJA DOBRILE U PULI
ODSJEK ZA POVIJEST**

**SVAKODNEVICA OKCITANSKOG PLEMSTVA, U TEORIJI I PRAKSI
DIPLOMSKI RAD**

Ian Tataj

Mentor: prof.dr.sc. Miroslav Bertoša

Pula, 2019. g.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Ian Tataj, kandidat za magistra povijesti, ovime izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

SADRŽAJ

Uvod	5
Enfansa – Djetinjstvo	8
Onomastika	9
<i>Baptisament</i> – Krštenje	12
Rani Odgoj	12
Gubitak Djeteta	13
Životni prostor	15
Posluga	19
Djeca vjere	20
Rana socijalizacija	21
Mentori	23
Opismenjivanje	25
<i>Jounesa</i> – Mladost	29
O braku	30
Damstvo i viteštvo	32
Strasti	37
Obuzdavanje Strasti	44
<i>Maritatge</i> – Brak	46
Vrste braka i propisa	47
<i>Maduransa</i> – Dozreljivanje	51
Seigneurialni poslovi	53
<i>Convit</i> – Gozba	56
<i>Indepedensa</i> - Samostalni život	59
Cestovni promet	61
Paratge	62
Zaključak	63
POPIS LITERATURE	68
SAŽETAK	72
ABSTRACT	72

Uvod

U ovom radu nastavit će se potraga za realnostima srednjovjekovlja iz autorova završnog rada, pod naslovom "La noblesse Occitane: svakodnevica i misao." Prijašnji se rad ticao odgoja i odrastanja, koji će biti uvršteni u ovaj upotpunjeni rad. Vraćamo se proučavanju ljudi koje Baudolino, lik stvoren perom Umberta Eca, naziva "ljudi koji da bi rekli da se slažu, kažu: oc."¹

Unatoč tome što je predmet proučavanja ovoga rada svakodnevni život, biti će tretirane i prožete i povijest Okcitanije kao i njena kultura. Također, u naslovu ovoga rada stoje "teorija" i "praksa". Načini življenja i ophođenja u srednjovjekovlju teoretski su okvir u kojem se može u bilo kojem mjestu Europe toga doba pronaći mnogo sličnosti. Teza postojanja povijesti dugog trajanja nam jamči to stanje, no, Okcitanija i njeni ljudi iskaču iz okvira u mnogo navrata, kao što će biti uviđeno; ako i ne iskaču, savijaju okvir.² U praksi, život čovjeka je sve samo ne teorija, što nam i sami izvori često poručuju. Velike lakune u poznavanju prošlosti i ljudi samih, otežavaju pristup. Tako, možemo reći, između svakog poznatog događaja, akteri istih imali su vlastiti život, koji nije predmetom dokumentacije (osim u slučaju pokojeg kralja). To nam govori da je mnogo nepoznanica uključeno u naše skromno poznavanje historije. Ono što se pak, ne može odgovoriti izvorima, može se rekonstruirati. Autor ovoga rada proveo je mnoge godine u proučavanju Okcitanog i katalonskog jezika. S obzirom na skoro potpuno nepostojanje prijevoda izvora i djela koja tretiraju Okcitaniju srednjovjekovlja, autor je sam preveo sve relevantne tekstove u ovome radu. Također, proveo je period između 2016. i 2018. rekonstruirajući svakodnevicu raznih srednjovjekovnih epoha na samom sebi, koliko je god to bilo moguće blisko eksperimentalnoj arheologiji³ i simulaciji. Korištene metode bile su kompjuterska animacija i rekonstrukcija, praksa sa drevnim materijalima i alatima u svojem posjedu, i u kaštelu Morosini - Grimani u Svetvinčentu, uz pomoć udruge "Kaštel". Nadalje, prikladno odjevanje i ophođenje bili su bitni, kao i skladanje i izvedba srednjovjekovne glazbe i ine aktivnosti srednjovjekovlja.⁴ Pouke svega navedenoga iz autorova iskustva ulaziti će u ovaj rad kada to bude prigodno i prikladno. Ipak, temelj rada, biti će proučavanje pravih Okcitanaca, kroz period cijelog života. Svako je glavno poglavlje života u radu upraćeno izvorima upućenom rekonstrukcijom događaja i misli srednjovjekovnih činitelja koji bivaju skrutinirani, u tom datom trenutku, baš kao i poglavlje "Convit – gozba", koja je simulacija specifične gozbe koja se mogla desiti. Unatoč tome što su slijedovi događaja uređeni i teoretizirani, sadržavaju scene i fragmente izvorne realnosti, stoga neka čitatelj ne zamjeri teoretizaciji.

1 Umberto Eco, *Baudolino*, Izvori, 2001. str. 37.

2 A. J. Kosto, *Making Agreements in Medieval Catalonia*, Cambridge University Press, 2001, str. 10-14.

3 <http://www.archaeologyexpert.co.uk/experimentalarchaeology.html>

4 Vidi: <http://www.editfiume.info/lavoce/pola/16037-due-menestrelli-di-strada-e-d-osteria-affascinati-dal-basso-medioevo>, <https://hr-hr.facebook.com/trobadorz/>

Kao "case study" uzet ćemo primjer jedne plemićke obitelji tokom 12. stoljeća, stoljeća posebnog razvoja i slave Okcitanije, uslijed oslobođenja Jeruzalema. Grof Tolose ovoga doba, Anfos-Jordan, rodio se u Svetoj Zemlji, jer je Raimond, njegov otac, bio poveo svoju trudnu ženu u križarski pohod. Kršten je u vodama rijeke Jordan, te tako dobio svoje drugo ime. Osim njih, mnogo je drugih okcitanaca, plemića, klerika i drugih, pohodilo Svetu Zemlju. Dvanaesto stoljeće slovi kao stoljeće prekretnica u većini Europe, ne samo zbog nove slave postignute u Outremeru, već i tehnološkog, pravnog i kulturnog razvitka. Okcitanija, Languedoc, Midi, ili Septimaniya, kako se zna reći za to područje leži na razmeđi nekolicine naroda i kultura, a također, u samoj sredini između njih. Utjecaji Maorske tradicije su jasno vidljivi u vizualnoj i glazbenoj umjetnosti srednjovjekovnog Languedoca. Franačke su tradicije i pravni običaji sa sjevera okruživali regiju. Sa Istoka, Provansa (do 1032. godine kraljevstvo Burgundije) te Italija bili su bitan smjer kretanja trgovine i putnika, koji bi se tisluli prema Iberiji, prema Santiagu, na hodočašće do Svetoga Jakova. Židovska (Sefardska) kultura također je bila prominentna u čitavom području.⁵ Vjerska i kulturna tolerancija, bili su golem faktor u, mogli bismo reći, slobodarskom načinu života Okcitanije. Susjedna kuća Barcelone naslijedila je i Montpellier i Provansu u 12. stoljeću. Ti su gradovi rasli u to doba, polako istišćujući druge gradove Septimanije koji su bili trgovački centri. Odista, Melgueilh (danas Maugio), Narbonna i Arles, zamirali su zbog nakupljanja pjeskova, mulja, i močvara; premda se to tada nije moglo vidno raspoznati, danas su oni skoro potpuno izgubili svoje luke.

Iz već navedenog, vidimo da je mnogo obitelji vrijedno spomena. Unatoč tome, obitelj koja će biti predmetom skrutinije u ovome radu nije posjedovala grofoviju, niti prestiža i bogatih luka toliko koliko jesu njihovi suzerani. Ipak, posjedovali su zanimljivu poziciju u tadašnjem Languedocu, budući da su bili povezani sa mnogima, a Uzes, njihov glavni feud, leži na razmeđi Provanse, Auvergnata, Languedoca i Septimanije. Radi se o obitelji d'Uzes; Bermond d'Uzes i njegov sin Elzear su "co-seigneuri" Uzesa. Uzet ćemo primjer potonjih kao reprezentativnih pripadnika languedoškog plemstva. Obitelj d'Uzes nije bitno različita od ostalih iz tog ranga, ali barem u njih poznajemo mnoge pripadnike, neki od kojih su se uzdigli čak do ranga *de jure uxoris* grofa Tolose...⁶ Ono malo događaja koji se o njima zapravo znaju, pokušat ćemo pretvoriti u slijed misli i događaja koji bi njihovom statusu pripadali, uz sve probleme koji ih krasi. I druge osobe čije korake pratimo zaslužuju prezentaciju. Grofovi Tolose su se kroz nekoliko stoljeća ustoličili u vladavini nad čitavim područjem Languedoca, Provansalskom markom, i Rouergueom. Skoro je

5 Npr. Obitelj Gui od Luneta čak je dozvolila rabinski centar u gradu Lunetu.

6 Faidida d'Uzes (c.?.6.1110 – 1047) bila je grofica Tolose, te rodila grofu Anfos-Jourdanu Raimonda V, Anfosa i Faididu de Tolosa.

svaka osoba spomenuta u stranicama koje slijede bila vazalom grofova Tolose, ili barem vazalom njihovih vazala. Loza grofova koji vladaju Tolosom od 1094. godine je zvana kućom de St. Gilles. Nasljednici su to grofa Raimonda IV, koji je zauzeo Tripoli, ekspugnirajući od tamo saracene. Duga je vladavina te kuće većinom Languedoca potpomogla stvaranju i opstojanju specifičnog okcitanskog prava, umjetnosti i kulture, kao i njenog glavnog obilježja, jezika. Sve je to došlo na kocku, kada je bivao pokrenut sveti rat protiv Katara. Ratno doba propasti Okcitanije, hlađenje i gubitak/oduzimanje kulture, bio je stoljećima dug proces. Proces je to frankizacije, lokaliziran, kompleksan i ustrajan,⁷ no počeo je tada, zasluživši narodni naziv "Vergonha".⁸ Raymond VI obdržao je grofoviju, no njegov sin i nasljednik, Raimond VII, bio je prisiljen dati koncesije kralju Luju IX, "svetim" zvanom. Najvrijedniju svoju "imovinu", kćer Jeanne, morao je dati kraljevom bratu. Ona je naslijedila grofoviju titularno, ali je *de facto* bio vladar njen muž, Alphonse de Poitiers. Njemu su se morale polagati masovne i privatne zakletve vjernosti, u nekoliko navrata. Umrli su bez djece, stoga, Tulušku je grofoviju naslijedila kruna.

Spominjat će se razni gospodari, no svi povezani istim načinom života. Osim onih koji posjeduju dvorce, najčešći tip plemića su gospodari kastruma. Radi se zapravo o minornom plemstvu Languedoca. Kasta vojnika vladala je mnogim gradovima i manjim mjestima u obliku *seigneurie* ili *co-seigneurie* od oko X. Stoljeća pa sve do doba kuge, a ostaju dominantnim ličnostima i akterima društva do modernoga doba,⁹ u mnogim slučajevima. Mnogi od njih su postali katarima tokom kasnog 12. stoljeća. Katarske obitelji su veoma prisutne u gradovima i selima Languedoca od kraja XII. stoljeća. Njihove su sudbine veoma slične. Neki su od njih završili u zatvoru Inkvizicije u Carcassoni¹⁰, zvanom "zid". Beatriz de Planissoles iskače. Ona je živjela u vrijeme kasnijih inkvizitora, početkom XIV. stoljeća. Osuđena je za herezu 1321. godine. Nakon godinu dana je puštena.

Tražiti ćemo dokaze privatnosti i privatnoga života, što je teška zadaća za ostvariti, zbog faličnosti izvora koji bi zadirali u privatne sfere onih koji pišu povelje i dekrete. Premda će biti uzeti u obzir većinom lokalni izvori za dekodiranje mozaika života Okcitanaca, kao potporni materijal, biti će korišteni i izvori šireg Europskog srednjovjekovlja, dokle god tretiraju ili općeljudske tematike, ili dovoljno bliske kulture ili staleže. Posebno zanimljive za proučavanje jesu teškoće i minorni problemi, koji ponekad tek nakon dugog istraživanja bivaju iznjedreni na površinu. Jer, ni život

7 Kralj Franjo I u ediktu "Ordonnance de Villers-Cotterêts," 25.8.1539. npr. zabranjuje sve jezike osim francuskog za javnu uporabu, što je među glavnim činiteljima masovnog zaborava i uporabe Okcitanskog i Bretonskog jezika.

8 Vergonha znači sram na Okcitanskom.

9 M. Berthe, *Les élites urbaines méridionales au moyen âge (XIe-XVe siècles)*, u "M.S.A.M.F. hors série 2002", str. 22.

10 Nakon pada Montsegura, u velikoj čistci heretika od 1242.-1250-tih godina.

plemića nije bez svojih problema. Za sada, neka to bude mala seigneurijalna obitelj d'Uzes, srednje bogata, čak mediokritetska. Dijete koje ćemo pratiti u odgoju, također nije pustio za sobom mnogo tragova postojanja, ili slave. Ali, pustio je djecu, i svoje ime. To je sasvim dovoljno, moglo bi se reći, da zasluži barem jednomad da njegovo ime ponovno oživi. Fokus je, koliko se može, na životu od sredine 12. stoljeća, pa do njegovog kraja. Naravno, ulazit će ovdje i misli i pouke ranijih ljudi iz povijesti, ali, i nasljednika subjekta, jer unatoč trubadurskim, pravnim, vjerskim i ostalim izvorima, mnogi od njih zapravo ne pričaju o svakodnevicu, niti ičemu što se s njom može povezati. Treba ponekad kročiti dalje, i vidjeti što nasljednici rade, i vidjeti pritom, jesu li naučili pouku.

Enfansa - Djetinjstvo

Uzes, oko ljeta Gospodnjega MCXXX. *Lodovico*¹¹ *regnante*.

Roscijin je trbuh težak i fastidiozan. Ona je trudna. Iz njenih patnji i penitencije, roditi će se uskoro dijete. Novi život se stvara. Žena steže kajš Svete Marguerite¹² oko struka. Rukama ga grabi, da zaboravi na bol, Gleda na Istok¹³. Uz pomoć svojih kućnih dama, babica i mudrih žena, gura iz sebe plod svoje prirode. U proljeće života to će biće ući djetetom plemića, ako preživi muku poroda, Sve su nade uperene u taj trenutak, kada je u pitanju prvo dijete mladog bračnog para. Ako se rodi djevojčica, kako je to babica garantirala svojom magičnom percepcijom ventralnih kretanja, otac možda neće biti veoma zadovoljan. On bi ipak volio imati muškog nasljednika, ali neće zato manje voljeti kćer. Ako se rodi dječak, bit će to veliko slavlje u obitelji. Organizirat će se gozba u kući.

Što ako se rode blizanci? Sjetimo se samo kako su Aiolovi sinovi postali herojima. Ipak, biblijske istine upućuju na mnogo mračniju mogućnost. To se može interpretirati kao Božji znak, upozorava župnik. Jakov i Ezav su se već u Rebekinoj utrobi borili i vukli jedan drugoga za gležanj. Njihova se borba nastavila i u životu (**Post 25:22**). A kojem je od njih dodjeljena duša?

Otac se može samo počešati po glavi, i odbaciti takve mračne misli.

11 Louis VI, Debelim zvan. 1 Prosinac, 1081 - 1 Kolovoz, 1137.

12 Radi se o specifičnom pojasu koji se koristi tijekom poroda, vezanom uz kult svete Margarete iz Antiohije. Tradicija je i danas poznata na širem području Južne Francuske. Moglo bi se smatrati da ima funkciju kanalizatora misli, magijskim artefaktom koji pomaže da se misao preseli sa boli na sam artefakt, a ujedno da druge tjelesne funkcije imaju prioritet. (<http://vivrevouivre.over-blog.com/article-a-propos-de-sainte-marguerite-patronne-des-accoucheurs-et-des-sages-femmes-60954579.html>)

13 U bestijaru Philippa Thaona (XII. stoljeće)stoji "*E sacez orient demustre naissement, Si cum mustre liescrit que DÈs meimes dit, En Pareis neirat, ne de DE luinz serat.*" u prijevodu, "*Znaj da Istok znači rođenje. Kako pokazuje riječ koju je Bog sam zapisao. U raji se rodiš, od Boga nisi daleko.*" Vidi; *Popular Treatises on Science Written During the Middle Ages in Anglo-Saxon, Anglo-Norman, and English - The Bestiary of Philippe de Thaon*, London, 1841. str. 39.

Iz sobe dolaze krikovi žene, ali uskoro se javlja i plač novorođenčeta. Roscia je rodila zdravo dijete, uz Božju pomoć. Otac je dobio sina. Da bi novorođenče preživjelo, potrebno mu je mnogo brige i ljubavi, što nije problem u bogatoj obitelji co-seigneura grada Uzesa¹⁴. Babice promptno režu ombilikalnu vrpцу i odvajaju novorođenče od majke. Još jedan uspješan porod, od kojeg će se majka oporaviti, i nakon nekoliko godina podariti još jedno dijete. Javlja se sada pitanje, kako nazvati dijete?

Onomastika

Tradicionalne su vrijednosti društva Južne Francuske patrijarhalno i patronimijski orijentirane. To je jednostavna i prva interpretacija. Ako sin nasljeđuje familijске posjede i ime, može dobiti ime po svojem ocu, ili ocu svojeg oca, ili pak po nekome od djedova, ili stričeva. Što se tiče kćeri, prevalentno je i sasvim normalno, da će dobiti ime po svojoj majci, ili po majci svoje majke, pa čak i majci svojeg oca. Ovaj je osnovni pattern poznat na svim područjima koji su došli u doticaj sa germanskim kulturama, stanovništvom, i običajnim pravom. Ipak, dosljednost imena u Languedocu, Provansi, Aquitaniji i Auvergnatu nužno nalazi i velike devijacije od pravila. Velike dinastije su one koje drže do kontinuiteta imena (kontinuiteta vlasti i tradicijske kvalitete), kao one Guilhema (Montpellier), kuće Poitiersa, koja također daje deset *Duces Aquitannorum* pod imenom Guilhem, zatim Raimonda u Tolosi, Bernarda-Atona i Raimonda iz kuće Trencavel, Bernata-Atona, vikomta Nimesa i Agde, te Rogiera i Raimonda-Rogiera iz kuće Foix. U nižim plemićkim kućama postoji manje kontinuiteta, i imena se slobodnije daju prvim sinovima, a ponekad drugi sin prije dobiva ime oca, U obitelji de Lanta (čiji je progenitor neki Unaut/d) prvi su poznati članovi Guilhem Unaut i Azemar. Guilhem je imao četiri sina koji su preživjeli djetinjstvo, koje je redom nazvao Guilhem, Raimon, Azemar te Unaut. Njegov je unuk, nepoznatog oca među braćom, nazvan Guilhem Bernat. Taj je imao četiri sina i četiri kćeri, koju je djecu nazvao Jordan, Geraut, Guilhem, Guillelma, Longa, Bernarda-Unauda, Bertranda te Raimon.¹⁵ Pekuliarnost se u ovom nazivlju može naći prvo u imenu najstarijeg sina, Jordana, čije ime je proizvoljno nadjenuto, zatim u činjenici da se tek treći sin zove po ocu, da se prva kćer također zove po ocu, te da se treća kćer zove i Bernarda, i drži *cognomen* Unauda, obiteljsku distinkciju koja sa sobom nosi čast u tom feminiziranom patronimu. To je doduše slučaj i sa mnogim visokim plemićkim obiteljima. Guilhem VI, seigneur Montpelliera¹⁶ je prvu kćer nazvao Guilhemette, dva sina Guilhem, sljedeća dva sina bijahu Raimond-Guilhem i Bernat-Guilhem. Nakon toga išli su Gui, Adalais i Ermesende.¹⁷ Pri

14 Uzes je u XII. stoljeću podjeljen između obitelji d'Uzes, i biskupa. Tokom XIII. stoljeća postaju trećim vlasnicima de Cayartovi, a kasnije četvrtinu posjeduje i Kralj. Vidi Elzier; str. 4-8.

15 HEH, str.88.

16 Vladao 1122-1161.

17 U čast Guilhemovoj majci.

obzervaciji statusa i uloge žene u društvu, može se obratiti pozornost na određene fenomene po kojima su one identificirane u izvorima, ali i način na koji izvori identificiraju muškarce. Gwendolyne Hancke ukazuje na pojavu matrilinearne antroponimije.¹⁸ Neke su žene prenijele na svoje sinove svoje obiteljsko ime, To se zbiva u slučajevima gdje je taj sin kadet, pa umjesto imovine svoga oca nasljeđuje patrimonij majke. Tako je bilo sa sinom Forneire de Pereille, čiji se sin naziva Raimond de Pereille(za razliku od očevog-Guilhem-Rogier de Mirepoix). Tako je, ide slučaj, sa sinom Marquese Unaut de Lanta(kćer Guilhema, sina Guilhema Bernata), čiji se sin sa Aimericom de Roquefort zove Guilhem Unaut. Ponekad se sinovi identificiraju putem majke(u slučajevima kada je otac preminuo, ili je naprosto nepoznat i zaboravljen.

Vrijedna je spomena i činjenica da se u mnogim diplomatskim i testamentarnim izvorima tokom XII-XIII stoljeća ime majke obvezno navodi, budući da je bez nje, kao i bez oca, život nemoguć.¹⁹

Asortiman imena iz kojeg se može izdvojiti ime za svojeg sina, ili kćer, sastoji se od skoro nebrojive količine. Postoje biblijska i svetačka imena²⁰, ona antičkog porijekla, romanskog, germanskog, geografskog, karakternog. A ako prifali mašte, može se uzeti neko Arturijansko, a možda i franačko ime²¹. Pitanje je, koliko je u modi i korištenju koje ime, u kojem periodu, i kojem mjestu. U širem području Tolose, gdje u kontinuitetu vladaju Raimondi, može se naći velika količina istoimenjaka, sve od polovice XII stoljeća do polovice narednog. Među Tolosanskim Capitulima²², vrhovnim magistratima grada za 1202. godinu, čak se devet od njih dvadeset-četiri

18 FEL, str.84.

19 Vidi HGL.

20 Svetačka imena često služe kao prezime, odnosno, drugo ime, ovisno o danu krštenja ili rođenja, koji pada na određene svetkovine.

21 Ovdje ćemo staviti ženska imena koje je Gwendolyne Hancke navela (FEL, str.85-87) izmješana sa svojim muškim ekvivalentima, ako moguće...

Antička: Agnes, Alpais/Arpais, Amelha-Amelh/Amel, Andrevia-Andre, Ava, Beatris, Cecilia, Ceselha, Clara, Constansa, Doca, Dossa, Estevena/Estefalia-Esteve, Felipa-Felip, Jacmeta-Jacme, Joana-Joan, Jordana-Jordan, Juliana-Julian, Laureta, Maima, Marcela-Marcel, Maria, Marta, Mateus/Matelhia/Matheva-Mateu, Miquela-Miquel/Miguel, Morlanda, Nicoleva, Peirona/Peironela-Peire, Ponsa-Ponc, Saissa-Saix, Sebelia.

Germanska imena(Uključujući I ona gdje se mješa rimski prefiks sa germanskim sufiksom):

Adalais/Azalais/Alazais, Aicelina/Aigelina-Aicel, Aimara-Aimar, Aimeriga-Aimeric, Armanda-Armand, Arnauda-Arnaud, Arsen/Arsenda, Assaut, Auda, Audiarda/Audiarts, Aurimonda, Azalamurs, Berengueira-Berenguie, Bermonda-Bermond, Bernarda-Bernat, Bertranda-Bertran, Braidamonda, Brunimonda, Brunissen/Brunissentz, Elais/Helis, Elis(drugi oblik Alazais), Ermengart, Ermessent, Esclarmonda, Garsen(Gaucelma-Gaucelm, Gosberta-Gausbert), Gerauda/Guirauda-Geraut/Guiraud, Germana-German/Germain, Guillelma-Guilhem, Isarna-Isarn(Lopa-Loup), Mersen, Raimonda-Raimon, Rainauda-Renaut/Rainaud, Rica/Ricarda/Richarz-Ricard, Rixen/Rixoven, Saurimonda, Sicarda-Sicard, Tiborg, Umberga-Umbert.

Što se tiče imena geografskog podrijetla, više ih ima za žene no za muškarce; primjeri su Tolosana, Bezersa, Barsalona, Peitavina, Turca, Irlanda, India, Navarra...

Fizički atributi daju imena kao: Saura(plavokosa), Bruna(smedokosa), Longa(velika-visoka), Calva(ćelava), Corba(grbava)...

Psihički atributi, većinom evocirajući vrline daju; Algaia(sretna), Gailharda-Gailhard, Bona, Serena, Amada, Cauzida, Braidia, Feliz-Felix, Vital...

Ima I imena koja evociraju radnje I socijalni status, kao; Marquesa, Reina/Raina, Barona, Cavaers(Viteškinja), Guerreira(ratnica), Forneira(krznarka), Berbegueira(pastirica), Sedeira(Svilarica), Raseiriz(brijačica)...

22 Abel & Froidefont, *Tableau Chronologique des noms de Messieurs les Capitouls de la ville de Toulouse*, 1786,

nazivaju Raimond²³. Među srednjim i nižim plemstvom Languedoca(vidi od Tolose do Montpelliera)postoci su slični. Naravno moda ne prati nužno samo imena moćnika, već i onih ljudi koji su mnogo pristupačniji gradskom i seoskom puku. Zasigurno je barem u nekoliko slučajeva ime nadjenuto i inspiracijom trubadura? Neki od trubadura "Zlatnog doba" nose imena kao; Raimon de Durfort, Raimon de Miravalh, Guilhem de St. Deslier, ili Bernart de Ventador. Mnoga od tih istih imena se mogu naći u i popisima Tolosanskih kapitula, inkvizicijskim listama i genealogijama srednjeg i nižeg plemstva. No, da ne bismo upali u zamku poistovjećivanja drugih doba sa ovim, ovu teoriju ćemo tretirati kao upitnu i potencijalno blasfemičnu. Ipak, mnogi su trubaduri također bili pripadnici istog plemstva i građanskog društva, pa se zapravo ovaj upit pretvara u igru kokoši i jajeta. Kao primjer osobe čije ime je nadjenuto iz specifičnih razloga, koje poznajemo, evo nam Anfosa-Jourdaina, sina Raimonda IV, grofa Tolose. Njegov je otac, famozni Raimond de St.Gilles, križar i osloboditelj svetog Groba, vodio sa sobom u prvi križarski pohod i svoju ženu Elviru. Ljeta 1103. negdje u pustinji, između Jerusalima i Damaska, rodio se im sin. Sama je Elvira, nelegitimna kćer kralja Kastilie, Alfonsa VI, nadjenula to ime svom sinu. Krštenjem u rijeci Jordanu, Anfos je dobio i drugo ime. Potonji će grof pak dati ime Raimon svojem prvom sinu.

Bermond d'Uzes²⁴ morao je uzeti sve ove činjenice u razmatranje pri odlučivanju imena svojeg prvog sina, Ime njegovog oca bijaše Raimond, ime brata, Peire. U obitelji cirkulira i ime Rostaing. On se ipak odlučuje za mnogo starije i časnije ime. Godine 1156, zabilježeno je "*Elisiardus major natu filiorum Bermundi de Uzetica*".

Elzear je ime koje je rijetko viđeno, i postoji većinom u Provansi, ali u obitelji d'Uzes postoji barem jedan presedan, Bermondov djed. Sa Rosciom je Bermond imao još jednog sina, Bertranda. Po njenoj smrti, oženio se sa Doucom de Mozoargues, i s njom imao još sedmoro djece(?)²⁵. Drugi Bermondov sin nazvan je Raimon²⁶.

Toulouse.

23 Premda se prethodne godine, među 22 imena, nalaze samo dva Raimonda, a vodstvo je preuzeto od strane ljudi pod imenom "Peire"...

24 Rođen 1114. godine, umro oko 1181. Stariji brat mu se zvao Rostaing. Njegova je sestra, Faidive/Faidide, oženila je grofa Tolose, Anfosa-Jourdana. Imao je i petoro mlađe braće. Oni su svi postali klerikalci. Aldebert je biskup Nimesa(1141-82), Raimon biskup Viviersa(1158-60), Raimon [I] biskup Uzesa(1150-88), Guilhem je postao opatom, a Pierre, najmlađi bio je biskup Lodeve od 1157 do oko 1161. Tako ih je asortirao Jean Galian; <http://jean.gallian.free.fr/comm2/Images/genealog/uzes/uz1a.pdf>. Jean-Bernard Elziere ima drugačiju rekonstrukciju datuma, gdje se Bermond rodio oko 1105, a nekoliko njegove braće vlada malo duže, notabilno, Raimon od Viviersa, do 1171. Između te dvije rekonstrukcije obiteljskog stabla vlada I određeno osdtupanje. Postoji i treća varijanta, genealogija poprilično faličnog karaktera, ali koja zapravo pobija Elzierovu. Ona slijedi Manteyerove(vidi Manteyer, 383) tvrdnje i preuves u HGL. Usporedi; *Histoire Générale de Languedoc* 3rd Edn. Tome VIII, Preuves, Chartes, 20.VI, col. 305 sa J-B. Elziere, *Note sur les coseigneurs de la cité d'Uzès au Moyen Age*, 2000. Damien Carraz ima rekonstrukciju obiteljskog stabla. (Vidi: *L'Ordre du Temple dans la basse vallée du Rhône: 1124-1312*, str.550)koje ćemo se pridržavati, u apsenciji mogućnosti pristupa izvorima.

25 Oko broja njegove djece nema konsenzusa, ali gore navedena istraživanja mogu dovesti zainteresiranu osobu do izvora, gdje možda leži istina?!

26 Može se reći da Raimon je daleko najpopularnije ime u Languedocu sve do kasnog XV stoljeća...

Baptisament - Krštenje

Novorođeno dijete je potrebno krstiti, tako uklanjajući Nečastivom ulazak u njegovu dušu. Tako protjerujući zlo iz njega, zamjenjujući zlo Božjim svjetlom i dobrotom. Zbog generalnog grijeha je dijete kršteno, kaže Philippe de Thaon, i kada je podignuto, kao orao je renovirano. Vrlinu i gorljivost prima kada dođe u krstionicu²⁷, Grozna sudbina slijedi nekrštenima, kako kaže Dante, koji će završiti u bestjelesnom stanju Limba, gdje za vjeka vjekova, do Uznesenja haraju zelenim poljanama, gledajući u dvor sa sedam vrata, ne zaslužujući niti Raj niti Pakao. Krštenje je ipak, nešto neopipljivo u pričama i izvorima Occitanije. Premda je događaj pijeteta, prvi sakrament u životu jedne osobe, njega se ne spominje, osim ako je u pitanju Grof Tolose. Dešava li se on u obližnjoj crkvi, samostanu, katedrali prvog grada na vidiku, ili u kapeli plemićkog dvora ili kuće? Ne bi bilo krivo potvrditi sve ove mogućnosti. Ovisno o mogućnostima i željama obitelji, taj se ceremonijal može učiniti u svim ovim mjestima. Ovisno o impliciranoj veličanstvenosti te svečanosti, na tu se manifestaciju može zvati širok ili uzak broj uzvanika. Ako je to prvi sin i nasljednik Gospodina grofa Melgueilha, ta će se svečanost vjerojatno desiti u srcu grada Maguelona, u Katedrali Svetog Petra. Ako se radi o gospodaru Uzesa, biti će to u gradskoj Katedrali, Svetom Teodoritu, Ruralno Katarsko plemstvo ne vjeruje u sakramente "De baptismo, de hostia sacrata, de matrimonio, de resurrectione carnis..."²⁸ i druge takve paradigme, postavljene od strane Svete Rimske Crkve, pa umjesto tradicionalnog krštenja, prakticira mjesečne rituale "čišćenja" od zla, zvane *aparelhement*, koji služe svrsi srodnoj krštenju. Ali ipak, ceremonija koja predstavlja krštenje je tek *consolament*. Tek nakon njega je čovjek spreman primiti Duh Sveti.

Rani Odgoj

Kada je dijete zaštićeno od zla, počinje njegova integracija u društvo dobrih kršćana. Ali, ono i dalje nije zaštićeno od realnosti svijeta u kojem biva. Majčina je skrb vitalne važnosti, njeno mlijeko budući jedinom prehranom koje će novorođenče dobivati barem godinu dana. Prva je faza edukacije obveza majke, prvi je teret njen, da dijete vodi kroz prve korake, te da ga nauči bazičnim potrebama života. Ali majka u tome nije sama. Uz nju su njene pomagačice, ponekad sluškinje, ali ponekad i plemkinje. Pri odgoju nerijetko pomažu i ostale žene obitelji, kako s majčine, tako i očeve strane. Ujna, šogorice, sestre i bake se često nalaze u kućanstvu²⁹. Kao i u slučaju porođaja, prve godine života djeteta ostaju isključivo ženskom zanimacijom. Osoba velike važnosti i autoriteta pri odgoju, može se naći pod imenom *nutritz*. Ona je zapravo i odgajateljica, i dadilja, ako

27 P. de Thaon, *Bestijar*, MXL.

28 Ms609, F° 1 a.

29 Guilhem VII, gospodar Montpelliera ostao je pod skrbništvom očeve majke, Ermessende de Melgueilh, po očevoj smrti.

treba i zamjenska majka, kada je navedena umrla. To je osoba koja treba biti bliska dami, što znači da je dama sama treba i izabrati. Često je *nutritz* osoba koja je odgajala i samu majku. Iz postojećih izvora Gwendolyne Hancke donosi zaključak da je *nutritz* većinom neplemenitog podrijetla³⁰(FEL, 110). Njena je socijalna funkcija uzdiže iz rangova *roturiera*³¹ u kućansku damu. Poznajemo nekolicinu primjera; Azalais Ferrie je podigla na noge sina Felipe de Pereille i Peire-Rogiera de Mirepoix, i ostala u obitelji dugo nakon Esquieuovog djetinjstva, kao osoba povjerenja Felipi, Druga Felipa, žena Guilhema d'Albiac putuje sa svojom dadiljom, dok je 1272. godine jedna Katarska dama, Fais, primila *consolament* u prisutnosti svoje stare *noutritz*, Bersendis³². Katarska dama Assaut de Caussade, putuje sa svojom majkom i djecom 1240-41. godine. Sa njima putuje i *nutritz*, Cuenta, koja također sa obitelji jede kruh blagoslovljen od "dobrih žena", i svi zajedno obožavaju dobre ljude ceremonijom *melhoramenta*³³.

Nutritz je žena sa iskustvom u odgoju djece, što znači da ih je vjerojatno i sama imala. Ne bi bilo isključeno zamisliti da je moment zapošljavanja jedne takve žene onaj kada je i ona sama u iščekivanju, ili podizanju djeteta. U periodu laktacije, koju možda majka želi uskratiti svojem djetetu, ne bi li dama zadržala lijep izgled svojih grudi, *nutritz*(čije samo ime nosi u sebi trag opisa posla)može hraniti djete svojim mlijekom. Ona je zadužena za svestrane kućanske poslove koje majka ne može raditi dok se oporavlja od poroda, nositi djete uokolo, šivati mu odjeću, motati ga i previjati, kuhati ili govoriti kuhinjskoj posluži, *cogu* i *cogastru*³⁴, što i kako spremati za objed, kada jednom djete poraste dovoljno da se može hraniti bez majčine grudi, možda ponekad i kuditi djete, kada to majka nema srca učiniti. Dadilja treba poznavati uspavanke, kantilene i dječje zanimacije, ali treba biti i čvrsta ruka, rame potpore majci.

Gubitak Djeteta

Lako je moguće da djete ne preživi svoju prvu godinu, u vremenu kada su sezonske prehlade, gripe i upale pluća skoro smrtonostne za mladi organizam. Pogotovo u kišnim jesenskim danima, lako se desi da promjena temperature uzrokuje bolest. Premda je plemićki dvor(ili kuća) relativno bolje zaštićen od epidemijskih bolesti³⁵, kao boginja ili vodenih kozica, ništa ne sprječava širenje takve bolesti unutar obitelji, kada jednom pokuca na vrata, bilo zaslugom sluge ili kojeg gosta. Disenterija je bolest koja veoma lako uđe u kuću, ako je voda u bunaru ili cisterni kontaminirana, širi se hranom, efikasnošću tifoidne groznice. Veoma je bitno da se djete rodi zdravim. Ako se rodi

30 FEL, str. 110.

31 Ne-plemić.

32 FEL, str. 110.

33 HEH, str. 67.

34 Tako naziva kuhara i kuhareve pomoćnike Guilhem IX, u pjesmi *Farai un vers pos mi soneil*. XXXVIII.

35 Ali ipak na plemićki dvor dolazi mnogo ljudi, preko kojih se zaraze mogu širiti.

prehladljive i boležljive, slabe prirode, neće biti u stanju preživjeti niti naj običniju prehladu. Veoma su rijetke prigode u kojima se spominju takvi događaji. Lett drži da je broj djece koja umru prije ispunjenja svoje prve godine otprilike 3 od 10. Sličan broj je zatim dodan za one koji ne dostignu pubertet. To bi značilo da jedno od dvoje rođenih uspije preživjeti djetinjstvo. Valja onda dodati da postoji dodatna 10-postotna mogućnost da dijete umre pri porodu.³⁶ Također, postoji šansa da dođe do rađanja mrtvorodenčeta, premda Lett ne navodi percentualu te mogućnosti. Razmatrajući to na najcrniji mogući način, bilo bi moguće reći da je roditi dijete i dovesti ga do kojih 15 godina života, skoro futilni pokušaj, te da su roditelji devetoro djece de Castel³⁷ morali skoro svake godine proizvesti po jedno, ako moguće i dvoje potomaka. David Herlihy je pokušao rekonstruirati stopu smrtnosti u Florentinskim obiteljima XIV. stoljeća putem "catasta" i imovinskih popisa, no, ni pri toj istrazi nije se došlo do zaključaka koji upućuju na "realnost", već je ustanovljeno da je postotak poznate djece, veći u urbanim no u ruralnim djelovima Toscanne. Nadalje, čini se da postoji izrazitija kontrola trudnoće u bogatijim obiteljima no u siromašnim³⁸. Problem zapravo, kao i u mnogim drugim slučajevima proučavanja života srednjeg vijeka, leži u izvorima samim. Smrt djeteta u povojima, mrtvorodenje, abortus ili slična sudbina nije predmet razmatranja oporuka, kronika, ili kartulara. Ono što se umjesto činjenica nalazi, jesu patnje majki nad izgubljenom djecom, ako nigdje drugdje, u Languedocu, gdje se uviđaju kroz naraciju samih sudionika života.

Možemo naći i izdvojiti nekolicinu primjera koji se direktno tiču gubitka djeteta; Huga, žena Joana de Vienne, pod optužbom Valdeške hereze (1320.g.), objasnila bratu Fournieru da ne može dati prisegu, pošto je trudna. Već je jednom bila prisegla, a nakon toga izgubila djete. Drugi put joj se to neće desiti...Stoljeće ranije; Pagana pita neke "dobre ljude" u naletu bijesa, da joj objasne "zašto su joj sva djeca umrla. Kad joj oni odgovore da su njena djeca bili demoni, ona nikada više nije htjela čuti za *boni homines*."³⁹

Beatriz de Planissole, *chatelaine* dvorca Montailou je po nagovoru svojeg intendanta⁴⁰ zajedno sa dobrim ljudima krenula putem Lombardije. U svojem domu je pustila svoju djecu, na milost i nemilost, a sa sobom je ponijela samo svoje još nerođeno dijete. Dame iz Chateuverduna, Agnes i Serena napuštajući svoj dom da izbjegnu inkviziciji, napuštaju svoju djecu. "Jedna od njih, držeći svoje dijete u kolijevci, grli ga i ne želi se od njega odvojiti..."

Ova je epizoda, koju prepričava Beatriz bratu Fournieru⁴¹, možda izmišljena od njenog intendanta,

36 FEL, str. 159.

37 HEH, str. 348

38 Herlihy, str. 146-155.

39 FEL, str. 126.

40 Titula se susreće većinom kada je kaštelan ženskog roda.

41 FEL, str. 125.

Raimonda Roussela. Hancke tako tvrdi, jer čini se, Roussel i Beatriz su često ulazili u priče, gdje je on možda lagao, ne bi li iz Beatriz izvukao emocionalni odgovor. Ako je epizoda i izmišljena, ipak ostaje osjećaj, kojeg je Raimon izvukao iz Beatriz. Ostaje činjenica da je ona taj događaj pamtila, i pred inkvizitorom spomenula. Što je sa očinskom ljubavlju? Doživljava li otac osjećaj kojeg Crkva osuđuje kao najgori čovjekov grijeh, Ponos? Je li moguće da samoljublje koje proizlazi iz zadovoljstva progenijom zamrači osjećaj ljubavi kojeg otac može osjećati prema djeci? Zasigurno je to tumačenje prikladnije Tomi Akvinskom, no seoskom plemiću. Zasigurno je crkveno viđenje ljubavi i vezivanja karnalnim bićima ono koje pokušava zatomiti ekspresiju ljubavi. Na svu sreću, u Languedocu ne postoji toliko opatija kao u ostatku Europe...

Životni prostor

Bilo kako bilo, Beatrizino svjedočenje upućuje nas na postojanje jednog artefakta koji je djelom dječjeg života. Radi se upravo o kolijevci koju su Na Agnes, ili Na Serena grčevito držale. Kolijevka (*brec, breca, brecol/la*), koja može biti napravljena od drveta, ili pletena, prijenosne je naravi⁴², i veoma je rijetke pojave u spomenu. Idem što se tiče arheoloških nalaza, upravo zbog svoje manje no vječne prirode, prolazne kao život jednog čovjeka. Njena je funkcija veoma jednostavna, ali tako, tako potrebna. Ona pruža utočište i san, daje djetetu vlastiti prostor za spavanje. Ona je krevet, a ujedno i način da se djete smiri, ukoliko plače, svojim njihanjem. Mir djeteta je i mir roditelja. Kao samom Kristu u kolijevci Betlehemske pećine, djetetu je mjesto u tom predmetu. Genijalan izum, kao i stolica za ljuljanje. Ljuljanje je čovjeku veoma zabavna i smirujuća aktivnost.

Uđimo u teoriju kolijevke. Je li ona artefakt koji se radi za svako djete posebno, ili se nasljeđuje u obitelji, kao i dječja odjeća? Je li ukrašena i izrezbarena u bogatim komtalnim obiteljima, ili premazana bojom, oslikana biblijskim motivima? Je li obložena sjenom, kao Kristova slamnata prostirka⁴³, ili perjem, kao što plemićev madrac treba biti? Stoji li u sobi roditelja, ili pod budnim okom nutriz? Koliko košta? S obzirom na manjak podataka, pustit ćemo individualnoj mašti da odgovara na ova pitanja, kao što joj puštamo i postavljanje pitanja. Djetinjstvo mnogi smatraju najljepšim djelom života. Ono zacijelo takvim jest, kada ga se čovjek prisjeti. Između iskrica sjećanja, većinom se sačuvaju ona lijepa sjećanja, Ona mračna i neugodna su zatomljena u dubinu duše, u kut memorije. Kroz život isplivavaju pomalo sve češća sjećanja iz djetinjstva. Kako dijete

42 Postoji još u sjećanju starih ljudi Languedoca slika seljačke majke koja u polje ide sa svojim djetetom, natovarenim u košarastu nosiljku, koja se opet pretvara u kolijevku, kada se žena vrati iz polja...

43 Francesco d'Assisi morao je dobiti blagoslov Svete Stolice, da pripremi *presepe* za slavlje Nativiteta. "He had a crib [*presepe*] prepared, had straw bought [and] ox and ass led to the place. The brothers were summoned, the people came, the wood rang with voices, and this venerable night was made resplendent and solemn with many bright lights and with tuneful and harmonious songs of praise." Vidi; *The medieval European Stage (500-1550)*, str. 103.

raste, tako se i sjećanja i događaji intenziviraju. Napunivši nekoliko godina života, kada mali čovjek već priča, i hoda, aktivnosti koje tada već dugo prakticira(a ne sjeća se kako ih je naučio), to stvorenje postaje sve svjesnije svojeg okruženja. Postaje svjesno ljudi koji ga okružuju, mjesta gdje živi, i, tko je. Tada nastaju prva vjerovanja i uvjerenja, prva prijateljstva, prvi susreti sa raznim igrama života.

Napunivši nekoliko godina života, kada mali čovjek već priča, i hoda, aktivnosti koje tada već dugo prakticira(a ne sjeća se kako ih je naučio), to stvorenje postaje sve svjesnije svojeg okruženja. Postaje svjesno ljudi koji ga okružuju, mjesta gdje živi, i, tko je. Tada nastaju prva vjerovanja i uvjerenja, prva prijateljstva, prvi susreti sa raznim igrama života.

Velikim očima djeteta, svijet izgleda veće nego što uistinu jest. Sama kuća u kojoj obitava, čini se palačom Tolosanskog grofa. Stubište postaje tortuoznim putem prema Paklu ili Raju. Prostor u kojem živi, prvi je dodir s realnošću. Jedna od prvih riječi koje dijete razabre i nauči može biti upravo ona koja označava kuću, dom.

Na jeziku Languedoca i Provanse(*nostra lenga*, ili *romans*), najčešća je riječ koja označava vlastiti dom je *l' ostau*⁴⁴. Tako se može zvati i najprljavija seljačka izba, i najsjajnija grofovska palača. Svoj dom tako naziva i Guilhem IX⁴⁵, i notarski službenici Gevaudana u kasnom srednjem vijeku⁴⁶.

Grandiozne palače grofova, danas su većinom ruševne. Palais Narbonnais, veličanstvena rezidencija grofa Tolose, ne postoji no u fundamentima, jedva poznajemo kako je izgledala. Dvorci Trencavela su razrušeni ili renovirani⁴⁷. Dvor vikomta Narbonne je nestao, zamijenjen danas "skromnim dućanom"⁴⁸. Ne znamo je li dvorac grofova Melgueilha imao ime, ali je danas vidljiv samo humak, u samom središtu grada Maugia. Gospodari bisera Languedoca, Montpelliera, također su pustili malo tragova svojeg bivstvovanja⁴⁹. Mnogo je "Katarskih dvoraca" razrušeno tokom Rata. Oni koji nisu doživjeli to uništenje, bili su razrušeni tokom XVI.-XVII. stoljeća, u Religijskim ratovima. Ostatak su uzeli zub vremena i Revolucija. Dvorac grofova Foisha(Foix), začudo persistira, na vrhu brda iznad grada, još od VII. stoljeća.

Po slikama i presjecima dvorca, može se vidjeti kako je tokom XII. Stoljeća grof raspolagao

44 *Hospitium* je riječ iz koje dolazi *ostau*. *Ostalada* označuje obitelj. Koristi se i u staro-francuskom, u formatu *ostel*, iz čega dobivamo riječ hotel.

45 Guilhem de Poitiers, *Farai un' vers de dreit nien*, XXX.

46 Maurice, str. 116.

47 Renoviran je Carcassonne, u mnogo zahvata, u kojima se izgubio izvorni izgled *palais comtala*.

48 Tako barem bijaše 2004.godine, kada je Frederic Chayette pisao *Ermengard of Narbonne and the World of the Troubadours*, str. 39...

49 Dvorac u Montpellieru preuzimaju 1204g. Aragonski Kraljevi, koji su ga nadogradili i osvježili. Dvorac Montpellierovih u Aumelasu je prezerviran, mada u veoma ruševnom stanju. Nije moguće iz njega izvući podataka o unutrašnjosti.

dvjema kulama i velikom salom koja se prostire između tornjeva. Veliki je toranj privatna rezidencija grofova, premda je srce dvora velika centralna *aula*⁵⁰. Duža no što je šira, otprilike 180 metara kvadratnih se prostire između dvije kule. Iz *aule* se sa nekoliko stepenica diže do fundamenta kvadratne glavne kule. Prostor koji se susreće je nizak i četvrtast, kamenoga poda, sa stropom od dasaka. Otuda do gornjih etaža, ide se spiralnim stubištem. Svaka od tri etaže kule ima dimenzije od otprilike 46-50 kvadratna metra. Druga etaža je nadsvođena križno bačvastim svodom, a treća dvojnim. Druga je od kula rezervirana za dvorsku posadu ili goste, i sadrži kojih 200-tinjak kvadratnih metara živućeg prostora. I bez ancilarnih zgrada kojih više nema, dvorac mjeri 524 metara živućeg prostora. Kako je on raspodjeljen, nije nigdje zapisano, ali zasigurno grof i njegova žena sa svojom užom obitelji uživaju privatni život u gornje dvije etaže centralne kule, jamačno najraskošnijim prostorijama. Ako bi se htjelo dati neku cifru što se tiče privatnog prostora svake osobe, i ako je to jedan od načina da prikažemo realnost, uzmimo težak primjer. Gospodin grof Rogier-Bernat, "debelim" zvan, i Cecile de Beziers, kćer Raimonda Trencavela i Na Adelaide, imaju petoro djece. Redom Rogier, Raimon-Rogier, Esclarmonda, i dvije bezimene kćeri. U najgoroj soluciji, gdje se i najgornja etaža, koja bi trebala služiti više kao dnevna soba, djeli, sedam osoba dobiva oko 13.714 metara kvadratnih za sebe. Djevojke bi živjele zajedno, možda djelile krevet sve do pronalaska muža. Dječaci vjerojatno proživljavaju sličnu sudbinu, sve do njihovog osamostaljenja i odlaska, očevog obdarivanja novim posjedom, ili smrti⁵¹.

Visoko plemstvo uživa u blagodatima privatnosti prostora i imovine, kao i u mnogobrojnim posjedima. Niže plemstvo ima drugačiji status, i drugačiju imovinu. U Languedocu i Provansi je normalno da u *castrumu* živi mnogo vitezova, koji gradu i distriktu pružaju sigurnost⁵². Oni su također u gradskom životu političke i ekonomske figure. Postoje mnoge kule, koje su većinom u vlasništvu viteških obitelji. One su do XIII. Stoljeća ugošćivale viteške obitelji, ali dotad su već proširene. Dodani su im kortili i drugi stambeni objekti. Tada kule služe za smještaj robe i ljudi, uz izuzetan pogled na grad. Uz kulu, koja je postavljena na cesti, ili nad nekom kapijom, njihove su palače i kuće one koje su središte njihove svakodnevice. Pa ipak, ako se priča o tako veličanstvenim zdanjima, govori se o Avignonu, Nimesu, Montpellieru, Tolosi, Arlesu, Melgueilhu i Narbonni. U mnogim drugim gradovima, viteške obitelji nisu toliko bogate niti moćne, da dignu kulu ili palaču "lijepoga izgleda, rezanog kamena, glatkih kutova, sa vratima u centru, do kojih se dolazi vanjskim stepenicama, prozora okrunjenih romaničkim lukovima, obloženim kapitelima i skulpturama".⁵³

50 Ispod aule se nalazi drevna cisterna za vodu.

51 Rogier je umro 1182, 6 godina prije oca, što znači da je Raymond-Rogier dobio više osobnog prostora? Ako ništa drugo, dobio je Grofoviju, s obzirom da je rođen drugim sinom...

52 Vidi: Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996. str. 77.

53 Ibid. str. 73.

Velike obitelji vitezova, gospodara i do-gospodara prekrivaju ruralna područja Languedoca. Oni žive na posve drugačiji način, i na svoj grad ili selo (vidi *castrum*) rijetko imaju pogled odozgo prema dolje. "Seigneuri" se ponekad od ranije navedenih vitezova razlikuju samo u svojem autoritetu. Suprotno od dvora, srednje plemstvo kao svoju *domus* posjeduje kuću i najčešće živi u gradu, kao što se radi u Italiji. Gospodareva je kuća u izvorima zvana ponekad *aula*, ponekad *sala*, a ponekad *caput castris*. Tom se distinkcijom razlikuje to zdanje od kuća "običnih" ljudi. Obzidani kastrumi Languedoca mjestom su gdje žive mnogobrojne aristokratske obitelji, u kućama identičnim onima njihovih manje plemenitih susjeda⁵⁴. Osim posjedovanja kuće u vlastitom gradu, neki imućniji gospodari imaju i dodatnu u obližnjem centru moći. Obitelj Roqueville posjeduje bogat *ostau* u Tolosi, gdje mnogi njihovi su-vjernici svraćaju, u zamjenu dajući braći Roqueville odjeću, hranu i cipele...⁵⁵Obitelj Roquefort, gospodari istoimenog grada, instalirani su u Montgeyu, koji im, čini se, više prija⁵⁶.

Kastralna kuća je pravokutnog ili kvadratnog oblika, uska na strani ulice, ali duga odostraga. Prizemlje je ponekad podjeljeno zidom na pola⁵⁷, što zapravo omogućava nošenje greda i daščanog stropa. U donjem je djelu, u atriju, plemićka *aula* gospodara sela. Taj prostor broji oko 30-57 kvadratnih metara u prizemlju prekrivenom ugaženom zemljom. Gornja etaža sadrži privatni prostor. Zbroj dvije takve etaže dovodi do cifre od kojih 70-80 metara. Druga je etaža ona gdje plemići spavaju, i gdje se žene obitelji družu⁵⁸. To je također mjesto gdje su dječji kreveti. Zvuči neugodno i zgurano, ali nije toliko strašno, kada se uzme u obzir da se danju ne biva u krevetu. Nije za iznenaditi se da postoji i treća etaža, pa i četvrta, gdje se mogu smjestiti namirnice za sušenje, golubovi, pa i posluga. Ovisno o lokalnoj arhitekturi, ove su kuće rađene od kamena ili drvenarije. Dominira kameno prizemlje (koje drži konstrukciju) i *pan-de-bois*⁵⁹ nadogradnja. Drveni ovir je punjen meltom, muljem i šipražjem, slamom, pletenim ili razvezanim materijalom, ovisno o investiciji. Svakih nekoliko godina bi bilo mudro okrečiti kuću, da bi se sačuvao integritet zidova. Kuća se lako širi prema cesti, dobivajući na veličini druge i treće etaže. Ispod ekstenzije, stavljaju se drveni ili kameni stubovi, i tako se dobiva i natkriveni prostor ispred vrata. Nekolicina takvih zdanja tvore praktičan *portico* ispod kojeg se da sakriti od kiše kroz cijelu ulicu. Prozori su maleni, premda možda veći no oni na većini dvoraca. Cijena izgradnje jedne ovakve kuće je bila sredinom

54 FEL, str. 96.

55 HEH, str. 121.

56 Ibid. str. 187.

57 U tom se slučaju može raditi o atriju ili foyeru, ili čak o radionici u prednjoj strani kuće. Ipak, kako slijedi, vjerojatnije je da se radi o kuhinji i atriju. Jedan slučaj pokazuje Laurent Schneider u "Journal du Midi medieval", vidi; str. 145.

58 FEL, str. 96.

59 Drveni okviri s punjenjem.

XII. stoljeća oko 30 sousa(*solidi*)⁶⁰. U istim godinama jedan dobar konj ispod cijene vrijedi 80⁶¹ a malo bolji 200 solida(Tolosanskih). Gradnja kuće možda košta toliko malo, ali cijena zemlje u gradovima je puno viša, a s obzirom na proces incastellamenta koji je u tijeku tih godina⁶², cijene će uskoro rasti drastično⁶³. Cijena kupnje slične jednostavne kuće u gradiću Chiracu je do XIV. stoljeća došla do 600⁶⁴-tinjak solida...

Posluga

Dok su ostali nespomenuti odnosi i socijalno okruženje unutar grofovskih obitelji, za obitelji nižeg plemstva se mnogo više zna. U kući su prisutne sluškinje, *ancille*, niskog roda. One su zadužene vjerojatno za najniže zadatke u ostau. S obzirom da se većinom spominje samo njihovo ime, *prenom*, deduciramo da nisu plemenitog roda. Uz njih se spominje i *pedisseca*⁶⁵, kao osoba sličnih dužnosti. Njihova uloga je minorna, i većinom nisu stalne, osim ako se za gospodare ne vežu prijateljskim odnosom i povjerenjem. Susanna, *ancilla* Guilhema Richarda sa njim sudjeluje i u vjeri i u ritualima⁶⁶. Nisu vezane, tvrdi Hancke⁶⁷, za damu niti gospodara direktno, već za samu kuću. Braća Roqueville u svom ostalu u Tolosi imaju jednu *ancillu*, Peironelu. U svojoj drugoj kući u Baraignu, u kojoj živi sa ženom, Estolt de Roqueville ima još jednu sluškinju. Gerauda je, govoreći Bernardu de Caux, spomenula tu osobu, no, zaboravila je njeno ime...Richarz služi Na Irlandi i Guilhemu de Villele u Montesquieu, a jedna Raimonda služi Esclarmondi de Latour u Montferrandu⁶⁸. U spomenutim kućanstvima naoko ima samo po jedna sluškinja, no ima primjera i gdje ih je više⁶⁹. Guilhem de Saint Nazaire u svojoj kući u Mas-Saintes-Puelles ima dvije služavke, a Astorga de Resenges ima četiri spomenutih slugu; Raimondu, Finas, Jordanu, i neimenovanog muškog slugu. Muški se kućni pomagači, konjušari, kuhari, poslužnici, manualni radnici, ne spominju često.⁷⁰ Njih se naziva. na latinski *serviens*, na Oc, *serven*⁷¹.

60 U Narbonni je to prosječna cijena kuće. Također odavdje je podatak o cijeni "boljeg konja" prenosi Cheyette; str. 61.

61 HEH, str. 180.

62 Premda je hijatus bio oko 1120-tih godina, taj proces, stvaranje gradova iz selišta traje do XIII. stoljeća. Vidi; Aline Durand, *Les paysages médiévaux du Languedoc: Xe-XIIIe siècles*, Presses universitaires du Mirail, Toulouse, 2003. str. 100-109.

63 Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996. str. 83.

64 71% kuća u Chiracu vrijedi do 400 sousa, 6% manje no 1000, 18% manje od 2000, a ostatak do 3000. Melgorienskih solida. Slične su cijene i u obližnjim gradovima, Mende i Marvejols. Vidi; Philip Maurice, "Journal des Savants," 2/1998, str. 180.

65 *Furnus Hispanietæ et domus cum tenemento, quæ fuerunt Mariæ, quæ fuit Pedisseca presbiteri Hispanietæ, xxv. Sol. Liber niger*. I. S. Vulfr. Abbavil. fol. 45. v°, ili <http://ducange.enc.sorbonne.fr/PEDISSECA>

66 Ms609, F° 246 b.

67 FEL, str. 106.

68 Isto.

69 FEL, str. 107, HEH, str. 109.

70 Što ne znači nužno da su rijetka pojava, koliko da možda općenito bitniju ulogu u kućanstvu nose žene?

71 FEL, str. 111.

Djeca vjere

U dobi od četiri, pet godina, krucijalnih za razvoj djece, lako se primaju vjerovanja i uvjerenja. Vjerska edukacija valja da se uči od ranog djetinjstva. Majka i otac uče dijete moliti, u obitelji kojoj je ferventno stalo do vjere. Čitaju se psalmi, ili Biblija. Valja voditi djecu u crkvu na dan Gospodnji i veće blagdane. Majka ima velik utjecaj na religijski odgoj, i na dječake i djevojčice. Ona im čita priče kraljeva i junaka Starog Zavjeta, ako kućanstvo posjeduje Bibliju, naravno⁷². Ako ne, može se kupiti, za otprilike 60 sousa, korištena i iznošena⁷³. Tu si cijenu mogu priuštiti i siromašnije obitelji, kao gospodari Montserver. Katarske obitelji su većinom pod utjecajem žena. Majke i sestre su dominantan faktor pri odgoju i kasnijem preobraćenju. Upravo je rano djetinjstvo period života kada mnogi postaju "Hereticima". Postoji prijevod Novog Zavjeta na vernakularnom jeziku, stvoren tokom kasnog XII. ili tokom XIII. Stoljeća⁷⁴. U obiteljima Unaut de Lanta, de Resenges, de Saint-Germier, de Roqueville, Montesquieu-Villele, de Roquefort, de Latour, de Laurac, de Mazerolles, de Massabrac, de Rabat, du Castel, Bayart, de Miglos, de Chateauverdun i de Planissoles, najčešće Katarska vjera ulazi u djetinjstvu, nakon što otac ili majka (ali većinom majka - Katarska Matrijarha, kako Hancke zove Azalais de Roquefort) prihvate vjerovanja.

Ovisno o majčinoj edukaciji u vjerskim i ostalim pitanjima, njena će djeca dobiti bolju ili lošiju opću izobrazbu, kaže Hancke⁷⁵. Što se tiče religijskih pitanja, zasigurno je poželjno da majka znade barem osnove svoje vjere, da bi bila u stanju jezgrovito prenjeti isto na djecu. Nije dovoljno mladom čovjeku, koji uvijek pita zašto, suho odgovoriti da Bog je. Mora se objasniti. Ako to majka sama nije u stanju učiniti, može, kao Beatriz de Planissoles, poslati kćeri obližnjem župniku. Beatriz, kaštelanica Montailloa je poslala djecu u Dalou, kod Bertomieua Amilhaca⁷⁶. Uz vjersku izobrazbu, dolazi i do drugih osnovnih pouka o društvu. Biblijske slike, izgovorene, viđene, ili pisane, pomažu uvelike pri ilustriranju odnosa unutar obitelji. Što se tiče doživljaja religije same djece, rijetko se spominje. Ako da, dolazi u obliku mutnog sjećanja. Bernat de Montmaur putovao je sa svojom bakom, Ermengart de Baraigne. Ona je odgajala i njega, i njegovog bratića, Bernata de Montesquieu⁷⁷. Prvi se Bernat prisjeća pred inkvizitorom kako je jednom bio u Katarskoj kući sa Ermengart, gdje mu je ona nudila jabuke, lješnjake, i neko drugo voće⁷⁸. To mu je jedini kontakt sa hereticima kojeg se sjeća. To je sjećanje osobe koja je tada imala sedam godina. Vividna slika

72 Ibid, str. 104.

73 HEH, str. 173.

74 Prijevod Novog Zavjeta. Može se naći kao; *Nouveau Testament roman*. Ms Palais des Arts 36 Bibl. mun. Lyon, ili na internetskoj stranici; <http://jean.duvernoy.free.fr/text/listetexte.htm#soriginal>.

75 FEL, str. 213.

76 FEL, str. 94-103.

77 HEH, str. 153.

78 Ms609, F° 231 b.

pružene ruke i voća je ostala, imena heretika, koja su puno više zanimala Bernarda de Caux, ostala su zaboravljena. Također je za primjetiti, da je u toj situaciji zapisano da ispitanik "s n a n v a", odnosno, *Sed non adoravit nec vidit adorarer*. Baka ga nije prisilila, niti mu pružila šansu da sudjeluje u Katarskim ritualima. U cilju je njegove obrane od optužbe hereze da ne spominje nikakve adoracije i slične djelatnosti, ali izjava možda pruža uvid u religijski život mladog dječaka. Možda on tada naprosto nije bio spreman za *melhorament*, ili se prije godina *discernementa*⁷⁹ uopće ne prakticiraju Katarski rituali...*Consolament* se zasigurno ne može primiti ako osoba nije u potpunosti pod kontrolom svoje vjere i odluka.

Rana socijalizacija

Oko pete ili šeste godine je vrijeme da djeca odbace čigre i lutke, i počnu se uvježbavati u malo ozbiljnije poslove. Sada se odgoj djeteta pomalo počinje račvati između dva spola. Dok majka zadržava kćeri za daljnju izobrazbu u praktičnim kućanskim poslovima, dajući joj i prve *ensenhamentz*⁸⁰ o odnosu s muškarcima, otac uzima sinove sa sobom više nego prije. Djevojčice treba prvo naučiti postavljati stol, staviti vodu za kuhanje na vatru, upaliti navedenu vatru, zašiti par tajica, prati veš, i poznavati kakvoću hrane, a također i davati upute i naredbe posluži...Dječake treba voditi na terensku nastavu.

Uloga plemića u društvu, za neke osobe koje obnašaju tu dužnost može biti veoma ugodna. Nije teško uživiti se u poziciju autoriteta, inherentno poštovanog od ostatka svijeta. Aktivnosti kao inspekcija posjeda, razgovor sa službenicima i podložnicima, suđenje i presuđivanje, mladom se umu mogu se doimati dosadnim, ali zato je jahanje sa vitezovima i *sergentima*, iskusnim maskulinim figurama, uvijek punim priča, zabavno, kao i kada se prvi put upusti u ultimativnu igru skrivača, lov, ili kada prvi put čovjek iskusi strahopoštovanje držanja lovačke ptice na ruci.⁸¹

Djevojčicama se može svidjeti uloga domaćice, jer je prepuna aktivnosti. Dosada je ono što čovjek treba izbjeći. Dan ispunjen izazovima je dobar dan. Besposlene su ruke Đavolja radionica (**Izr, 16.29**). Od jutra, kada se rano diže, postoji bezbroj stvari za uraditi, koje treba znati od malih nogu. Gospodarica kuće može za vježbu svojih kćeri zadužiti *nutritz* i *ancille*. Pitanje se postavlja, koliko zapravo plemkinja mora znati raditi po kući? U obitelji njihova je uloga neprocjenjiva. One su istinske gospodarice kuće, ali, sjetimo se, kao i u svačijem životu u srednjem vijeku, niti žene ni muškarci ne mogu preživjeti sami.

79 Dob zrelosti(u vjerskim pitanjima). Najranije 12 godina, ali bolje oko 14 godina.

80 Pouke, naučenja.

81 FEL, str. 136.

Oko šeste ili sedme godine je također vrijeme rane socijalizacije, što znači da valja svoju djecu uključiti u društvo. Ne bismo voljeli da nam sin bude sramežljiv, pa ga zato valja često uključiti u posao, ili u druženje. Voditi djecu na obiteljsko sakupljanje, ili prijateljsku gozbu (*convit*) je idealan način da se ona okuraže, i počnu pričati sa ljudima. Ipak, ne valja ondje djecu pokazivati previše i stavljati ih na pedestal. Moraju se predstaviti, ali ne se njima diviti pred svima. To je put prema paklu, gdje se mogu uobraziti, i postati ponosni ili oholi, ili ih se može naviknuti na često raskošno jedenje, na koji način mogu upasti u grijeh neumjerenosti u jelu i piću. Pri upoznavanju i komuniciranju sa plemenitim ljudima, potrebno je poznavati etiketu. Prvi je stupanj kurtuazije intitulacija. Kada se govori nekome, mora ga se osloviti prikladnim prefiksom. Plemiću se prije imena dodaje *en*, plemkinji, *na*. Te su riječi etimološki vezane za latinske ekvivalente *dominus* i *domina*. *En* i *Na* su skraćenice istih. Adresira se tako i sinove i kćeri plemića, i svakoga tko je vrijedan poštovanja, čak i niske oružnike, kao Ena Boneta, strijelca grofa Tolose. Može se koristiti i *don* i *dompna*, ako se traži malo arhajičniji pristup. Tako se govorilo u doba Guilhema IX, Cercamona, i Marcabrua⁸². Također u znak poštovanja, barunu višeg ranga se može prići kao *Mo senhen* kada se želi reći *dominus*. Tako se može osloviti i grofa i biskupa. Osobe višeg ranga, seniore, mora se tretirati sa deferencijom, i među ostalim znakovima poštovanja, prestati jesti i žvakati dok ona jede, te kada je pri ispijanju vina, ne piti i ne podizati svoj pehar⁸³. Te bitne osobe, komte, vikomte i biskupe, treba poštovati svojim ponašanjem. Tako je govorio Fra Bonvesin de la Riva. Na plemićkom sakupljanju su prisutni mnogi ljudi, stariji, ali ako ih se dovede, i druga djeca. oni će se također upoznati i igrati, dok njihovi roditelji pričaju. Kroz takve se prigode može izroditi koje prijateljstvo⁸⁴, možda pokoje rivalstvo⁸⁵, a ponekad i koja prva ljubav. Ako se očevima sviđi, mogu se dogovoriti i za budući brak, i kucnuti se kaležima.

Gozba, *convit* ili slično društveno sakupljanje, koliko pruža priliku za ugodno druženje, toliko i oduzima na privatnosti kućanstva. U mnogo je slučajeva tokom srednjevjekovlja namještaj poput stolova i stolica, klupa i sanduka, bio sklopiv ili prenosan.⁸⁶ Bilo za bogate bilo siromašne, praksa je bila jednaka. Prostori na raspolaganju nisu bili adekvatni stacionarnom namještaju, već je svaka prigoda zahtjevala drugačiji raspored kuće. Gospodar je ponekad trebao i svoj namještaj ponijeti sa sobom u obilazak svojih zemalja, ili pak da uredi šator u ratu. Škrinje tako jamačno putuju sa

82 Ovisno o mjestu, zna se naći i u XIII. stoljeću na *Dompna*.

83 Bonvesin de la Riva, *Il galateo, o Quaranta cortesie da desco*, XV-XVIII.

84 Raimondet(Raimon VII de Tolosa) je bio blizak prijatelj Rogiera-Bernata II de Foix. Ovaj je pak bio prislan sa Raimondom II Trencavelom, uz kog je odrastao na dvoru svog oca.

85 Guilhem IX je bio rivalom Fulka IV i V d'Anjou, ne toliko zbog generacijske netolerancije, već bliskosti zemlje i politike. Raimond IV de St.Gilles mu je također bio prvi suparnik, s kojim je imao zapravo, zanimljiv odnos...Vidi; Dejean, 1988.

86 N. Alcock, D.Miles, *The Medieval Peasant House in Midland England*, Oxbow Books, 2013, str. 155-9.

gospodarom, ali i sa seljakom, ili gradskim čovjekom. Ostalo je otprilike tako sve do kasnog 14. stoljeća, kada se prelazi na stacionarni namještaj, a povećava se prostor u kućama, dvorcima i izbama.⁸⁷ U inventarima Okcitanije se nažalost ne spominje izgled tih predmeta ili njihova narav, međutim, arheološki Pogotovo u maloj kući, gdje nema više prostora no za samu obitelj, ugostiti se ne može velik broj ljudi, premda se uvijek može naći slame i pripremiti krevet u kuhinji, pored ognjišta. Ako je posjeta seniora koji ima pravo zadržati se na posjedu svog vazala, njegova je prerogativa da zauzme i krevet gospodara kuće. Onaj senior koji to učini, doduše, ne bi se trebao smatrati pristojnim. Gosti se ne trebaju previše zadržati, jer inače riskiraju gospodarevo namrgođeno lice, kada se stišću pred latrinom⁸⁸.

Osim što je valjalo u ranoj dobi naučiti socijalne norme i o dvorskome životu, oko sedme godine počinje rana vojna izobrazba za dječake. U tome sudjeluje otac i njegovi ljudi. Dječaka se treba opremiti drvenim mačem za početak, Dati mu osnove zamaha i držanja, ali treba mu pokazati i fizičke vježbe, koje valja prakticirati, da se njegovo tijelo stvrdne. Jednog dana će možda morati nositi mač koji teži oko pet libara, ili 2 kilograma⁸⁹. Morat će također nositi *alberc*, *capel de fer*, i *gambeson*⁹⁰, kao i štit sa obiteljskim grbom. Neki od mladića će u narednim godinama postati štitonoše, *escudiers*, a neki možda budu poslani u još teži režim, onaj vitezova Templara.

Mentori

Zna se desiti, da otac umre prije svojeg vremena. Što onda biva sa njegovim sinovima i kćerima pitanje je očeve volje, u mnogim slučajevima. Prvi sin, nasljednik većine imovine, mora ostati na zemlji, te odmah preuzeti funkcije oca. Ali, ne nakon što odraste dovoljno do trenutka kada njegov mentor to odluči. Ponekad se zna desiti da djeca nasljede imovinu i bez smrti roditelja....

Guilhem VI, seigneur Montpelliera, odlučio je 1147. godine, povući se u sekluziju samostanskog života u Grandselve. Je li bio u fizičkim bolovima neke vrste, ili je naprosto uvidio svoju sudbinu u Božjoj službi, ili mu je konačno dosadio posao administratora, nije(nam)rekao. Prije povlačenja iz sekularnog života, napravio je oporuku. Svoju je majku, Ermessentz, dodjelio kao tutora svom nasljedniku, Guilhemu. Guilhemu je tada bilo oko 15 godina. Očito ga otac nije smatrao dovoljno odraslim za vladanje nad zemljama koje mu ostavlja. Zemlje u pitanju, nisu bilo koje. Radi se o Montpellieru, zajedno sa dvorcem Montferrier, kojih 4 milje prema sjeveru. Svojem drugom sinu,

87 "Medieval Furniture, a class offered at Pennsic XXX by Master Sir Stanford of Sheffield," ur. Stanley D.Hunter, August 2001, str. 1-4.

88 U isповjestima Katarskih plemića i plemkinja, može se naći slučajeva gdje se noćilo u prijateljskim izbama duže vrijeme. Ponekad to traje do mjesec dana. Ipak, te su prigode rijetke, i većinom se zbivaju tokom razdoblja persekucije Albigeške hereze.

89 U XIII stoljeću je to tip mača kojeg je Oakeshott klasificirao kao "counterpoint XII/XIIa", vidi; http://www.myarmoury.com/feature_spotxii.html

90 Verižnjača, kaciga i gambeson.

Guilhemu, pušta Castelnau, nekoliko milja na sjeveroistoku, i obližnji Salzetum. Sina Raimonda-Guilhema šalje u Cluny kao laičkog oblata, Bernata-Guilhema daje u skrb najstarijem sinu, dok Bernat-Guilhem ne napuni 18 godina. Posljednjem sinu, Guidonu, daje Le Pouget i Paulhan, posjede na zapadu grada⁹¹.

Guilhem VII je drugačije gledao na stvari, i svojem najstarijem sinu, Guilhemu, pušta "*Universum honorem meum & omnia jura mea, & omnia bona mea ubicumque sint.*" Drugog je sina dao prvom u skrb do punoljetnosti, zajedno sa godišnjih dvadeset marki, i tisuću Melgorijskih sousa. Guilhem je znao da će Guilhem to moći priuštiti Guilhemu, Velike svote novca odlaze i na kćeri, njihove muževe i djecu. Za razliku od ostale braće, Gulhemov treći sin, Gui, zvan Burgundion, ostao je u sasvim drugačijem predikamentu. Njega je dopalo služiti sa Templarima. U momentu rađanja očevog testamenta (1172g.), on je tamo već 6 godina, a otac ga pušta vitezovima na još 6,⁹²⁹³ sve do punoljetnosti, i pristupu redu.

Slučaj Guidona de Montpellier, osim što daje odličan, školski primjer tretmana trećeg sina, ukazuje na prisutstvo Templara u tom gradu. Odgoj u striktnom okruženju vitezova-monaha daje disciplinu umu. Zdravlje tjele, težinu misli. Molitva, molitva, molitva, borba, i rad. Tišina. Gui je ušao u lokalnu komanderiju sa kojih 5-8 godina. Sa 13-14, bio je već duboko promjenjena osoba. No, Gui neće postati *pauper commilito Christi Templique Salomonici* po navršenu 18 godina. Umjesto toga, iz svoje je bogate obitelji izvukao dovoljno sredstava da stvori novi red. Ljeta Gospodnjega 1180., Gui de Montpellier je oformio "Ordo Sancti Spiriti", "Ordre du Saint Esprit de Montpellier", čija je funkcija brinuti se za nezbrinute, obespravljene, bolesne, gole, gladne, i razbaštinjene. Inocent III je potvrdio red 1198. godine.⁹⁴

Ermengard de Narbonne nije imala djece sa nevoljenim mužem, Bernatom d'Anduze, ali je zato sinu svoje sestre, Aimericu pružila odgoj na svom dvoru, 1163. godine. Mladić je odrastao na dvoru svoje ujne, daleko od oca i majke, Manriquea de Lara i Ermessende, koji su imali svoj dvor u Kastilji. Aimeric je tako nazvan po svom kognatskom djedu, i bio bi treći vikomt Narbonne istog imena. Nažalost po Ermengard, Aimeric nije doživio više od 20 godina, kada je umro 1177. godine, a ona je ostala bez izabranog nasljednika.

Bertran de Saissac, kaštelan istoimene tvrđe, dobio je 1194.godine poziciju tutora devetogodišnjeg Rogiera Trencavela. Njegov je otac tako odlučio prije smrti. Dati tutelažu nasljednika

91 HGL, IV, preuves, 525.

92 HGL, V, preuves, 287.

93 Uz službu, dobio je i 1000 solida Melgorijskih.

94 <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=13323571&idNoeud=1.1&host=catalogue>

Carcassone i Beziersa tom čovjeku, Katarskom vjerniku, dalo je Trencavelu blagodatni liberalne edukacije, ali mu je stvorilo neprijatelje. Bertran nije na mladog Trencavela prenio svoju vjeru, ali mu je dao alternativu poznavanja nekonvencionalnosti. Tolerancija i poštovanje Katarske vjere je Rogieru II donijela grozan kraj.

Raimon VI, grof Tolose je prije svog putovanja u Rim, gdje se išao prostrirati pred Inocentom III (1208.g.)je napisao testament, opravdano strahujući za vlastiti život. Ondje navodi svog brata Baldvina kao čuvara njegovog maloljetnog sina, Raimonda. Na svu sreću po Raimonde, grof Tolose nije tada izginuo. Da jest, Raimondet bi mogao biti u groznoj poziciji desetogodišnjaka grofa, sa izdajničkim stricem⁹⁵ koji mu čuva uzglavlje kreveta⁹⁶.

U obiteljima nižeg plemstva obje vjere, odgoj, kao i život, više je "komunalna" aktivnost no privatna dužnost. Dužnost prema svojim istokrvnicima je djeljena, baš kao i imovina. Guilhem de Lanta je svoje još nerođeno djete i utrobu žene Gaude prepustio Sicardu de Montaut, bez obzira na spol kojeg će biti. Sicard je bio mužem Guilhemove žene, Aiceline. Ono što je zajedničko i identično u velikim i malim, plemenitim ili seljačkim obiteljima jest briga za njihovu djecu, i pažljiv odabir najboljih i najprikladnijih tutora. Ako se ipak desi, da se ne nađe takvoga među poznanicima i unutar obitelji, uvijek postoji ona osoba, od koje sve u državi potječe, čuvar svakog siročeta, svakoga ubogoga, i udovica; kralj.

Opismenjivanje

Među pripadnicima plemstva uvijek je bilo mnogo obrazovanih ljudi. Ali, bilo je mnogo takvih i među bolje stojećim obiteljima naroda, u gradovima, pa i selima. Sjetimo se; još od Karolinških škola, dakle, dvjesta godina unazad od prvog križarskog pohoda, raznovrsne su društvene skupine mogle primiti pismenost kroz monastičke škole, no još dugo nakon toga, i kroz privatne učitelje, kapelane, i slične crkvenjake-klerike⁹⁷. Realni postotak pismenih nije moguće dokazati, niti među plemstvom, niti među pučanima, jer de facto nije poznat niti točan zbroj ljudi prisutnih u pojedinom mjestu, niti siguran postotak plemstva iz istog. Međutim, može se navesti ustaljene izračune, koji bi sveli populaciju npr. Francuske na 8-10 milijuna ljudi u 11. st. dok ustaljeni postotci plemstva, za koje se mnogi hvataju, nalaze kojih 1-5% od tih milijuna kao pripadnike plemstva, u Francuskim zemljama. Na te je cifre bi onda bilo potrebno naći postotak onih koji jesu pismeni, da bi se pokušalo dobiti sliku razine odgoja i kulture plemstva. U svakome izračunu, konačna brojka pripadnika plemstva po ustaljenom izračunu ne prelazi pet stotine tisuća ljudi u Francuskoj. U

95 Baudoin de Tolosa bio je kopile Raimonda V.

96 Navedeni se kasnije afilirao sa Simonom de Montfort...

97 Riječ "klerik" na francuskom i engleskom ustalila se da znači i bilježnik/birokrat, što upućuje i na to da su upamćeni još iz srednjevjekovlja kao oni koji zapisuju i bilježe.

Engleskoj, kraljevstvu tada obitelji Viljema Osvajača, populacija navodno nije prelazila 3 milijuna, pa tako broj plemstva, zasigurno nije bio veći od nekoliko desetaka tisuća. Kada bismo za kraj umetnuli kalkulaciju o percentuali pismenih u tim društvima, dobili bismo začuđujuće cifre, gdje možda kojih stotinjak tisuća u široj regiji znade pisati i čitati, a kroz cijelu Europu još triput toliko plemića bi po tom imalo pristup pismenom svijetu.

Broj pismenih bi se mogao mjeriti i po zbroju poznatih manuskripata sačinjenih u nekom datom periodu u nekom mjestu. Europska populacija, relativno konstantno opstojana na oko 50 milijuna ljudi, proizvela je između 500-te i 1500-te godine oko 11 milijuna manuskripata, bilo to izvornih radova ili kopija. U 12. stoljeću, u Europi je proizvedeno oko 250,000 manuskripata. Srednjevjekovna je Islandska populacija, pak, od kojih desetak tisuća ljudi koji su uvijek konzistentno ondje živjeli, proizvela mnogo više manuskripata do 1600-te godine, no druge Skandinavske zemlje; otprilike 1000 manuskripata na Islandu, na Norveških c. 150, Švedskih c. 270, Danskih c. 200.⁹⁸ Znači li to da je percentuala pismenih i literarno sposobnih bila veća na Islandu, ili su pak okolnosti življenja i ophođenja sa pisanom kulturom bili drugačiji? Naravno, razloga je mnogo, no opućuje i na širu problematiku srednjevjekovnih decentraliziranih partikularizama. Svaki region donosi drugačiju sliku prilika za korištenje pisma, mogućnosti i dosega kulture, ali i pragmatičnim pitanjima, poput nabave materijala za pisanje. Odista, dok se Istok mogao koristiti papirusom i papirom, sjever i zapad su tokom Kasne Antike, odnosno, Ranog Srednjeg Vijeka, prešli na pergament, a često se još koristila i voštana tablica. Odgonetavanje tih percentuala, statistike kao takve, zapravo i ne daje uvid u ikakvu realnu sliku plemstva, već zamara ionako fragilne analize društva srednjevjekovlja.

U posljednjih je nekoliko desetljeća u centru pozornosti način života i svakodnevnica raznih epoha. Ustanovljen je konsenzus oko koncepta *longue durée*, koji opravdava spor napredak u tehnologiji, načinu življenja i absenciji novotarija, kakvog ga poznajemo u raznim trenucima. Većinom, doduše, radi se o načinu života nižeg, seljačkog staleža, dok, ako se primjeni na crkvu ili plemstvo, povijest dugog trajanja samo parcijalno zadovoljava kriterij nepromjenjivosti. Možemo se, ali ne moramo ograničiti u predodžbe, i liberalnije portretirati sliku čovjeka srednjega vijeka, i pitati temeljna pitanja o individualcima, a ne o općenitom društvu, i tako postići puno kvalitetniji rezultat, baš kao što bi dihotomija kvalitete i kvantitete upućivala. Ljudi nisu brojke, i stoga ih valja eskivirati, ako moguće, da bi se približilo istini.

98 Buringh, Eltjo; van Zanden, Jan Luiten: "Charting the "Rise of the West": Manuscripts and Printed Books in Europe, A Long-Term Perspective from the Sixth through Eighteenth Centuries", *The Journal of Economic History*, Vol. 69, No. 2 (2009), str. 409–445.

U Okcitaniji možemo pronaći mnoge autore pisama i trubadurskih pjesama među izvorima koji su dostupni, što obogaćuje poznavanje pismenosti toga regiona. Ipak, unatoč tome, proglasi i testamenti su većinom sastavljeni od strane kaptolskih ili svjetovnih bilježnika.⁹⁹ Dok su Guilhem IX, Ermengarda de Narbonne, Bernat de Ventadorn i Thibaut d'Orange jamačno bili pismeni, možemo se pak zapitati sada, jesu li svi Tuluški grofovi to bili, s obzirom na faličnost izvora pisanih njihovom rukom. Možemo se zapitati i o pismenosti među pripadnicima obitelji d'Uzes, no bez konačnog odgovora, osim u slučaju biskupa i opata iz te obitelji. U konačnici, može se tvrditi da bi biti nepismenim u Okcitaniji srednjevjekovlja, bilo podosta čudno, čak i u slučaju manjih plemića ili vitezova, s obzirom na bogatu dvorsku i gradsku kulturu, te svaranje vlastitog pisanog romanskog jezika, već u 9. stoljeću. Umjesto mogućeg izračuna, upoziriti ćemo da u konačnici, dok se tvrdi da je u nekim zemljama danas stopa pismenosti na oko 99%, objektivni entiteti tvrde je ona u prosjeku u svijetu oko 80%. Nadalje, upitna je razina i kvaliteta pismenosti, i njihov utjecaj na individualce i društva. Netko i danas, unatoč tome što je pismen, upotrebljava to isto znanje u samo određenim instancama u životu, a ne mnogi priznaju da "nisu neki" u čitanju, pisanju, ili pak, računanju. Isto tako, mogli bismo reći da je srednjevjekovno plemstvo u globalu bilo dovoljno obrazovano da se može snaći među pismenim svijetom.

Računanje je pak malo obskurnija branša pismenosti, za koju ima još manje opipljivih dokaza, jer je još manje dokaza srednjevjekovnih poreznih i trgovinskih spisa no pisama sačuvano. Unatoč tome, sudski su spisi često očuvani, a u njima je najčešće neki oblik kalkula nužan, kao što jeste i u većini ljudskog života. Naučiti računati, nije toliko teško kao naučiti nekoga čitati i pisati, (ili, naučiti dobro čitati, i lijepo pisati), zato jer je matematika, kao jedan od prirodnih zakona, sveprisutna, kao i logika. U svakom se trenutku odrasloga života mora računati, radilo se to o fizičkom ili duhovnom problemu. Porezi, varanje, kupovina, među najosnovnijim su oblicima računanja; na selu postoji i kalkulacija količine žetve, davanja, propalih resursa. Za razliku od današnjeg doba, u srednjem vijeku postoje i lokalne mjere i mjerice, raznovrsne pretvorbe novca, količina, pa čak i dužina. Svatko bi to morao znati, ukoliko nije bio spriječen nekom "višom" silom. U većini slučajeva, čak i u društvima ne-monetarne ekonomije, izračuni su esencijalni, ako ništa, u svrhu vlastitog prežitka. Mogli bismo tvrditi da su i rudimentarne zajednice paleolita mogle i morale prenijeti kulturu računanja oralno na svoje nasljednike, upravo zbog neizbježnosti

⁹⁹ Postati notarom u Okcitaniji je bilo moguće putem grofova, gradskih konzulata, ili kaptola. Mnogi su gradovi imali sličnu praksu za dodjeljivanje titule *tabellio*, ili *graffio*. Mnogi su notaripostojali, ali su neki bili posebno traženi zbog svojih kancelarskih sposobnosti, čini se. Vidi: *HGL, preuves.*, K.L. Reyerson, J.V. Drendel, Urban and Rural Communities in Medieval France: Provence and Languedoc, 1000 – 1500, Medieval Mediterranean, Brill, 1998. str. 9.

poznavanja takvog prirodnog zakona. Odista, za računanje nije potrebno zapisivanje, dokle god se ne radi o kompleksnim problemima, a također, možemo se sjetiti i da je Sumersko pismo razvijeno upravo iz trgovačkih kamenčića – *tokena*, a potom bilježničkih spisa koji su brojili prinose resursa.¹⁰⁰ Osnovna je dakle pismenost u većoj mjeri računaska pismenost, dok je pismenost riječi sekundarna, sve dokle život pojedinca ne ovisi o korespondenciji, bilježenju, ili kulturnom uzdizanju.

Vjersko obrazovanje, započeto još u veoma ranoj dobi djetetova života, nastavlja se kroz čitanje i društvene aktivnosti. U obiteljima nižeg plemstva obje vjere, odgoj, kao i život, više je komunalna aktivnost no privatna dužnost. Dužnost prema svojim *consanguineima* je djeljena, baš kao i imovina. Guilhem de Lanta je svoje još nerođeno dijete i utrobu žene Gaude prepustio Sicardu de Montaut, bez obzira na spol kojeg će biti. Sicard je bio mužem Guilhemove žene, Aiceline. Ono što je zajedničko i identično u velikim i malim, plemenitim ili seljačkim obiteljima jest briga za njihovu djecu, i pažljiv odabir najboljih i najprikladnijih tutora. Ako se ipak desi, da se ne nađe takvoga, uvijek postoji ona osoba, od koje sve u državi potječe, čuvar svakog novorođenčeta, svakoga uboga, i udovica; kralj.

Majka i otac su glavni tutori i odgajatelji. Parovi koji dobro odrade taj težak posao, i koji dovedu dijete do svoje 12 ili 15. godine, mogu se smatrati sretnima. O odgoju djece, kao i o pravilima ponašanja unutar same obitelji, nema puno govora. Jesu li Biblijske slike dovoljne za poučiti djecu o tome kako im je tretirati oca i majku? Naravno da ne, pretežito oralna kultura ne poznaje manuale odgoja, jer nisu potrebni. Poznavanje dobrog odgoja tječe kroz ljude same. On tranzicionira sa svih mjesta koja ga pružaju na djecu, koja žive u svijetu, i uče. Takva je priroda čovjeka. Proces odgoja, uvijek zahtjeva, uz dobru volju, ljubav, savjete babica, opaske *nutrices*, podršku obitelji, i malo sreće. Ipak, odgoj osobe ne staje u 12. godini, no traje tokom čitava života, kao i proces učenja na vlastitim pogreškama. Bratski odnosi među desetoro braće i sestara, od kojih će mnogo umrijeti do svojje 10. godine, proces gubljenja roditelja u provaliji nekog *garriga*, i tuga koju se iskusi, gledajući kako se iznosi mrtvo tijelo majke ili sestre, nakon njene smrti pri porodu. Smijeh djece koja se igraju lovice na cesti. Kokošji pjev majskog jutra. Odlazak u crkvu i dosada propovjedi, , Batina, šamar oca.¹⁰¹ Plač majke. Svađa. To iz djetinjstva ostaje kao fragmentarno, veoma subjektivno sjećanje. Svatko si o životu kroji svoje dojmove.

100Vidi npr. Lieberman, Stephen J. "Of Clay Pebbles, Hollow Clay Balls, and Writing: A Sumerian View." *American Journal of Archaeology* 84, br. 3 (1980): str. 339-58.

101Peire Clergue, ljubavnik Beatriz de Planissoles te otac mnoge nezakonite djece je smatrao da je ponekad batina jača od riječi, što je dokaz vječnog ljudskog individualizma i subjektivnosti. Vidi npr: Emmanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou; Cathars and Catholics in a French Village 1294-1324*, Penguin Books, 2002.

Jounesa - Mladost

Uzes, oko ljeta Gospodnjega MCXL, Feria calida¹⁰². *Lodovico*¹⁰³ *regnante*.

Dvadeseti dan Lipnja je dan Ljetnog Solsticija. Tradicionalno se slavi paljenjem goleme buktinje. Tri dana nakon je doček gozbe sv. Ivana Krstitelja. Rimska je Crkva samu proslavu solsticija uspijela zatomiti i preseliti ju na dvadeset i treći dan mjeseca Lipnja. Manifestacije koje se trebaju događati su ostale iste, izvan liturgijskog djela rituala. I dalje se kao u vrijeme pogana preskače vatra, i i dalje se u polje ne ide, ali zato se tri puta slavi Krstitelja, u tri mise, u tri doba dana. Ako sve dobro prođe toga, žetva i vendimija će biti dobre, kažu mudri starci, koji su već duže vrijeme sjedili i obzervirali mladiće u pripremi. Pored puta za Anduze, podignuta je hrpa granja, šiblja sa ugara, starih dasaka i ostalih detrita. Postavljeni su stolovi i nekoliko klupa. Skupilo se mnogo vina koje je ostalo od prošle godine. To valja popiti i osloboditi bačve. Biti će tamo i trubadur iz Nimesa, za čiji je dolazak trgovac Aimeric de Mas donirao desetak denara. Ipak, nagovorili su ga rekavši mu da će dobiti besplatno jelo i smještaj u Uzesu.

Seigneurijalna obitelj će također prisustvovati događaju. Na Roscia priprema djecu, Elzeara i Raimonda. Oni sada imaju već oko 15 i 13 godina. Bermond je odbio prigodne darove i nekolicinu tradicionalnih renti koje su mu toga dana prinosili. Mještani i villaini su to duboko cjenili. U spremnicima ima dovoljno hrane da si en Bermond može priuštiti tu *larguez*...Gospodari grada će se spustiti do buktinje u svojim najraskošnijim odjećama, i staviti najljepše mantele. Bermondov brat, en Raimon, biskup grada i co-seigneur Uzesa će također ići.

Oko Vespra pada mrak, a čini se da će cijeli grad biti tamo. Buktinja se pali. Trubadur vadi svoj *tamburet* i daje ritam.

Jaki mladići preskakuju vatru, lijevo i desno. Gomila se sakupila oko žarišta događaja. Elzear je još premlad da pokuša tu akrobaciju, ali niti bi to htio učiniti. Sin gospodara grada nema što činiti, ponašati se kao *villan*. Trubadur već odavno pijan, od svog dolaska u grad. Njegove pjesme nisu veoma kvalitetne. Vulgarni tekstovi prepuni prljavih riječi ipak nasmijavaju običan puk. Čak se i en Raimond smije. Elzear ugledava preko puta jednu djevojku. Najljepše stvorenje koje je dotad vidio. Negovo srce počinje lupati. On ju gleda neprestano, no ona ga ne primjećuje. Čuje se pljeskanje ruku, Elzear vidi ljude kako plešu. Gleda ponovo prema djevojci. Ona odjednom gleda negdje drugdje. Elzear vidi da ga je zapravo primjetila. Gleda lijevo i desno, pa u nju. Svaki put se njihovi

102Robert Thomas Hampson, *Medii ævi Kalendarium Or, Dates, Charters, and Customs of the Middle Ages*, str. 138.

103Louis VII, Mladim zvan. 1120 - 18 Rujan, 1180.

pogledi mimođu, ali jednom, nakon spektakularnog skoka i kapovolte jednog skakača, ona gleda prema njemu. On je brži. Nekoliko trenutaka se gledaju, dok ona ne podigne pogled u nebo. Elzear je pobedio igru. Razmišlja o tome da ode do nje, pristojno se nakloni, i zapita ju za ples. Kao čovjek koji nema tornja ni dvora, već palaču koja gori, on vidi nju kraj sebe. Razmišlja o tome da ju dotakne, i da joj čuje mio glas. Ona nosi bjelu linenu tuniku, koja joj tako stoji, kao da je kip na katedrali u St.Gillesu. Osjeća trbuh kako se trese, i čudan osjećaj u nogama. Grlo, suho. Lebdi, vidi se kraj nje. Oni plešu u krug oko vatre, kao da neće nikada dogoriti. Znoj, na čelu. U srcu oganj. Prolaze godine unutar jednog krika. Kada bi mogao biti s njom, priznao bi i neistinu. Je li se možda zaljubio?

Elzear se možda i nije usudio pitati curu za ples. A Toliko je njegovih vršnjaka plesalo tu večer. Svi osim njega, zasigurno, govori si. Po povratku kući, naivno pita oca može li oženiti djevojku koju je vidio. Otac mu suho odgovara da je ona kćer lončara...Naravno da se ne valja ženiti prema niže. Tko god drži zemlju, ići će barem prema tome da se ženi sa osobama istog ranga, kao Guilhem VIII, koji uze Audenarde de Bourgogne¹⁰⁴. Uvijek je pohvalno, ići prema višem, kao Raimon V, koji je oženio princezu Francuske, ili makar prigrabiti jednu *princesse-batarde*, kao Raimon IV, koji oženi Elviru, princezu Kastilje, kćer Kralja Alfonsa i Jimene Munoz. Može se ići i prema dolje, kao Guilhem IX koji je oženio kćer Tolosanskog grofa, Ili Anfos-Jourdain, koji je uzeo kćer Raimonda Decana, Faidide. Može se ići i prema osjećaju, kao kada je Guilhem IX napustio Felipu de Tolosa, i priženio Dangerousu, nisku plemkinju. Spajati zemlju i kreirati multiple grofovije ili vojvodstva, ali i ogromne seigneurije je uvijek dobra prigoda, kada se već ne nađe drugog para. Eleanora Akvitanska (de Poitiers) je učinila obje stvari u jednom, kazalo se¹⁰⁵, jer je njen brak sa Henricom toliko i politički uspješan, i premazan strašću, koliko je bio neuspješan onaj sa Kraljem Francuske. Dobro napravljen brak je nešto čime se roditelji mogu dičiti, a djeca moraju biti zadovoljna...Moraju li?

O braku

Po kanonskom pravu, žene se smiju ženiti od svoje 7 godine. Ipak, godine od kojih se ženidba prakticira po običaju su one pubertetske. Muškarci postaju spremni za ženidbu sa svojih 14 a žene sa 12 godina. Tradicija nalaže, da se brak mora konzumirati da bi bio valjan, što znači da je ženidba maloljetnika neplauzibilna. Žene sazrijevaju ranije od muškaraca. Sa dvanaestak godina su spremne da imaju potomstvo, ali dječak od 14 godina i dalje nije spreman vršiti službu muža. Zato se rijetko nalaze brakovi sklopljeni upravo u tim godinama. Imati dozvolu za brak, ne znači nužno da će se on

104Kao treću ženu. Prva mu je bila Garsende, kći grofa Perigorda, druga Mathilde, nepoznatog porijekla.

105Tako je bilo u početku, dok nisu postali gorki rivali. Vidi; *Eleanor of Aquitaine - The Queen Mother*; str. 64-120.

desiti, jer pobližnjom skrutinijom dolazi se do činjenice da iako žene ulaze u bračni život u svojim pubertetskim godinama, muškarci su iz njih već izašli, u trenutku kada uzimaju družicu. Da se žena oženi mlada, ima puno *pro*, ali i mnogo *contra* faktora.¹⁰⁶ Moglo bi se desiti da se brzo zamrže, što pušta vrijeme da se nađe kanonski razlog za razvod, kao neplodnost ili ne-konzumacija braka, frigidnost ili impotencija, i da se na vrijeme traži novog partnera. Valja rano imati potomstvo, ali prije svega, osigurati brak koji osim praktične namjene pruža i onu intimnu. Valja kćeri zbrinuti, i napraviti mjesta u kući. Biti će još djece, još usta za hraniti. Najbolje je, ako je kćer već sprijateljila i obljubila nekog lokalnog aristokrata, da ih se spoji. Ali, lokalni aristokrat možda nije voljan uzeti ženu sa 15 ili 16 godina. On je tek zakoračio u sferu tinejdžerskih afera. Možda mu se ne vidi tako skoro brak. Treba dati muškarcu vremena da svoje pubertetske godine "ispuca" na druge načine, a ne da se desi da uz ženu uzdržava ljubavnice i konkubine, te rađa kopilad i dovozi ih u kuću na ženino ogorčenje. Tek sa kojih dvadeset godina je muškarac spreman, kada je smirio bujanje strasti¹⁰⁷, ili barem naučio kako da ih sakrije. Također, pošto se računa na to da će većinom sin nasljediti očeve posjede, bolje je da je otac stariji no majka. Inače može doći do netrpeljivosti, možda čak i sinove pobune. Da je veoma čest rani brak, ima nebrojenih primjera...No koliko su ti brakovi uspješni, vidjet će se s vremenom.

Corba de Lanta je oženila Raimonda de Pereille, gospodara Montsegura 1220. godine. Ne znamo kada je ona rođena, ali znamo da je njena kćer, Arpais već oženjena za Gerauta de Rabat 1233, Arpais je dakle imala oko 12-13 godina u trenutku sklapanja braka.¹⁰⁸ Geraut je bio nešto stariji.¹⁰⁹ Arpaisina sestrice, Felipa, također je oženjena sa kojih 12 godina. Oženjena je za Peire-Rogiera de Mirepoix, koji je tada već bio udovac. Gerauda de Roqueville se ženi za Estolta de Roqueville sa kojih 14-15 godina, kada je on već ušao u punoljetnost. Bilo je to 1215. godine, Bertrand de Roqueville, Estoltov nećak, potvrdio je da je navedeni bio već i Katarski vjernik, i odrastao čovjek. On i brat, Bec, mora da su imali više od 18 godina.¹¹⁰ Pelegrina du Mas, špekulira Hancke, oženila se sa 17 godina sa Isarnom de Montsertver.¹¹¹ Beatriz de Planissoles udala se za Berenguiera de Roquefort, čijeg oca ne poznajemo, kao ni posjed¹¹². Ona je imala tada 13 godina, ali Berenguie je bio stariji. On je umro nakon šest godina braka. Beatriz je nakon dvije godine, sa 21, uzela novog

106FEL, str. 44-

107U nekim slučajevima, I do trideset godina. To se može vidjeti na primjerima kasnijeg srednjeg vijeka. Čini se da se kvaliteta I kvantiteta utoliko poboljšala, te uslijed velike kuge, dolazi do promjena u društvu. U Italiji se trgovci žene puno češće tek u svojim 30-tima. Razlog tome je njihov posao. Benedetto Cotrugli, Benko Kotruljević, napominje direktno u *Sull'Arte della Mercanzia* da je puno bolje da se muškarac ženi kad uđe u ozbiljne godine...

108FEL, str. 44.

109HEH, str. 320-21.

110HEH, str. 120.

111FEL, str. 45.

112Obitelj Roquefort je imanja izgubila već sredinom XIII stoljeća. Berenguie je možda ostao tek cavalier u nečijoj utvrdi.

muža.¹¹³

Kada je žena gospodarica nekog posjeda, stvari funkcioniraju drugačije. Ona vlada sama sobom, i može sa punim pravom odlučiti i ne ženiti se, ili pomno birati koga ženi. Ermengarde de Narbonne, takav je primjer. Anfos-Jourdain, grof Tolose, vojvoda Narbonne okupirao je grad, 1139. godine. Njegov je brak sa Faydide d'Uzes¹¹⁴ do tada je bio završen. Ermengard je tada imala oko 10 godina. Grof je 1145 i oženio Ermengart, no na to se podigao čitav vazalni svijet. Koalicija Trencavela, Raimonda-Berenguiera de Barcelona (grof Provanse), i stotine lokalnih seignura i castellana, je spriječila brak.¹¹⁵ Da izbjegne snubljenje aventuriera i lovaca na blago, kako ih oslovljava Cheyette, Ermengard ženi nakon što biva oslobođena Bernarda d'Anduze, Njegova je žena umrla, pustivši mu nasljednika. Ermengard on, kao stariji čovjek, zapravo nikada nije zanimao.¹¹⁶ Ona je bila zainteresirana za karnalniji odnos sa mnogo zanimljivijim ljudima...

Sjećamo se također primjer Gersende, Gersenda je bila jedino djete Garcie de Bigorre, i kao takvoj joj se morao pronaći pravi muž. Tražio se takav, sve dok se nije konačno udala za grofa Carcassonne, Bernata-Rogiera. To je bilo davne 1010. godine...

Činjenica jest da mladi plemići u srednjem vijeku rano stupaju u život, za razliku od pripadnika gradskih klasa. Brak je sakrament, koji nalaže Sveta Rimska Crkva, tako pričaju roditelji. To je neizbježna tradicija, čak i među katarima. tradicija.

Damstvo i viteštvo

A što je sa onima koji se ne žele ženiti, barem ne još? U pubertetskim godinama, pa sve do svoje 20-te godine, ljudi se ponekad stvarno ne žele vezivati za vijeke vjekova. Zato postoje faktori koji ih iz toga izvlače, koji nadilaze roditeljsko dopuštenje plačljivoj zamolbi. Davati miraz kćerima ili dos ex marito sinovima nije ponekad bilo u interesu roditelja, stoga se mnogi profiliraju kao crkvenjaci ili univerzitetlije. Roditelji moraju odobriti ugovor, i mora se skupiti miraz. Ali prije no što se individualnog sina i kćer ne procjeni vrijednim i sposobnim za brak, on se neće desiti. Oni članovi obitelji, određeni za Bogoslužje, za koje se miraz i zemlja neće rasipati, u ovom periodu života su već možda poslani u opatiju ili crkvu. Također, postoji još jedna stepenica odgoja koju treba proći prije stupanja u vlastiti život. Mladi ljudi se moraju utrenirati u plemićki život kroz fazu koja ih uči da budu uslužni i uljudni. Jednog dana će možda biti, osim gospodara, i sluge na dvoru svojeg vlastitog *senhora*, ili *senhore*.

113FEL, str. 46.

114Ne zna se je li umrla, ili su se razveli. Vjerojatnije je da je njen život skončao nekoliko godina nakon rođenja Raimonda V, 1134.godine...

115Cheyette, str. 410.

116Cheyette, str. 22.

Ensenhamens kaže, da se mlade dame moraju znati snalaziti u dvorskom društvu. Moraju slijediti određena pravila, znati etiketu, i imati određenu razinu kulture. Moraju poznavati dobar odgoj, lijepe riječi, uljudnost, održavanje kuće, i pjesme... Takve mlade dame nazivamo *domicellama*. Radi se o adolescentnim plemkinjama nižih rangova, kćerima *cavaliera* i *seigneura*, koje su djelom enturaže dama. Nisu sluškinje, već su pomoćnice i društvo gospodarice kuće. Trebaju postati konfidantice i prijateljice ženi koja ih ugošćuje, i za nju vršiti zadatke. U zamjenu dobivaju smještaj i hranu, te im se prenosi znanje o obiteljskim djelatnostima, kurtoaziji i odgoju djece. Nerijetko su *domicelle* došle u kućanstvo iz manje privilegiranih kuća, ali ne zato manje plemenitih.¹¹⁷

Eleanor d'Aragona, posljednja žena Raimonda VI, grofa Tolose, imala je jednu damicellu po imenu Peregrina, a još jednu zvanu Finas. Finas je pratila svoje gospodare u Rim, 1209. godine. Naravno, reći da je Finas bila jedina *domicella* grofice Tolose, bilo bi nerealno. Postoje tu mnogi ljudi koji žive na dvoru. Grofovi ljudi; kancelar, *connestable*, notar, savjetnici, *contabilis*, *tesorier*, *gastaud* i vitezovi često su prisutni na dvoru, a sa sobom često imaju i vlastite obitelji. Svi oni, kao familijari grofa imaju privilegiju da se upravo njihove kćeri i žene biraju za pratiteljice grofice. Na Ermengard je zacijelo bila okružena mnogim ženama i djevojkama, no, kako prenosi Cheyette, sve one, osim jedne su ostale nepoznate i zaboravljene.¹¹⁸ Među *seigneurima*, običaj je imati *cognate* i kćeri obiteljskih prijatelja za *domicelle*. Te iste *domicelle*, živeći pri susjednim plemićima mogu se zbližiti sa njihovim sinovima, i biti im prve konkubine. Naravno, o tome se ne priča, osim u trubadurskim pričama. Za pretpostaviti je da se neke *domicelle* iseljavaju sa kojih 15 ili više godina, kada su naučile što je valjalo naučiti, i kada biva odlučeno da trebaju stupiti u bračni život.

Za dječake period do kraja puberteta može biti proveden u sličnoj službi, onoj štitonoše. Unutar obitelji, ili među bliskim obiteljima, mladići primaju sličan tretman kao djevojke. To je sudbina mladog *seigneura* i sina *cavaliera*, Grofovska djeca nemaju što raditi, riskirati smrt u takvim aktivnostima. Valja za njih uzeti dobrog tutora, i poučavati ih u nošenju oružja u vlastitom *donjonu*. Premda postoji podosta spomena štitonoša u izvorima, rijetko se spominju u više nego imenu. Ponekad samo u natuknici. Svejedno, donosimo nekoliko primjera, koji upućuju i na njihove dužnosti.

Plemeniti Bernat de Mir, zvan Acezat, bio je štitonoša oko 1225. godine Aimericu de Montreal (Aude). S njim je išao jednom u posjetu majke i sestre rečenog Aimerica. Tamo mu je služio hranu¹¹⁹. Bernat de Mir je plemić, postao je *cavalier*, ali tada je bio još podosta mlad.

117FEL, str. 109.

118Cheyette, str. 175.

119Ms609, F° 30 a.

Njegovo sjećanje je mutno, a ujedno mu je to bio prvi dodir sa hereticima. Pons de Tournefeuille, sjeća se da je vidio Bernata de la Motte sa svojim štitonošom i još nekoliko ljudi kako idu prema prelazu rijeke kod Calmonta. Ne sjeća se imena štitonoše¹²⁰. Isarn de Na Estela je bio štitonoša Gailhartu de Feste¹²¹. Sichard d'Abalo ima vjernog štitonošu, po imenu P.¹²² a Pons Magrefort nekog Catalana¹²³. Catalan je jedini *scutifer* koji ulazi u svjedočanstvo sa nekom bitnijom ulogom u životu svog viteza. Gerald de Rabat je bio *miles, cavalier*, Raimon de Rabat bio mu je štitonoša. Oni su bili braća(?)¹²⁴.

Iz pomena ovih nekoliko bezimenih *escudiera*, i Catalana, koji je očito nisakoga roda, izlazi konkluzija da se i dalje početkom XIII stoljeća dešavalo da vitez uzme djecu ne-plemenitih, i ne-viteških obitelji. Jednog dana će i oni moći nositi oružje za kojeg gospodara. Ali, biti vitezom nije toliko jednostavna radnja, niti je uloga viteza u društvo, toliko jednodimenzionalna koliko se ponekad čini. U Occitaniji je *miles* mnogo karnalnija, mnogo realnija osoba, no što Arturijanske priče te osobe prikazuju, pa čak i od onog što trubaduri opjevavaju. Uči u tu skupinu ljudi, profesionalnih vojnika, nije lak posao, ako je netko niskog roda. Mnogi vitezovi su takvima po pravu rođenja. Mnoge obitelji *cavaliere*, atestirane su u urbanim centrima, ali mnogi od njih se trebaju vraški potruditi da bi u svom poslu, i životu uspjeli.

Prije svega, da bi se postalo vitezom, mora se posjedovati konja. Biti sin *cavaliere* je također zahtjevano. Oni koji među *roturierima* posjeduju konja i dalje nisu samim time vitezovi. Oni tek mogu biti unutar milicije svoga grada u ulozi *sergenta*. Pa ipak, čini se da je dovoljno, da bi se sebe nazivalo vitezom, da se posjeduje ulogu u društvu, koja je kao takvom opisana. Guilhem Peire, iz urbane obitelji, mnogo se obogatio, i počeo nazivati milicom. Nikoga to očito nije zasmetalo, pošto

120Ms609, F° 100 a.

121Ms609, F° 163 b.

122Ms609, F° 180 b.

123Ms609, F° 214 a.- *Guillelmus Salomon t.i. super crimine heresis et Valdesie dixit quod nunquam... Dixit tamen quod audivit dici a Cathalano scutifero Poncii Magrefort de Podio Lunari quod d. Poncius Magrefort detinuit Bernardo de Mairevila cum socio suo hereticis in domo propria dicti Poncii per duas noctes. Et sunt III anni vel circa. Item dixit qd d. Cathalanus dixit i. quod d. Poncius Magrefort tradidit p. hereticos Radulfo Serrut de Podio Lunari et d. Radulphus tenuit d.h. in domo sua propria per diem et noctem, et postea d. Radulphus Serrut associavit d.h. usque apud Mairevila, et quod diceret Iohanni Ramundi de Podio fratribus et Bernardo Alegre qd venirent ad d. Ber. de Mairevila h., et tunc d. Iohannes Ramundi venit ad d.h. sicut i.t. audivit a dicto Cathalano, sed nescit utrum Poncius Ramundi et Bernardus Alegre venerunt ad d.h. vel non, et tunc d. Iohannes Ramundi et Radulphus Serrut duxerunt p. Ber. de Mairevila et s.s. usque ad Mansum Sanctarum Puellarum in domo P. de Porc. Et fuit eodem tempore. Item dixit qd p. Cathalanus qui manet apud Petriacum dixit i.t. quod Bertrandus Martini et Bernardus de Mairevila et socii eorum fecerunt concilium apud Sanctum Saturninum prope Belstar in terra Comitis Fuxensis, et interfuerunt dicto concilio Poncius Magrefort de Podio Lunar, Bertrandus de Peirafita, Arnaldus Olme defunctus, Gualhardus del Vilar, Estout de Fonterz, Aimengardis uxor Ber. Servat tunc ancilla Hugonis de Mairevila que preparavit cibaria ad opus hereticorum. Et sunt duo anni vel circa quod dictus Cathalanus dixit i.t. omnia predicta, et dicta Aimengardis uxor Bernardi Servat narravit fideliter omnia ista que fuerunt facta in dicto concilio Sancti Saturnini ipsi t.. Et fuit confessus Fratri Ferrario et s.s. inq. apud Conchas, sed non dixit eis predicta quia tunc nesciebat.*

124Spominje ih Gwendolyne Hancke kao braću, a inkvizitori su ih naveli kao viteza I *escudiera*...

je bio bogat, i zasigurno imao barem jednog konja. Pozicija viteza je u društvu prihvaćena, dok god se vitez takvim ponaša i takvim izgleda. Sinovi zato, osoba koje posjeduju konja, i koji postanu vitezovima *escudierima*, mogu biti proglašeni vitezovima od strane navedenih. Ali, vitez bez zemlje teško se brine za svoga konja, i za svoje oružje. Premda zakoni štite bilo koga tko posjeduje konja od oduzimanja istog, nitko ne govori o hranjenju beštije. Za konja se mora mnogo brinuti, a osoba koja to ne uspije, morat će ga prodati, ili će uginuti. Usatges de Barcelona govore o vitezovima; "Ako vitez napusti viteštvo, dok je u stanju to činiti, neka ga se nipošto ne tretira kao viteza, Dovoljno je da netko izgubi viteštvo ako; nema oružje i konja, nema viteški feud, ne sudjeluje u *osts*,¹²⁵ i ne ide na kavalkade, te ne sudjeluje u tribunalima, osim ako nije spriječen starošću". Nadalje, o sinu viteza, kaže pravo, da "ako ne postane vitezom do svoje XXX godine, neka ga se tretira kao seljaka, a ne viteza".¹²⁶ Cavalier gubi svoj status pri gubitku konja (ako ga ne nadomjesti), građanin u takvom slučaju gubi i bilo koju mogućnost da postane vitezom, i umjesto toga svrstava se u rangove *pedites*. No, vitez bez dobre službe, jadan je ratnik. Ali služba, zemlja, ili čast, dobiva se na mukotrpan način. Nije dovoljno ponekad položiti zakletvu vjernosti, da bi se došlo do zemlje. Prije toga treba svom gospodaru služiti, i pokazati mu istinsku vjernost. Nitko ne voli prevrtljivog i rastrošnog *cavalierra*. Najbolje mu je dati jednu castelaniju za početak, koju će djeliti sa još nekoliko njih. S tim idu sva prava ubiranja poreza, ali i prosljeđivanja dvije trećine istih gospodaru zemlje. Među ugovorima o kastelanstvu, sačuvano je nekoliko čije se trajanje predviđa na V-VIII mjeseci.¹²⁷ No, ni kastelanija, pa ni "senešalija" nužno ne predstavljaju neki trajniji karakter angažmana, niti donaciju alodijalne imovine, premda se može naći i primjera gdje su te službe dugo unutar obitelji. Da se vidjeti da tek najvjerniji, i najuspješniji među vitezovima bivaju nakon nekoliko zadataka nagrađivani čašću da prilože zakletvu vjernosti. Nakon perioda službe nekoliko godina duge, šest je vitezova dobilo zajedno jedan feud blizu Nimesa.¹²⁸ Vitez mora priložiti zakletvu vjernosti, najčešće kunući se nad relikvijom, Po zakletvi ne smije nautiti svom gospodaru, mora garantirati njegovo fizičko blagostanje, čuvati i povratiti mu imovinu. U zamjenu biva infeudiran zemljom, ako i kada gospodaru to paše.

Tek onda vitez postaje gospodarovim čovjekom. Tek tada "sjedi u njegovom tribunalu, jaše uz njega, biva njegovim garantom, zamjenjuje ga ako je uzet za taoca, i bori se za njega u duelu".¹²⁹ Viteštvo, ono gradsko, kao i ono urbano i ruralno, kao i sve ostalo što se tiče kulture i pravice

125Saziv vojske.

126Donald J. Kagay, *The Usatges of Barcelona: The Fundamental Law of Catalonia*, str. 66-67.

127HGL V, 919-926.

128HGL, V, preuves, str. 1082.

129Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996. str. 81.

Okcitanije, tokom 13. stoljeća postaje drugačije. Aristokratsko privilegirano viteštvo postaje tretirano kao plemstvo, a gradski se čovjek tretira distinktno različito od ranijeg doba. Ilustrativni primjer donosi Aurell; "*noble*" i "*bourgeois*" (*nobilis* i *burgensis*) zamijenjuju stari binom "*chevalier*" i "*prud'homme*" (*miles* i *probus homo*).¹³⁰ Tada se počinje voditi evidencija, "Enquete Royale", koja više ne omogućuje "staležima" da se slobodno mješaju, jedna poprimajući funkciju druge, te da "burgenses" postanu "milites", jer sada vitez više nije slobodan odlučivati za sebe, a još je manje građanin "niskoga roda".

Dužnosti escudiera su sve one koje za viteza može raditi, a vitezu mogu biti denigratorne, ili nepoželjne. Escudier, treba služiti vitezu; oblačiti ga i pripremati za borbu. Istu opremu i svlačiti s njega, nositi njegove stvari, kao štit, što je u opisu posla. Ako se ide u bitku, štitonoša može dobiti dužnost da slijedi viteza i nosi mu dodatno oružje koje bi moglo dobro doći. Može biti zadužen da nosi vitezovu zastavu, ili da mu pere veš, i masira leđa. Uči se brinuti za konje, uljiti oklop, i mora svojeg viteza slušati. Ne spominje se u izvorima treba li štitonoša dovesti vlastitoga konja, ili će pri služenju dobiti jednog od viteževih konja. Za pretpostaviti je da, ako se radi o djetetu ne-viteškog porijekla, ono ne dolazi s konjem, ali zato će miles udjeliti jednog svog slabijeg, možda manjeg konja, da se njegov pomoćnik uvježba. Jahati destrijera sa 12 godina, odmah po ulaženju u službu, nije lako, ali možda, ako se krene sa najjačim konjem, prije se nauči. Destrijer i košta enormnu svotu novca, priča se ponekad da "Kaballum", košta "*mille & C sol. Melguriensium*".¹³¹ A i ta je cijena premala, za dobro uvježbanog bojnog konja.

Iz vlastitog iskustva pak, moram reći da je niskoj ili slabašnoj osobi, koja se nije dovoljno vježbala tokom ranog djetinjstva, pristup veličanstvenom destrijeru veoma opasna, i da se to stvorenje veoma lako zbaci. Na svu sreću, u odnosu viteza i štitonoše, postoji mnogo drugih prednosti pri izučavanju jahače vrline. Prvenstveno je (golemo)osobno iskustvo takve osobe, koja valja da sve u svom znanju i mogućnosti prenese na mladića. Nadalje, tu je i okolina i (profesionalna)pomoć njegovih drugih ljudi. Kao treće, vršnjaci koje se može imati oko sebe, koji stvaraju iz vježbe igru konkurencije. Vitez može imati više štitonoša koji kod njega izučavaju vojni zanat. Među dječacima se u ovom djelu života razvija društveni pristup, kroz igru, oružje postaje prirodno i zabavno, igra postaje oružje budućnosti. To je zanimljiv odnos starijeg muškarca i mladića. Ima socijalnu funkciju, a biološki je logičan. Vitez je figura autoriteta, poput oca, koji ima skoro sve ovlasti nad štitonošom što se tiče njegove edukacije. To je odnos sličan onomu majstora i šegrta u artizanskoj radionici. Vitez ga mora naučiti umjeću ratovanja, to je sigurno, ali i smirivati njegove strasti, i

130Ibid. str. 97.

131HGL, V, preuves, str. 319.

držati ga podalje od problema. Velika je čast služiti slavnom i uspješnom vitezu, koji ide na turnire, *melee*-e i snubi dame. Sva druga djeca gledaju sa zavišću u dječaka koji je *escudier* takvom *cavalieru*.

Vitezom se postaje po prosudbi onoga koji ga promiče, ali ne prije napunjenih 18 godina. Dotad se mladić izvježba sa oružjem, vidi pomalo svijeta, i njegova tjelesna konstitucija postane dovoljno jaka da može trpiti bol, i ženu, ali može li njegovo srce?

Strasti

Strast koja buja u grudima i slabinama adolescenata je tematika priča trubadura, i ovog poglavlja. Mladost je stvarno proljeće života, koje se treba pomalo živjeti, uživajući u svakom danu. Prepustimo onda riječ onima koji su o tome pisali.

Prije toga postavimo znanstvene gabarite. S obzirom na to da je teško ustanoviti točan moment kada pjesme nastaju tokom života trubadura, nećemo uzimati njihove stihove kao definitivnu ekspresiju misli jedne dobne skupine...Premda je moguće u tonu i načinu izražavanja odrediti je li u pitanju pisanje pubertetlije, ili iskusnog sredovječnog čovjeka, ili dame, to neće biti primarno pri tretiranju tekstova. Njihova publika hoće. Pjesme se pišu kao kreativno izražavanje individue, ali njihove tematike su usmjerene na određene instance života. Slušatelj, konzument istih je meta na čiju se reakciju cilja. Ako publika razumije intencije i pouke pjesme, ona postaje "hit". Pjesma trubadura služi i kao zabavno i kao didaktičko sredstvo, u kojoj se mudrost djeli od osoba s iskustvom.

Guilhem IX¹³² nasljedio je svoga oca u kapacitetu vojvode Aquitanije sa 15 godina, Guilhem VIII je umro 25. Rujna Ljeta gospodnjega 1086. Mladić koji je pod svojim žezlom imao golemi teritorij od Bordeauxa i Mora Finisterre, sve do Anjoua, i preko Auvergne do Clermont-Ferranda, nije se htio odvojiti od slatkog dvorskog života prebrzo. Njegov stil života i djela doveli su do toga da ga se prozove "le Troubadour". Njegove ćemo stihove prve čuti¹³³ za opis mladenačkih dana i dodira sa igrom ljubavi i *jog del con*. Što se tiče misli jednog pripadnika visokog plemstva, Guilhem ponekad djeluje i na niže načine. Njegovo lukavstvo i razna popularna iskustva se mogu usporediti kojem prevarantu i skitnici, a životne mudrosti koje poznaje, nadilaze običnog smrtnika. On i Marcabru zapravo imaju sličan, pomalo vulgaran i grub stil, ali zato daju vividniji prikaz svakodnevnih momenata i misli.

132Rođen 22. Listopada, 1071.godine.

133Njegovi su stihovi, čini se, I najraniji koji su nam sačuvani do danas.

Prvi je stavak ljubavi, pronaći osobu. To nije nikada problem. Ali postoji drugi problem koji može iskočiti. Što ako se, kao mnogi mladići, nađemo u situaciji da moramo birati između dvije? Priča Guilhem, priču "koja bubri više ludošću no razumom, priču užitka i mladosti."

Konundrum je slijedeći;

"Imam dva konja, koje mogu sedlati, Oni su dobri, jaki, i oružje mogu nositi, Ali oboje ih zadržati ne mogu, jer se oni ne mogu snositi. Da ih mogu pripitomiti kako želim, ne bih ništa promjenio oko svojeg garnimen. Jer bih toliko dobro zajahao, kao nijedan drugi tip. Jedan je odličan za jahanje po planini, ali se ponaša tako divlje, da ga se ne može privezati. Drugi je bio uzgojen oko Confolena, Nikad ne vidjeh ljepšeg primjera, Takvog se konja ne prodaje ni za zlata ni za srebra."

Koga pitati za savjet, no svoje najbliže?

"Cavalieri, dajte mi savjet o nečem što mi teži, Nikad nisam imao tako teškog izbora. Stvarno neznam koga zadržati, N'Agnes, il N'Arsen!"¹³⁴

Odista, mladiću koji se nađe u nedoumici, valja odabrati. Ili, umjesto toga, otići u bordel, pronaći dobru kurtezanu, ili neku drugu, dvorsku damu. Valja otić u grad, naći krčmu gdje se kocka, u ljubavi i novcu, i baciti pokoju kocku. Nakon nekoliko godina vježbanja, možda mladić može postati "maistre certa"¹³⁵, nepogriješivi majstor igre snubljenja, To je san petnaestogodišnjeg mladića, da bude tako dobar, "da ga ljubavnica, nakon jednog puta što su skupa proveli noć, želi još jednu zadržati, i ne da mu poč"...Ipak, ni nakon toliko godina iskustva, jeftinih i skupih noći, nikada se ne valja toliko hvaliti. "Nitko nije toliko nepogriješiv, da ga se ne da barem jednom poraziti, čak i kada je preliminarna igra pobjeđena, ali ulog prevelik." Kaže žena Guilhemu; "Don, vaše su kocke premale." "Pa, poduplat ću ulog", kaže on, "I da mi daju Montpellier, ne bih se povukao". I tako, Guilhem podigne malo njenu ploču, sa obje ruke. I kada je imao vodstvo, njene oči zavarane, bacio je kocke. Dvije su imale dobre bodove, a treća, olovna. I tako je bila ploča postavljena, i bi igra pobjeđena¹³⁶.

Da, ponekad valja imati pokoju olovnu kocku, da se u ljubavi pobjedi. Koliko uloga, toliko prevara. Igra ljubavi zahtjeva, prije posla, da se pjeva. Biti hvalisavac nikad ne uspjeva, Ali ženi se ponekad sviđa takav pristup. Mladić koji se šepiri pred njenim prozorom, biti će primjećen. Ako ćemo slijediti trubadurske pripovjesti, veoma se često mladi parovi i ljubavnici nalaze u vrtovima. Odista, to se čini kao savršeno mjesto za ljubav, pogotovo u proljetnim danima, "kada se lijepo leži kraj fontana, trava je zeleni, čuješ pjev žaba, Cijelu noć biš je imao, Crvendač dok pjeva, ispod

¹³⁴Guilhem de Poitiers, *Companho, farai un vers qu'er covinen*, I-XXV.

¹³⁵Guilhem de Poitiers; *Ben vuelh que sapchon li pluzor*, XXXVI.

¹³⁶Ibid. XXXVII-LXXV.

lišća, vrtića, ljubiti ispod cvijeća, *dous'amor privada*.¹³⁷ Odista, privatnost koju pružaju neki vrtovi, gdje se može sakriti, i ljubav voditi u mirisnom i slatkom okruženju prirode, postaje objektom pjesme, i uzdiže samu ljubav. Uvući se u biskupov cvijećnjak, ili nečiji *verguier*, ili otići do šumskog izvora, ili u *garrigo*, gdje raste divlje bilje, lavanda, i zimzeleno granje ispušta miris smole, daje notu opasnosti, misterije, i drame, kao priče zabranjenog voća. Zamislimo onda za usporedbu uvjete u kojima se fornicira kada trava nije zelena, već suha, kada žustri zimski zrak crveni nos, a vjetar se diže preko brdašca Lauragaisa. U Provansi, bilje šušti u *garrigu*, i nema ljubavi na hladnom kršu. Treba svoje djelatnosti preseliti u izbu. Privatnosti nije mnogo u skučenom *ostau*, gdje živi cijela obitelj. Nema pjesme koja izražava direktno odnos u nekom takvom ambijentu, u skućenoj prostoriji, ostavi, ili tavanu. Obitelji možda nije stalo, da se uopće mladi ljudi povuku u sobu u vlastitom domu, ako ona postoji. Ali mladić treba pokušati, sa svoje strane, umiliti se ocu svoje dame. Ona ga može moljakati, a mladić mora znati da; "Zasigurno, hrabrom srcu, velika moć, onome tko se drži. Nikada neće čovjek biti vjeran ljubavi, ako nije njoj podložan. I sa strancima i susjedima ljubezan. Svima koji se u to upliću, ponizan. Poslušnost mora imati, mnogim ljudima, tko želi voljeti. Onaj tko zna elegantno izvoditi, i tko neće na dvoru, *villanaments*¹³⁸ govoriti."¹³⁹ Postoji možda neki tacitni dogovor, da se to radi daleko od očiju? I ovdje ulazi pojedinost obiteljskog statusa i načina, pa je odgovoriti teško. Ali, znajući da i u doba Guilhema IX žene imaju vlastitu sobu, i vlastito pravo, one mogu slobodno gostiti u njoj koga žele. Rijetki su očevi koji mogu striktno zabraniti njen društveni život. Ipak, ako to slučaj zahtjeva, može se desiti i to. Ali, zato se žena može požaliti vojvodi, koji će taj slučaj uzeti odmah, Priča tako Guilhem u jednoj od svojih tinejđerskih pjesama o jednoj djevojci koju bi volio snubiti. Žali se svojim prijateljima i dvorjanima. On o tome mora suditi. Ona je još odveć mlada, i čuvana je u svojoj sobi, od strane svojih gvardijana. Ali ipak, kaže Guilhem, to nije njihovo pravo, *usatge*, ni *drech coutumier*. Tako njih troje, drže ju ondje, kad jedan pusti, drugi ju stisne. Zato, upozorava on njih, da uvijek bude tren, kada gvardijan iz oka ispusti taj plijen¹⁴⁰. A ona, kaže dalje, tako je svojeglava, da neće dvaput promisliti, prije neg uzme što je poželila, Ako ju se dobro ne obuzda, obući će svašta, ako ne može kupiti konja, kupit će palfreja. Svatko će, ako nema vina, prije popiti vodu, nego umrijeti od žeđi¹⁴¹.

Možda je onda bolje za gvardijane, ipak prepustiti djevojci da izađe iz svoje *cambre*, i zajaše dobrog konja. Inače riskira da se čitava kuća osramoti. Bio to konj plemenitog pedigrea, ili seljački

137Bernat Marti, *Bel m'es lai latz la fontana*, I-VII.

138Ilitiga: seljački...Tko drugi mora trpiti biti asociiran sa ružnim i guturalnim govorom, no agrarni čovjek?

139Guilhem de Poitiers, *Pos vezem de novel florir*, XXIV-XXXVI.

140Guilhem de Poitiers, *Companho, non puese mudar qu'eo no m'effrei*, I-XII.

141Ibid. XIII-XXI.

roncey. Kako se mlada dama tek tako može viđati s *cavalierima* i *vojvodama*? To je misao gvardijana i tutora. Guilhem je tu, naravno, samo da pomogne. Je li odista to bio slučaj o kojem je morao suditi po žalbi zatočene dame?

Guilhemove brige za žene pod tutelažom nisu ondje završile, pa je, devastiran tim problemom napisao još jednu. Kaže dakle, u svojem modestnom mišljenju; "Ne sviđa mi se čuvana vagina, niti bara bez riba, niti hvalisanje loših muškaraca, kao da se ono što rade ne zna. Gospodine Bože, ti koji si utočište i svijetu kralj, zašto nije zgromljen, prvi vaginin čuvar? (Jer nema službe ni straže napravljene gore od te.)¹⁴² Kada je pak mladić već toliko voljan, može svojoj dami pružiti utočište u svojem domu, kojeg mu je otac prepustio u nekom *castrumu*, naravno, ako to ne bi škodilo njenoj reputaciji. Ali, muž ponekad ode nekim poslom, Njegova žena, puštena da se dosađuje doma, može doći u napast. Da se jednom Guilhem nije našao u Auvergni, kraj Limogesa, na hodočašću, putem Svetog Leonarda¹⁴³, možda bismo ostali zakinuti za jednu pjesmu, u kojoj opisuje upravo jedan sličan događaj.

"Putovah sam, u tišini. Naidoh ondje na ženu od En Guarija, i onu En Bernata! Pozdrave me one, znakom Svetog Leonarda. Jedna mi kaže, svojim jezikom¹⁴⁴. -Bog vas spasio, don pelerin, mnogo mi izgledate visokog statusa. Vjerujte mi, mnogo se vidi ludih ljudi po svijetu. Ja im nisam rekao ni ba ni butz, [...]već samo; babariol, babariol, barbarian. Pa kaže N'Agnes dami Ermessend; "našle smo što tražismo, sestro, u ime Božje, da ga ugostimo. Jer bome je nijem, i nitko neće doznati što imamo u planu da činimo s njim. Jedna me uze pod mantel," Nastavlja Guilhem, "i dovede me u sobu, kraj ognjišta. Znajte da mi je prijalo, a vatra je bila velika, i zdušno sam se na veliki žar zgrijao. Za jesti su mi dale kapone, i znajte, da sam ih pojeo više no dva. Nije bilo kuhara niti cogastra, Samo nas tri...I bio je bijeo kruh, i dobro vino, i papar, izobilan."¹⁴⁵

No, da provjere da ih Guilhem ne vuče za nos, sestre su dovele u sobu svojeg crvenog mačka. Toliko je bio velik, i njegovi brkovi dugi, da se znalo što mu je još pozamašno. Kandže. Za njihovo uživanje, Guilhem se skinuo gol, i okrenuo prema zidu. Jedna mu od sestara na to stavlja mačka na leđa, i raširivši ga, povuče za rep. Sto puta ga je beštija izgrebla, kaže on, ali tada je bio preduboko upetljan, i ne bi se dernuo. Morao je izdržati, i nije se izdao. I onda kaže N'Agnes;

"On je stvarno nijem, hajmo se spremi za kupku, i za ugošćivanje,"

"Cijeli dan sam tako ostao", kaže Guilhem. "toliko sam ih jebao, koliko čete čuti. Stotinu osamdeset i osam puta, da sam skoro ostao bez opreme, i bez alata, I ne mogu opisati bol koja je iz svega toga

142Guilhem de Poitiers, *Companho, tant ai agutz d'avols conres*, III-VI.

143Svetac iz Limogesa, istovremenik Clovisa I, prvog kralja Franaka.

144"de son lati"-Znači na svom jeziku, ili na svom dijalektu.

145Guilhem de Poitiers, *Farai un vers, pos mi sonelh*, XI-XL.

došla. Monet!" okreće se Guilhem nekom *cortesanu*. "Íc ćeš mi, sutra ujutro, sa mojim stihom u torbi, ravno do žene En Guarija, i do one En Bernata, i reć im da ih molim, da ubiju mačka."¹⁴⁶

Pripovjesti i šaljive zgrade Guilhema stvaraju sliku lagodnog življenja (barem što se njega tiče) mlađahnog plemića. Naravno, on si može priuštiti više ekcesa, seksualnih indulgencija i kršenja zakona. On je ipak vojvoda Aquitanije. Ali njegov sam karakter i perceptivnost dodaju njegovim mogućnostima. Svjestan onoga što je potrebno za uspješan politički i diplomatski život. U hvalisavom poemu kaže; "znam dobro one koji mi dobro govore, a i one koji mi govore loše, također, i znam dobro onoga tko se samnom smije, i ako gospoda uživaju biti u mome društvu. Također znam, da im trebam pružiti ugodu i dobar dan. Blažen onaj, tko me odgojio, i dobro me poslu naučio, koji me nikad nije izdao. O svemu, znam više no moji susjedi, što god pokušavao. [...] Tako je i u ljubavi, onaj tko me pita za savjet, nije nikada od mene, praznih ruku otišao."¹⁴⁷ Njegovo je stvaralaštvo uvijek puno zanimljivih detalja, za koje treba načuliti uho¹⁴⁸. Ako je Guilhem bio među prototipima trubadura, njegov je opus kompletno kontradiktoran kurtizanskoj kulturi. *Nonobstante* tome, on je živi akter kulture dvora, što se iz pjesama može osjetiti.

Trubaduri, i *trobairitz*¹⁴⁹ XII i XIII stoljeća puno češće pričaju o nemogućim ljubavima, i ženama koje se umjesto slobodne ljubavi, čuvaju djevicama i biblijskim figurama. Ako žena ne padne na šarm mladića, i drži se kraljica svojeg visokog bića, kao što kurtuazne dame i *domicelle* trebaju činiti, kipi srce mladića. Plače, dok ne čuje još jednom njen glas. Najgore je, priznajmo, kada ne znamo što zapravo slijedi, kada visimo u milosti i nemilosti plemenite dame. Njene same riječi će obogatiti mladog, kurtoaznog ljubavnika.

*"Između sreće i bijesa, ostajem,
Otkako sam od nje krenuo,
Nisam je vidio otkada mi je rekla,
Da ako je volim, volit će mene ona,
Dalje ne znam što ona želi,
Al' neka moja dama zna,
Da ću mrijeti, ako me još dugo bude mučila."¹⁵⁰*

146Ibid. CXX-CXXXV.

147Guilhem de Poitiers, *Ben vuelh que sapchon li pluzor*, XV-XXXVI.

148Brice Duisit je glazbeno rekonstruirao 11 pjesama koje su ostale od Guilhema. Vidi; *Guillaume IX d'Aquitaine, Las Cansos del coms de Peiteus*, 2003. Poslušati direktno na; <http://www.youtube.com/watch?v=qoLiOMHYIAk>

149Trubadurke...

150Cercamon, *Per fin amor m'esjauzira'*, XXVIII-XXXV.

Žalio se tako Cercamon, o svojoj plemenitoj dami koju zapravo nije mogao imati, jer on je bio niskoga roda. Njegove su ljubavi morale biti tajne, ali njegova je publika cjenila njegov plač, jer i na dvoru su takve stvari moguće. Svatko može imati ljubavnicu, ili damu koju želi, a ne smije. Jesu li to pjesme koje su slušali mladi plemići, i iz toga stvarali vlastite ideje o dvorskoj ljubavi? Ako je Okcitanija epicentar kreacije idealističke dvorske ljubavi, trubaduri su njeni promulgatori i facilitatori. Njihov pjev stvara taj ideal. Dvorska kultura je duboko zagazila u cijenjenje izvedaba trubadura. Ali, žali se Marcabru, da je sve više loših trubadura već u njegovo vrijeme(stvarao 1125-50). Već tada, čini mu se da dvorska kultura propada. Ali to je ipak atestirano samo u stihu, pa nije toliko ozbiljno. Pravi problem je drugi. Njegovu pjesmu krađu, i smiju se. Odista, kršenje autorskih prava je nešto užasno, premda možda Marcabru pretjeruje, kada kaže da se *"Nisko spustila cijena vrlina, i pala u mulj, Imanje čini i Rim venalnim, [...] Kukavičluk nosi ključ, a u tamnicu baca Vrlinu. [...] Toliko ljudi je, opčarano pohotom, na mladost bacila krivo oko."* I stoga, *"nikako se ne može naći, jednu osobu, koja svlada umjetnost u lojalnom srcu, a da se ne iskrivi. Ono što je najgore, njima to ne smeta uopće."*¹⁵¹Dvorska kultura će imati još dugo zamaha nakon Marcabrua, ali on jest upozorio mlade ljude, i trubadure, da ne čine od umjetnosti posao, i od mladosti dužnost. **K**ada se usne mladih ljudi susretnu prvi put, jamačno je osjećaj koji se budi srodan stihovima koji dalje slijede u Cercamonovom *cansu*, koji opisuje Srednjovjekovni prvi poljubac.

*"Sve moje želje će popuniti,
Moja dama, kad me samo jednom poljubi,
U rat ću ić'protiv svojih susjeda,
I biti darežljiv i davati,
I biti poštovan, i ljudi me se bojati,
I moji neprijatelji, nisko će padati,
I svoje ću imati, o tome se brinuti."¹⁵²*

Ima još jedna stavka o igri zavodjenja, za prenijeti na mladića. Jedan nas trubadur, Anonimus, uči kako postupiti ako se želi imati ženu koja nije idealnog izgleda. U ovom slučaju, ta je žena *porquiera*, svinjarica. On možda nije najplemenitiji *don*, ali njegove su riječi pouka. Kao i u igri diplomacije, u *jog del con*, onaj tko nešto želi, sa ženom treba biti diplomat. Tako kaže on:

151Marcabru, *Lo vers comens quan vei del fau*, VII- XXXIV.

152Ibid. Laisse XLIX-LVI.

*"Odmah sam krenuo do nje
[...]njeno tijelo, debelo i odbojno,
tamno i crno kao katran,
debela kao bačva.
Takve je dojke imala,
kao da je Engleskinja.
Vidjevši je tako ružnu,
cijelo tijelo mi poskoči nazad.
Stoji tako ona, sa glupim pogledom,
a ja joj kažem;
-Plemenita damo, predivna ste, i dobro odgojena.
Recite mi, molim vas, jeste li djevica?"¹⁵³*

Nakon takvog uvoda, svaka druga riječ vodi direktno u njezino srce, ili neko drugo mjesto, kao u slučaju kraja ove pjesme.

Ali što je onda sa ženskom stranom? Većina je trubadura muškog roda. Mnogi su sinovi plemića, i *cavaliere*, ali postoji nekoliko poznatih *trobairitz*. Imamo Guillelmu de Rosers i Bieris da Romans, poetkinje XIII stoljeća, Isabellu, nepoznatoga porijekla i stvaranja, i "Carenzu". Ova posljednja nam je pustila jedan biser viđenja ljubavi i braka. Radi se o *tensu*, debati između dvije žene. Autorica se možda krije pod imenom Carenze, koju se u pjesmi pita za savjet. Prevest ćemo je u cijelosti.

*"Na Carenza, tako lijepog tijela dojmljiva,
daj savjet nama dvjema sestrama,
a, kako znaš iz svega izvesti najbolje,
reci mi, po svojem poznavanju,
uzeti muža, preporučljivo li je?
Il'da ostanem pulcela? Možda bolje...
jer radit'djecu ne čini se dobrim,
a bez muža, čini se zagušujuće¹⁵⁴.*

*N'Alaisina Yselda, pouka je,
dragost i dobrotu, mladost, sviježe boje,*

¹⁵³Pjesma anonimnog trubadura XIII. stoljeća, može se pronaći na;
http://www.trobar.org/troubadours/misc/anonymous_porquiera.php

¹⁵⁴*Anguisos*.

*vidim da imaš, corteziju i vrline.
Iznad svih ostalih znanja,
zato je moj savjet, zbog dobrog dojma,
uzeti muža, okrunjenoga znanja¹⁵⁵,
kojem ćeš dati plodom, slavnoga sina,
neće biti djece, takvoga muža.*

*Na Carenza, uzeti muža me mami,
ali raditi djecu čini se pokora,
jer sisice vise prema dolje,
a trbuh je težak i naporan.*

*N'Alaisina, sjetite se,
idite od mene, i u sjeni spasenja,
kada budete, molite Veličanstvenoga,
i ja ću biti kraj vas pri odlasku."¹⁵⁶*

Obuzdavanje Strasti

Pостоji još jedna vrsta znanja i mudrosti koju valja poznavati, ako se želi imati uspješan ljubavni i seksualni život. Kontracepcijska djelovanja. Znati način na koji spriječiti inseminaciju svoje žene, i način na koji žena može to sama učiniti, nije jednostavno. Naravno da ne postoje tekstovi koji tome poučavaju, tako da to mora ići tajnim, oralnim kanalima. Otac prenosi na sina, iskusniji na žutokljunca, majka na kćer. Nije to potrebno tek adolescentima, već i onima koji to čine iza leđa svojih supruaga, ili sa suprugom. Čitave zajednice prostitutki su u pitanju u velikim gradovima. Veća je umjetnost, ne stvoriti dijete, ako su obje osobe zdrave i plodne, nego napraviti ih pedeset. Za sve one koji varaju i lažu, a ne žele dovesti kopile u kuću, na sramotu svih, trebali bi poznavati, kako se liječi od rađanja. Svaki put kada župnik ili opat čuju da se neka žena otišla konzultirati kod mudre žene¹⁵⁷, prekrste se. Medicini, brijači, i doktori čudne praklike se trebaju konzultirati. Ako su studirali u Montpellieru¹⁵⁸, valjda će znati što preporuča Avicenna¹⁵⁹. Membrane i barijere premazane cedrovim uljem funkcioniraju odlično. Grejp, alem i kupus, također mogu poslužiti. U absenciji savjeta *medicusa*, uvijek se može obratiti starim ženama iz sela. Mudre žene i babice,

¹⁵⁵“marit coronat de sciēza” može biti neki univerzitetlija iz Montpelliera ili Tolose, ili notar iz Melgueilha, ili pak pravnik iz Marseille.

¹⁵⁶Anon. Na Carenza. Vidi; <http://www.rialto.unina.it/AlYs/12.1%28Paterson%29.htm>

¹⁵⁷Danielle Jacquart, *Le Milieu médical en France du XIIIe au XVIe siècle*, Droz, 1981, str. 50.

¹⁵⁸Ondje se universitas otvara 1181.godine.

¹⁵⁹ *Encyclopedia of Birth Control*, ur. Vern L. Bullough, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2001. str. 174.

vračare i starice su one koje ženama daju savjete oko kontracepcije. Čut će se priče o mentolnim udasima, smrdljivim oblozima, molitvi, pljuvanju tri puta, skakanju, kupanju u hladnoj vodi, i redovitom mašćenju ribljim uljem. Sve su to pomalo magijske taktike, koje ponekad psihički mogu imati utjecaj, pogotovo kada se radi o ribljem ulju i muškom spolovilu. Ne da su one nužno u pravu sa metodologijama koje preporučaju, ali *femas sajas*, mogu dati i savjet koji žena može proslijediti muškarcu. Makar nije sasvim poznato, kako točno djete nastaje¹⁶⁰, sasvim je jasno, da bez sperme i uterusa, neće se nikada napraviti ništa. *Coitus interruptus* je metoda koja se prakticira od davnina, i koju makar mudre babe moraju znati, jer inače nisu mudre. Herlihy upućuje na tekstove ranih kršćanskih otaca, koji pričaju o *venena sterilitatis*.¹⁶¹ Sveta Rimska Crkva ima svoju povijest detestacije kontracepcije, detestacije fornikacije, i detestacije senzibiliteta, ali ponekad su ljudi koji rade uprave te stvari, njeni službenici. Između detestacije snošaja i kontracepcije, ipak dominira ona druga, jer se njome sprječava nastanak života (Što Bogu nije u interesu), pa se čvrsto vrijedi držati Augustina, i potvrditi da se iz dvoje ljudi ujedinjenih u bračnom životu ima tri dara, to jest; *fides, proles, sacramentum*. Da, ali nije ni Augustin bio bezgriješan, niti vjeran, a niti je pustio progeniju. Nije li možda koristio neku kontraceptivnu tehniku? Bilo kako bilo, prenijet ćemo misao o slučaju koji je poznat u Languedocu o sprječavanju trudnoće: Beatriz de Planissoles, chatelaine Montailloa priča bratu Fournieru, o svojim danima sa ljubavnikom, Peire Glergueom. On je bio lokalni svećenik, sa puno saznanja o karnalnosti.

Svećenik odgovara tada da posjeduje jednu travu, koja čini da, ako je nosi čovjek, kada se sjedinjuje sa ženom, ne može stvarati, niti žena začeti[dijete]. Na to ona pita; "Koja je to trava? Nije li možda ona koju kravari stavljaju na kante mlijeka, i time stvaraju pritisak u mlijeku, i tada se mlijeko kasnije počne zgrušavati, kada je trava na kanti?" On joj odgovara da se ne trudi saznati koja je to trava, nego da je to trava koja ima to djelovanje, i da on ima tu travu. Kasnije, kada je htio karnalno upoznati svjedokinju, donio je nešto zamotano i zbijeno u komad, dugo jednu uncu, ili onu prve falange malog prsta svjedokinje i sa dugim koncem koji joj stavi oko vrata kad se sjedinjuje s njom. I ta stvar, za koju on kaže da je trava, viseći sa svojeg konca, spušta se između grudi svjedokinje i ostaje u orificiju trbuha. Svaki put kad ju želi upoznati karnalno, on stavlja tu stvar tako, i ona ostaje oko njenog vrata dok se svećenik ne olakša. Kad se želi dići, [Peire]diže tu stvar sa njenog vrata.¹⁶²

160Mada postoje konjektore u raznim teološkim tekstovima koje upućuju na to da se djete tvori iz zgrušavanja menstrualne krvi u uteru.

161Herlihy, str. 146.

162FEL, str. 156-57.

Vrti se u krug, ta priča, i debatira se i dalje, o čemu se zapravo radi. Postoji naravno, dovoljna razina debata da ovaj testimonijal pretvori u krizno žarište ideja. Od onih(Nelli) koji kažu da je to samo erotsko-magijski artefakt, i nije spermicid, ili realni profilaktik, Matthias Benad je jednom izjavio da je to nešto što se stavlja u vaginu, i završio bez objašnjenja, Abry i Joisten daju viziju da, s obzirom da Beatriz povezuje travu sa koaguliranjem, odnosno da ima anti-koagulatorsku vrijednost, ta trava mora biti neka vrsta mente, koja s kao membrana umeće u vaginu prije no što muškarac ondje ulazi. Hancke, koja prenosi svjedočanstvo i debatu brine se je li taj trbuh koji je spominjan, odnosno, orificij na njemu, vagina ili ne, i ako da, stoji li taj artefakt ondje kao dijafragma, na ulazu u uterus?¹⁶³ Činjenice stoje, da Beatriz nije zatrudnjela nakon više godina nalaženja sa Peireom, a niti je potonji imao djece sa svojim drugim ljubavnicama.¹⁶⁴

Maritatge - Brak

Uzes, teče godina MCLIV. Ljeto.

Elzear d'Uzes ima oko 23 godine. On je izrastao u dobro građenog muškarca. Njegovi prvi dani zaljubljenosti, sa djevojkom koju je prvi put 5 godina ranije vidio na plesu, bili su sjajni. O tome bi trubaduri mogli pisati pjesme. Otac mu je, nakon nekoliko upita, dopustio da snubi lončarevu kćer. Provodili su dane skupa. Nju je prvi put poljubio. S njom je prvi put imao snošaj. Radi nje je u crkvu išao, da je može gledati. Ali, to nije trajalo dugo. Godinu dana je brzo prošlo. Njen otac je umro, a majka, ona i brat su otišli kod majčine sestre, u Minerve, gdje muž navedene sestre ima poziciju notara. Nakon toga ju više nije vidio. Proveo je mnoge noći sa lakim ženama, a ponekad i sa kojom damom dobrog imena. Sada ima novu ljubav, kćer nekog *cavaliere* iz Blauzaca. Njen je otac često prisutan u Uzesu, a svaki put kada se to desi, on odjaše u Blauzac. Treba mu kojih dvadeset minuta na konju, brzim trotom, ili upola manje, galopom. Njihov je odnos strastven, premda ga ona zna iznervirati. Malo je prgava. Jednog dana, kada je sa prozora ugledao oca svoje dame, počeo se spremati za brzi odlazak u Blauzac. Skokom je došao do svoje škrinje, izvukao *gris* plašt, plavu tuniku i vuneni *hose*. Bermond ga je uhvatio pri navlačenju tajica. Kaže mu da je bio

¹⁶³Debata se može pratiti u FEL, str. 156-59. ili pojedinačno u Abry-Joisten, "Beatrice de Planissoles et les theories populaires de la generation en Europe", *Heresis* 35/2001, str. 129-37. Rene Nelli, *Histoire secrete du Languedoc*, Paris 1978, str. 71-76.

¹⁶⁴FEL, str. 157.

ujutro Rostaing de Sabran. Taj je bio muž jedne njihove *consanguinee*¹⁶⁵, sjeća se Elzear¹⁶⁶. Zadnji put je bio u Uzesu pred nekoliko godina. Bermond mu je ponudio smještaj u kući na nekoliko dana, prije nego nastavi sa Nimes¹⁶⁷. Elzear će morati ostati kući toga dana. Navečer, obitelj i važan gost sjede. Rostaing pomno skrutinira Elzeara. Njegovo nošenje i držanje. Gleda mu liniju kose, ruke, prste, nos, i oči. Zadovoljan je njime. Bermond i on odluče dati dobre vijesti. Elzear d'Uzes će se oženiti za Rostaingovu kćer, Guillelmu Amicu. Elzearov svijet pada u oblivion. Sin seigneura Uzesa imao je izbora, ali nije imao odabira pri odlučivanju o svojoj budućnosti. Bermond je i dalje živ, i on se pobrinuo da svome sinu osigura dobru družicu. Dovodi se nekoliko *prob'homes*, i potpisuje se ugovor. Brak će se održati slijedeće godine, bez prethodnih zaruka. Prije ili kasnije, uvidjet će da je dogovor bio dobar. Osim toga, Guillelma je kćer moćnog Rostainga, koji je dobar prijatelj grofa Tolose¹⁶⁸, i podosta bogat...

Budi se dan nakon potresen. Unatoč tome što su se vidjeli i ranije,¹⁶⁹ brak je razlog za početi se pribojavati; da je možda Guillelma ružna, ili ima grbu, ili cok za nogu, ili neku drugu pokoru nosi sa sobom u duši. Možda je dementna?¹⁷⁰

Vrste braka i propisa

Do stvaranja djela "Corpus Juris Canonici", pravnika Gratiana, pravo na ženidbu i njene odrednice su bile veoma slobodarske, ali se u Okcitaniji, u kojoj dominiraju usatges, ništa bitno ne mijenja drastično. U Okcitaniju veoma rano pristiže Corpus Iuris, te brzo dobiva prijevod na tom jeziku, zvan "Lo codi". Također, pridržavalo se i franačkih tradicija.¹⁷¹ Muntelehe i Friedelehe su bila dva načina da se brak sklopi. Friedelehe je bio slobodniji od dvije varijante, kontraktualan, i mogao se raskinuti po volji, dok je Muntelehe bio ozbiljna, solemna ceremonija, po kojoj se brak sklapa za vijeke vjekova. Po gregorijanskoj reformi, Sveta Stolica pokušava, nastoji obuzdati razuzdane brakove plemstva, ženjenja u privatnosti, konkubinat, labave ugovore, i kao alternativu dati sakrament, nerazdvojivu uniju muškarca i žene. Sakramenat, koji ne zaobilazi svoje izvorne

165"*When blood ties weakened over time, the ties of marriage intervened to knit together the human community. But the two relationships, by blood and marriage, had to be kept distinct. A man cannot take in marriage a woman whom he is already obligated to love by reason of kinship. Consanguinity and affinity are complementary, but also mutually exclusive. This idea was the point of departure for the medieval examination of incest. Here too, Augustine's influence was fundamental.*" Vidi; Herlihy, str. 11.

166Ta rođakinja bijaše Constance Amic, brat čijeg je djeda bio djed Raimonda Decana, Bermondova oca.

167I Bermond d'Uzes i Rostaing de Sabran su direktni vazali vikomta Nimesa, tada Bernata-Atona V.

168Njegov je brat, Guilhem, *connetable* grofa Tolose u Provansi. Ta će pozicija postati hereditarna unutar obitelji. Vidi; Manteyer, str. 410.

169Nije potvrđeno, međutim izrazito su velike šanse za to, jer su obje obitelji u relativno malom geografskom području, a gospodarstva povezana.

170Physiognomeia uobičajena tokom srednjevjekovnih psiholoških analiza, igra veliku ulogu u mladom umu.

171Vidi; Georges Duby, *Le chevalier, la femme et le pretre*, Poche, 2012. str. 41 - 44.

dužnosti, rekreaciju i vjernost, ne može djelovati i bez onoga što Augustin naziva seksualnim zadovoljstvom. Ali, kaže Gratian, "*Matrimonium quidem non facit coitus, sed voluntas, et ideo non solvit illud separatio corporis, sed voluntatis.*"¹⁷² Jer, nadovezuje se na to pravnik, "*da čovjek nije griješio, sjedinjavanje bi bilo kao objedinjenje drugih djelova tijela i bilo bi bez gorenja i svraba užitka kao unija drugih djelova tijela.*" Pouke su to, koje su svi službenici Svete Rimske Crkve, od kraja XI stoljeća trebali poznavati. Težina tih riječi ipak nije mogla putovati do svih kutaka Europe. U Occitaniji, način života diktira pravila, pravila koja se ne shvaćaju na isti način. U biskupskim je gradovima puno poštovaniji kanonski zakon, dok je na ruralnim područjima, urbanim sredinama i dalje vrijedno pravilo slobodne ljubavi, koja svrab cijeni više no implikaciju grijeha koju ona donosi. Ljudi se mogu složiti sa crkvenim propisima, ali dok god su oni prihvatljivi za njihove poslove i ne utječu na njihovu privatnost, Za Gratiana i dalje ne vrijedi nikakvo pravilo o obveznom blagoslivljanju braka, već je i dalje dovoljan samo pristanak para.

Za ritualne privatno-javne ceremonijale postoje dvije vrste izjave, koja čini brak. Ona u trenutnom vremenu, i ona u budućem. *Verba de presenti* označava uzimanje bračnog partnera, dok ona *de futuro* služi za zaruke. Papa Aleksander III se 1181.g. umješao u to, postavivši da je trenutna izjava potrebna da bi se ustanovila buduća, odnosno, da se i za zaruke treba dati siguran pristanak. Nije do IV Lateranskog koncila postalo obvezno imati crkveni brak, uz koji također dolazi i obveza da se u svojoj župi održava ceremonija.¹⁷³ Zaruke su veoma bitne, jer se tada utvrđuje po prvi put pristanak budućih supružnika, i daje se obećanje. Bez obećanja i vjere u brak, čak i ugovor nije dovoljno jak, da se brak sprovede. Na zaručama se uz blagoslov očeva i majki ponekad pojavljuje prsten kojim će mlada biti jednog dana oženjena. Ako joj se već tada navuče prsten, znači da je ona već zauzeta¹⁷⁴. To je simbolička gesta, kao i većina drugih, vezanih za ritual braka, ali odiše tradicijom i pijetetom, osobito u osobama koje su djelom te ceremonije.

Institucija braka, postala je nemoguća bez nezaobilaznog posrednika koji mora blagosloviti conijugalni odnos; jer "*Bog ga je htio, a svećenici će ga napraviti. Brak, postavši sakramentom, mora biti egzogaman i nerazdvojiv, osim što je baziran na slobodnom pristanku para.*"¹⁷⁵

Reći slobodan pristanak, ne znači, slobodna volja. Ponekad su ti pojmovi zamagljeni u obiteljskom odnosu, pa se zapravo zaboravi na to da je pristanak ponekad induciran ili obvezan. Archipresbyteri i prezbiteri sa sela, ne moraju se nužno interesirati ili propitkivati volju gospodara lokalnog

172Corpus iuris canonici. v. 1, Graz : Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1959. str. 1064. (u izvoru; Questiones II, C.I).

173Kirsti S. Thomas, *Medieval and Renaissance Marriage: Theory and Customs*;
<http://celyn.drizzlehosting.com/mrwp/mrwed.html>

174Chris Sparks, *Heresy, Inquisition and Life Cycle in Medieval Languedoc*, 2014. str. 103.

175FEL, str. 223.

donjona, kada dovodi kongregaciju i ženike. Dovoljno je za njega da pita, pri blagoslivljanju braka, uzimaju li respektivni sudionici jedno drugoga. Uz gregorijansku reformu, istovremeno otkrivanje Corpus Iuris Civilisa stvara dodatne probleme ženidbi. Popularizacijom i promulgacijom tog zakonika, žene počinju gubiti svoj *drech* i *querelu*. Običajno pravo postaje pomalo, ali inegzorabilno zamjenjivano standardiziranim patrijarhalnim zakonima¹⁷⁶. Ali, usprkos tome, tradicionalni Okcitsanski *usatges* do kraja 13. stoljeća ne dopuštaju ljepšem spolu da bude svedena na status kakav su imale Francuske i Normanske žene. U bračnim je ugovorima bilo posve normalno do polovice XIII. stoljeća da mlada dobije od svog muža, ili njegovog oca, *donatio propter nuptias*. Kada se Adalais de Tolosa ženila za grofa Rogiera Trencavela, njen je miraz bio golema svota od kojih 50,000¹⁷⁷ solida, a s Rogierove je strane dobila Balegueres (*Balaguerium*), grofoviju i grad Rasez (*Reddensis*)¹⁷⁸ i grad Limoux (*burgum Limosum*).¹⁷⁹ Sve do kraja tog stoljeća, žene zadržavaju puno pravo na imovinu i gospodarenje zemljom¹⁸⁰, dok se ne dešavaju od kraja XII stoljeća slučajevi direktne donacije zemlje ženi, kao što je učinio vikomt Beziersa, Svojoj sestri Beatriz je tad donirao dvorac Meze, sa svim njegovim pertinencijama etc¹⁸¹. Do kraja njenog života. Možda je to bilo upravo zato jer je već bila prešla dobnu granicu rađanja, te djeca nisu više bila moguća, jer se njeni nasljednici u dokumentu ne spominju. Pojave matrilinearne homonimije i ženskih imena u donacijama i poveljama se počinju manje primjećivati¹⁸². Postoji i slučaj gdje žene prodaju svoja dobra muškarcima, kao Na Cavaers, *co-seigneur* Fanjeauxa, koja 27. Ožujka 1235. godine prodaje svoja prava i dobra u tom *castrumu* pripadnicima [muškarcima] obitelji Chateuverduna¹⁸³. No, manjak spomena i prodavanje imovine, ne naslućuje direktno na omalovažavanje ili prisiljavanje. Jesu li to samo isprazne činjenične koincidencije, ili distinktan protu-ženski pokret? Beatriz de Planissoles, toliko puta spominjana, i dalje je početkom 14. stoljeća chatelaine Montailloa, ali tada je već takva pojava velika rijetkost, starinsko pravo, koje se već u doba Louisa Svetog osjetno mjenja. Do sredine istog stoljeća, rimsko, patrijarhalno pravo postaje osjetno prevalentnije, vraćanje miraza i briga za udovice postaje rjeđa i žene sve manje posjeduju ognjište, *castrum* i *seigneurije*¹⁸⁴. U gradovima je taj preokret puno osjetljiviji.

Teško je rekonstruirati jedno slavlje i ritual bez analiziranja intrikatnog sustava simboličkih gesti

176FEL, str. 46- 47.

177“*D marcas*”- u jednu srebrnu marku ulazi 250g srebra. Sou je većinom težak oko 2.40g.

178M. de Saint-Allais, *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques, etc...* Paris, 1818. str. 87-87.

179HGL, V, preuves, str. 178.

180FEL., str. 47.

181HGL, str. 421.

182Usporedi; HGL, V, str.1814-1850 sa 1858-1884.

183FEL, str. 324.

184Na primjer, u inventarima Gevaudanskih gradića, ne spominje se niti jedna žena kao vlasnica imovine. Vidi; Maurice, *La maison et son ameublement...*

koje variraju i nasljeđuju rimsko, franačko, i vizigotsko pravo, i od svega toga stvaraju amalgam koji postaje običajnim pravom. Svaki grad ima svoje, i svaki slučaj je poseban u detaljima i liturgijskom slijedu. U mnogim krajevima u 12. stoljeću postoji i dalje drevni običaj *dos ex marito*, po kojem muževa obitelj daje protu-miraz, koji se slaže na zajedničku imovinu, na uživanje oboje supružnika. Po sklapanju bračnog ugovora se nažalost ne spominje, osim imena osoba u pitanju, niti gdje, niti kada će doći do tog događaja. Biti moderan na početku 12. stoljeća značilo je možda pozvati svećenika da blagoslovi par, nakon što je sama ceremonija bila obavljena, miraz dat, i čitava kongregacija je bila u trenutku slavlja. Početkom 13. stoljeća, prije i nakon IV. lateranskog koncila, tradicionalni partikularizam gradova dolazi i dalje do izražaja, pa se u Narbonni¹⁸⁵ kćer cavaliera ili plemića može udati bez njegovog dopuštenja u crkvi¹⁸⁶, ali za to joj mogu prijetiti sankcije. Ako bi se udala "*nakon XX godine*," ne može biti razbaštinjena, niti kažnjena, no do te godine, otac je i dalje u moći joj čini zlo. Rimsko pravo i običaji daju razne alternative očevog predavanja mlade, hispanske tradicije tokom ranog srednjeg vijeka poznaju predavanje mlade iz očeve ruke, i spajanje njene i mladoženjine desne ruke zajedno. Ceremonija davanja prstena je ponekad vezana više za zaruke, u kapacitetu zavjeta za brak, U germanskim je tradicijama vitalne važnosti konzumacija braka, da bi bio valjan, čak važnija od ugovora. U Njemačkoj se očevi rukuju, a u Rimu se par ljubi. Postoje također galske tradicije koje daju alternativu čina sklapanja braka *in thalamo*, gdje se ceremonija vrši kada je par već ulegao u krevet¹⁸⁷. Diljem Okcitanije spajaju se sve ove tradicije u jednu i tvore mnogo lokalnih varijacija, na koje tradicije dušebrižnici promptno daju odgovore. Svaki kaptol ima svoj *Ordo*, kao što svako mjesto ima vlastite *usatges*¹⁸⁸. Za razliku od staromodnog privatnog braka, sveti kanonski brak je nešto što neki možda imaju ambiciju postići, zbog svojeg solemnog i vječitog karaktera. I to je u nekom periodu XII stoljeća bilo moderno, ženiti se pred crkvenim vratima, postrani crkve, ili pred samim Kristom(kako ćemo vidjeti da je slučaj u Languedocu)imati svoju uniju blagoslovljenu pred Bogom. No, nekima se impozicija pravila ne sviđa, a javna ceremonija koja košta, i teško se dizolvira nije svima u interesu. No, pravila su pravila, i prije ili kasnije, svi ih se trebaju pridržavati, makar to bilo po naredbi Inocenta III, pod prijetnjom anateme i ekskomunikacije.

185U Narbonni I čitavom području pod vlašću vikonta Aimerica de Lara, vidi; Archives Communales de Narbonne, Inventaire des archives communales antérieures à 1790, rédigé par M. Germain Mouynés, archiviste du Département de l'Aude, Annexes de la Série AA, Emmanuel Caillard Imprimeur, Narbonne, 1871, pages 31 à 32. ili <http://www.fordham.edu/halsall/french/oc06.asp>

186To dopušta I kanonsko pravo.

187Herlihy, str. 8-14.

188Vidi; Chris Sparks, *Heresy, Inquisition and Life Cycle in Medieval Languedoc*, str. 102-107.

Maduransa - Dozreljivanje

Rostaing de Sabran je, obzirom na bogatstvo svojih posjeda, mogao odrediti da će miraz njegove kćeri Guillelme biti preko 600 sousa, namještaj, i jedan krevet. Guillelma je tada imala oko 14 godina. U Uzesu se organizira ceremonija vjenčanja, nakon koje će Guillelma ostati ondje, da ostvari bračni život sa Elzearom. U slučaju da Rostaingov sin, Rostaing, umre, Guillelma će jednog dana naslijediti Sabran, a Elzear će biti *seigneur de iure uxoris*. Guillelmina majka je umrla kada je ona imala oko 4 godine. Sada će biti i daleko od oca koji ju je odgajao. Djevojka pakira svoje stvari u putni sanduk. Unutra je već nekoliko djelova posteljine, ručnici i maramice, kao i stoljnak, i jedna svilena chemise. Guillelma naslaguje još dvije svoje vunene svijetloplave haljine, i nekoliko potkošulja, tri para tajica, jedan *coiffe*, dvije kožne *ceinturette*, i jedan par rukavica. Po strani stavlja jedan manji sandučić, u kojem drži dva majčina prstena i jedan rezbareni rožnati češalj. Preko svega stavlja debeli zimski plašt od krzna. Na sebi će za put nositi crvenu haljinu koja joj pada do gležnja, kako joj je preporučio otac, jer joj odlično stoji, i gore plašt s kapuljačom, ako bude hladnjikavo navečer. U zadnji tren se sjetila izvaditi tamnosmeđi kajš. Trebat će, da se njena figura bolje istakne. Potrepštine za brigu o kosi(komad sapuna, parfumsna ulja, turpije, iglice, i vezice, kao i rezervni češalj i nož), i tijelu će staviti u vreću, i ubaciti u sanduk na vrh, da može lakše do nje doći.¹⁸⁹

Put do Uzesa nije dug. Ima tek kojih 14-15 milja do tamo, što znači da se, čak i sa kočijom može doći do Uzesa tokom dana, ako se dovoljno rano krene ujutro. Ceste su relativno dobre, samo što treba proći kroz nekoliko šuma, ako se ide sasvim ravno.

Tovari se seigneurove kočije pred donjonom, mladi sluge iznose iz žitnika tri vreće zobi, teške oko 20-tak kilograma. To će valjda biti dovoljno za desetak konja koji će ići. Uzima se sušenog mesa i spečenog kruha u vreći. S posebnim pijetetom i pažnjom se utovaruje krevet, dar Rostaingov, i njegova preklopiva stolica. Na jednu se kočiju tovari krevet i Guillelmine škrinje, a na drugu putne potrebstine. Rostaing je posebno upozorio da će trebati dvije bačve vode, i jedan baril vina, za svaki slučaj, ako bi Bermond bio škrt i ne poslužio ga dovoljno. Ići će Rostaing, njegov *scriban*, četiri *cavaliere* u njegovoj sviti, Rostaing, seigneurov sin, jedan sluga i dvije *ancille*, i naravno, Guillelma. Guillelma će sa ženama sjediti u kočiji. To će zapravo biti mala ceremonija za Rostainga, koji za svoju kćer nije toliko spreman potrošiti. Mumlja si u bradu, kako će za svoga sina i nasljednika morati dati barem triput više. Ovaj put će ga koštati, zajedno sa krevetom i *dos*-om, u vrijednosti od oko 660 sousa, zobi, u vrijednosti od oko 15, vina, od još oko 20, hrane, i vlastite

¹⁸⁹Bazirano na rekonstrukciji ženine garderobe Gwendolyne Hancke; FEL, str. 136-138.

rastrošnosti koju će morati pokazati na svadbi, zasigurno više od tisuću sousa.

Krenuti bi bilo dobro oko prvog sata (7 ujutro), i oko vespra, kada je sunce blizu pomolu već se može biti nadomak Uzesa. Bermond i njegova svita trebali su ih dočekati pred sjevernim vratima¹⁹⁰, i uvesti procesiju unutra. Sa Bermondove strane, prisutna je skoro cijela *familia*. Brat Raimond, biskup grada, sestra Beatriz, njen muž, Rainon de Caylart, *co-seigneur*, Elzearova braća, te njegova pomajka, Douca. Čak je i Bermondov brat, Guilhem, opat St. Thibery-ja došao. Oficiri i mnogo vitezova pozvani su da dočekaju Rostaingovu svitu. En Rostaing se grize za usnu pri tom pogledu, kada biva svjestan da je sam ispao škrtim i neuglednim. Dovedi samo desetak ljudi na takvu ceremoniju, bah...

Elzear ugledava tad svoju buduću ženu.¹⁹¹ Na prvi pogled, ne doima se kao djevojka idealne ljepote¹⁹². Nije plavokosa, kao što je bila njegova prva ljubav, niti savršeno blijeda¹⁹³, kao ona druga, niti ima lice kao ikona na crkvi, niti odražava svetost Djevice, ali Elzeara se ipak doima njeno malo potamnijelo lice, još tamnija kosa, i njene smeđe oči, koje su ga ugledale odmah. Na convitu i gozbi koji slijede, oni su spojeni za istim stolom, i podignuti su *gandili* u njihovo zdravlje. Guillelma ima čvrst karakter, i ugodan glas. Elzearu se čini da će je ipak jednog dana moći zavoljeti.

Ujutro, oko *hore tertie*, mnogobrojna svita se upućuje preko trga prema Katedrali Svetog Teodorita. Svadba je vesela prigoda, a ujedno i velika svečanost. Svatko se potrudio obući svoju najljepšu i najskuplju odjeću, najsvježije boje, najsajnijih ornamenata, dobro se počesljati, i biti najuglednijeg mogućeg izgleda. Kortej je posjedan u crkvu, En Rostaing je predao biskupu svoju kćer. Guillelma i Elzear stoje pred biskupom Raimondom. On je obučen u svoje najveličanstvenije odore, i nosi palij teško obložen zlatom i druguljnim ornamentima, Pita ih prvo, jesu li oni u bližnjem srodstvu, neka se odgovori i nek se nađe tko zna, pod prijetnjom ekskomunikacije. Nitko se ne glasa. Potom pita Biskup Elzeara, "*Želiš li ti Guillelmu, za ženu i suprugu?*" "*Da*", odgovara on. Tako kaže i ona. Oni združuju ruke, i daju se jedan drugome. Elzear mora reći; "*Ja, Elzear, dajem tebi Guillelmi svoje tijelo, kao muškarac i muž.*" Guillelma kaže; "*Ja, Guillelma tebi Elzearu dajem svoje tijelo, kao žena i supruga.*" Nakon toga, jedan pa druga prihvaćaju taj dar. Raimondu se prezentira prsten i tri denara, a on blagoslivlja prvo par, pa novac, pa prsten. U ime Oca, Sina i Duha Svetoga. Potom Elzear mora prsten sa tri prsta staviti na prvi, drugi, i treći prst djevojičine

190Nazvanim kasnije "La Condamine".

191Ne znamo jesu li se znali od malena.

192"*U idealu, lijepa dama ima sjajnu fizionomiju, blijedu kožu, svježju, bez tinte i potamnjenosti. Crte lica balansirane, kosu zbrinutu i lijepo učešljanu, tijelo lijepo oblikovano, sa malim trbuhom i čvrstim grudima*" vidi; FEL, str. 138.

193U skoro čitavom području Languedoca i Provanse, teško je ostati savršeno blijedim.

lijeve ruke, gdje će ga pustiti. Nakon toga joj daje novac. Izgovara, dok to radi; "*S ovim te prstenom vjenčam, ovim te zlatom*¹⁹⁴ *poštujem, ovim te blagom darujem,*" Biskup tada pjeva i blagoslivlja par, u ime Oca, i Sina, i Duha Svetoga, Amen. To je kraj ceremonije vjenčavanja, ali nakon toga, ide misa i ponovni blagoslov.

Neumjerene količine hrane i pića se troše nakon te sretne ceremonije. Prošlo je sve kako treba, nije bilo incidenata, pa se može bezbrižno gostiti do zore. Novovjenčani su postavljeni jedan do druge, i sada ih oblijeću familijari, željeći im dobro, dug život. Oni pijaniji im namiguju uz nepristojne geste. Diže se En Raimond, i uzima kadionik. Došlo je vrijeme za posjetu kreveta, tvrdi on. To je sada solemni dio ceremonije, koji ju i zaključuje, Bračni par će se postaviti u krevet¹⁹⁵, i ondje će ih biskup blagosloviti, njih i krevet, i moliti da podare mnogu djecu¹⁹⁶. Nakon toga, brak će biti konzumiran.

Seigneurialni poslovi

Uzes je sredinom XII stoljeća bio prosperitetan grad, koji leži na glavnom raskršću puteva koji vode iz Nimesa, Arle, Marseilhe i Avignona, preko Garda, kroz Auvergne, preko Clermont-Ferranda il'uz Rhonu, do Pariza. Grad je opasan gustom mrežom kuća, poslaganih u krug. Na sjevernoj strani dvorac seignera zatvara i brani grad. Kojih tisuću i pol stanovnika je prisutno unutar oziđa, a još skoro toliko u užoj okolici. Mnogo je trgovaca, premda se njihova uloga može definirati pasivnom, jer kroz Uzes roba tranzitira ali nije poznato trgovačko središte. Oko zidina se razvila i suburbija, uz četiri vrata iz grada. Uz suburbiju, kojih dvjestotinjak koraka od dvorca je Katedrala Svetog Teodorita. To je zdanje, građeno u najfinijem romaničkom stilu od bijelog kamena, sa cirkularnim tornjem¹⁹⁷, Raskošni kaptol biskupa Uzesa. Biskup je već skoro čitavo stoljeće u vlasništvu jednog djela grada. On je jedan od troje *co-seignera*. Osim kaptolske vlasti, Raimon posjeduje i duboko poštovanje sekularnih moćnika. Kroz 6 godina svojeg službovanja, sagradio si je, dajući obilna obećanja i obilne remuneracije, utjecaj i sa eklezijastičkim i sekularnim predstavnicima autoriteta. Vitezovi, građani, opati obližnjih samostana i distriktualci su mu skloni. Čakštoviše, i notarijat je tada još mogao biti sastavljen i od klerika, stoga je biskup mogao imati bogatu pravnu potporu.¹⁹⁸

194Za primjetiti je da se u ritualu spominje zlato, stoga se može misliti da je sam prsten zlatan, ali su solidi u pitanju lokalne proizvodnje, i rađeni su od srebra. Moguće je da se radi o novčićima-medaljama napravljenim upravo za ovu prigodu, ili da je to dijelom srednjovjekovne prakse gdje se ponekad srebro zove zlatom?

195Zauzima se ponekad ležeći, ponekad sjedeći položaj, ali u tom trenutku, s obzirom da tko god može ući u prostoriju par još nije nag. Njihova je odluka, kada će doći taj trenutak.

196Ova rekonstrukcija braka je bazirana na kanonskom Ordo XVI iz Avignona, pisanom u XIV stoljeću, i, Ordo VII iz Albija(XII.st.). Sjeverniji način se vidi u Ordo XV. Vidi; Jean-Baptiste Molin, Protais Mutembe, *Le rituel du mariage en France du XIIIe au XVIe siècle*, Théologie historique, 26. Paris: Beauchesne, 1974. str. 290-310.

197Katedrala je razrušena tokom Vjerskih ratova. Ostaje danas samo toranj, skraćen za dvije etaže od originalnog.

198Sveopća praksa je tako pokazala, mada nema dokaza o Uzskom notarijatu. K.L. Reyerson, J.V. Drendel, *Urban and Rural Communities in Medieval France: Provence and Languedoc, 1000 – 1500*, Medieval Mediterranean, Brill, 1998. str. 9.

Do En Raimonda je postalo teško doći.

Bermond zove *conseil*. Dolaze njegovi sinovi, Raimon i E.lzear, dolazi njegov pisar, i njegov najstariji prijatelj, i najvjerniji drug, *cavalier*. Problemi se gomilaju. Pozvan je *co-seigneur*, Rainon de Caylart. I on čuje iste priče. Grad se dijeli napola. Gradski magistrati zahtjevaju autonomiju od seigneurijalnih davanja i službovanja. Distriktualci zahtjevaju ulaz u grad. Valja napraviti zid i obuhvatiti suburbiju, te stvoriti poziciju konzula¹⁹⁹. Ne plaća se *leude*, niti putarina. To je kršenje svih pravica. Ne samo da su *prod'homes* gradski u tome, već i nekolicina viteških obitelji, koja uživa dosta banalnih prava, i nekoliko fiskalnih službi, porez na ribu, klanje, i sakupljanje putarine prema Pont du Gardu. Nije jasno što se zbiva. I on čuje iste priče. Čini se da će morati doći do drastičnijih mjera. Trećeg seigneura Uzesa nema na savjetovanju. On je odjahao za Pariz²⁰⁰.

Morat će se organizirati neko pokazivanje autoriteta. Bermondu valja pozvati i pričati sa gradskim magistratima, ili se može direktno otići do trgovišta, i pozvati građane nek se izjasne. Može se napisati neka nova odredba, ako je to potrebno. Ne smanjiti davanja, ali možda dati neke slobode? Conseil se glasa za drugu opciju. Rezolutno valja otići sa čitavom svitom, i zahtjevati pravdu, i pozvati svakoga tko se ne izjasni, na sud. Ali ipak, možda da se pričeka. Kada bi se barem moglo porazgovarati sa biskupom, koji zasigurno ima pokoju mudru riječ...

Biskup Raimon d'Uzes, vratio se uskoro iz Pariza. Njegov je dolazak trijumfalno dočekan od građana. Njihov je poštovani biskup za njih učinio sve, te dokazao da je njihova vjera u njega bila opravdana. Ljeta Gospodnjega MCLVI francuski kralj, Louis VII je kaptolu dao svoju protekciju, i potvrdio vjekovječna prava biskupije nad gradom. Sada će biskup imati ingerenciju nad čitavim distriktom, opatijama, *bastidama*, *villama*, *castrima*, *starama* i *torrima*. Nadalje, imat će vlast nad Uzesom, i svim što grad bude u budućnosti zahvaćao. Nadalje, ima pravo graditi i utvrđivati na teritoriju grada. Nadalje, potvrđuje se pravo kaptola da uzima trećinu poreza na novac koji se kuje u Monnaie-du-hotel. Nadalje, biskup će također imati pravo nad sakupljanjem doprinosa za mir, *compensum pacis*.²⁰¹²⁰² Biskup, dobivši ova prava, dobiva i ulogu kontrole mira. Upravo ono što je

199Konzuli se pojavljuju u početku u velikim i prosperitetnim gradovima; Avignon-1129, Montpellier-1130, Arles, Beziers-1131, Narbonna, 1132, St.Gilles-1143, Nimes, Nice, Tarascon-1144. U Tolosi se, za razliku stvara oko 1150g. Kompleksni administrativno-legislativni magistralni sustav, zvan "Capitoul". Vidi; Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996. str. 98-100.

200Biskupovo jahanje u Pariz je jedan od mogućnosti. Druga je da on nikada nije pomolio nos izvan svojeg dvora. On je sa kraljem i nadbiskupom Reimsa imao kontakt, i ugovoreno je ono što slijedi u nastavku, ali kada bi otišao i uživo dobio svoju bulu, te se vratio sa njom trijumfalno, dojam bi njegove supremacije bio potpun.

201Elziere, str. 415.

202Skuplja se u korist zaštite cesta šuma i gradova. S novcem skupljenim, biskup "unajmljuje" vitezove ili mercenare da to učine, ali mu ništa ne brani da svoje vlastite ljude angažira, a novac, spremi. "Svaki vlasnik ognjišta da da 12 denara, svaki par volova, te svaki radnji konj 2 sousa, svaka druga životinja za rad, za krave, za govedo i magarce, 6

vjekovječna dužnost seigneur. Njihova je društvena funkcija utoliko umanjena, s tim što su sada samo administratori grada, magistrati. Oni mu i dalje nisu dužni položiti nikakvu zakletvu. Njihovu plemenitost, nitko nije uzeo, još. Ali sada, kada postoji velik broj *militesa*, *cavaliera*, koji su za službu dobili ingerencije s biskupove strane, na novim biskupovim zemljama, seigneuri su upali u zaborav, postali figurama drugog plana. Na većem djelu grada (uz čitav distrikt) biskup sudi. Biskup skuplja porez na mir. Biskup brani ceste i osigurava trgovcima put. Biskup je onaj koga cijene gradski ljudi, a sada i distriktualci. Bermondovi nasljednici, Raimon i Elzear, jednoga dana će vladati vlastitim donjonom, i ničim više. Naravno, nije sve tako crno. Neke su dužnosti administracije bolje puštene drugima. Pa, to se čini od pamtivijeka sa vitezovima, koji su dosad skupili svakakve privilegije i moći. Oni olakšavaju samu administraciju. Olakšavaju li je? Može se reći da su vitezovi, u kapacitetu vojnika, i dalje upravo to što se iz njihova imena može pročitati, ali na širem području Južne Francuske, oni zapravo dominiraju nad gradskim i seoskim životom. Lako se uvidi da je njihova originalna funkcija profesionalnog vojnika spala na njihovu sekundarnu zanimaciju. Prvenstveno, oni sdakupljaju časti i solide. U većini su gradova velike obitelji, obogaćene kroz nekoliko generacija, postale administratorima samog grada. Od svojih seigneur, inherentno dobivaju neke od balalnih autoriteta; skupljanje poreza, kestenine i žirovnine, mlinaže, putarine, trgovišna davanja, i dužnost sakupljanja renti na udaljenim područjima²⁰³. Kada se pojava polaganja zakletve može prvi put uočiti, može se vidjeti da su se vitezovi već tada mogli odlučiti umjesto sekularnim vlastima, *hommage* podariti onim eklezijastičkim²⁰⁴. Potonja je vlast puno ugodnija za suradnju. Crkveno se osoblje samo se nije u stanju braniti, niti enforsirati pravdu. Zato, potrebno je imati vojni kadar, koji rado uskače. Mnoge opatije daju zemlju, mnogi biskupi daju smještaj na biskupskom dvoru. Ukoliko se cavalier dovoljno sviđa biskupu, može i njegovog sina promaknuti u archipresbytera, a jednog dana, možda postane biskupom. U biskupovoj *familiji*, *cavalier* ima i još jednu funkciju, koja ga utoliko podređuje, koliko mu daje pristup biskupovom uhu, onu senešala²⁰⁵.

Raimon nije jedini među biskupima, a čak niti među svojom braćom koji je emancipirao "svoj" grad od seigneur. Njegov brat, Peire d'Uzes, biskup Lodeve, te je iste godine učinio tu istu stvar. Uz to što su bili u konsenzusu sa građanima, vjerojatno su bili u komunikaciji i jedan sa drugim, te možda zajedno bili kod kralja. Na isti je način Aldebert, biskup Mende dobio nad čitavim

denara, za ovce, koze, i svinje, jedan obol." vidi; Clovis Brunel, "Les juges de la paix en Gévaudan au milieu du XIe siècle", u; *Bibliothèque de l'école des chartes*, 109/1951. str. 37-8.

203Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996. str. 83.

204Ibid. str. 82.

205Vidi; HGL, V, preuves, passim.

Gevaudanom 1161. godine suzeranstvo, putem kraljeve "Zlatne bule".²⁰⁶²⁰⁷ Za razliku od mnogih drugih regija Europe, gdje su biskupi gubili moć kontrole nad svojim gradovima, Okcitanski su biskupi toga doba bili izrazito uspješni administratori, kao što slučaj obitelji d'Uzes naslućuje. Međutim, seigneuri i co-seigneuri nisu se nikada lako predavali. Slijedi rekonstrukcija događaja kakvi su mogli biti, uslijed biskupovim djelovanju.

Convit – Gozba

En Bermond se budi ujutro, uz zvono. Douca i dalje spava. On se podiže, i ispetljava iz posteljine. Brada mu je čupava. Somnolentnim, bauljajućim korakom dolazi do svoje *vasselle*,²⁰⁸ da se olakša. Potom, žustro buđenje hladnom vodom po obrazu. Polazi za *toailha*-om,²⁰⁹ i suši mokri brk. Ako se spusti do sale, početak će njegov radni dan. Valja sjesti još malo, pomilovati se sa Doucom. Uskoro će početi vrevu u gradu. Kasna je vendemija, za neka grožđa, trebat će uskoro opet početi ubirati namet na korištenje preša. Na svu sreću, tek je počeo Studeni.

Uskoro dolazi glasnik biskupov, poremetiti jutro. Bermonda se poziva na večeru, u večer drugoga dana²¹⁰. Seigneur šalje nazad glasnika, nek obavjesti biskupa da prihvaća poziv.

Teče loša krv među seigneurima. Bermond je ljut na brata. En Raimond će organizirati gozbu, privatnu gozbu, u kojoj će sudjelovati samo on i En Bermond. Taj događaj treba biti adekvatan. Biti će to večera u biskupskom dvoru. Treba tu velika organizacija. Svi će domestici biti uključeni. Valja odmah reći kuharu nek se počne pripremati, treba vidjeti inventar, smisliti što će se jesti. Nek se izvuče najfinije stolnjake, najsrebrnije posuđe. Nek se isječu najbolji cokovi borova drva, nek se donese novih debelih svijeća, Nek se izvuče debelu bačvu vina iz Minerve,²¹¹ ogranca podove, nek se zapali aromatično ulje u lampama, i objesi svežnjeve lavande.

Peru se podovi, vade se bačve, kuhar čeka *comandamens* da zakolje mlado prase, a en Raimon šeće vrtom i razmišlja o hrani. Trebat će mesa, ali kojeg? Može se priklati jedno malo prase. Još mu nije vrijeme, ali utoliko će biti slađe. Nešto masno i teško bi bilo prikladno za rujnu večer. Moglo bi se

206Guillaume Durand, kasniji biskup Mende, u poziciji drugog najmoćnijeg gospodara u Gevaudanu, potpisao je sa francuskim kraljem 1307.godine "pariagium". Vidi; Antoine Meissonnier, *Le sens politique du procès et du paréage entre l'évêque de Mende et le roi de France (1269-1307)*, diplomski radovi Sorbonne; <http://theses.enc.sorbonne.fr/2011/meissonnier>

207Elziere, str. 415.

208Noćna posuda.

209Ručnik.

210Misli se na *feria secunda*.

211Za mnoge spomene vina vidi HGL. I dan danas slovi kao centar vinarstva.

također jesti teletinu. Zec ne bi bio na odmet. Lagana hrana, kapuni, divlje i domaće kokoši također padaju na pamet. Ovce su rijetke oko Uzesa, a morska riba smrdi dok dođe do trgovišta. Eventualno neka jegulja iz ribnjaka, ili riječna riba s Garda. Moglo bi se poslati nekoga da ode u lov, i ulovi što god uspije. Divlje patke su se vratile, i dobre su ujesen. Prepelica, fazan, *tortora* ili divlji kunić, bili bi odlični, možda jelen ili šumska svinja. Mlado svinjče, narezano na komade, u umaku, sa mašću i lukom, smljevenim crnim paprom i drugim začinima, ili možda pečeni but, sa zelenim češnjakom. To prija i ljeti i zimi. Možda ipak neki umak, bez češnjaka, sa peršinom i đumbirom, majčinom dušicom, da pliva u octu, ili vinu, ili u senfu. Možda jetra, u agrodolce brodetu, kuhana, uvaljana u začine, sa puno cannelle, uvaljana u kruh? Ima jedan način punjenja prasadi, veoma zamiljiva okusa. U pečenu se svinju se umetne punjenje od pečenih lješnjaka, u bjelanjku, sa sirom i kruškama, sve to pošćropljeno uljem i cimetom, paprom, đumbirom i solju, a na jedan dio jela se stavlja šećer. Punjenje snova. A tek mlado tele, prepečeno, uvaljano u mast, sa paprom i češnjakom, ili u piti. Ili pita sa zecom, masna i paprena. Kokoši i kapuni su najbolji u sosu i maslinovom ulju, ili pečeni. Ili u *cominee'*. Ili, u bijelom brodetu, Kuhane na vinu i vodi, sa bademom, a onda spećene, pa opet kuhane, i onda zapaprene, premazane zaćinima i šećerom. Kokoši u bijelom umaku bi mogle također dobro doći, kada bi se barem moglo doći do kojeg labuda, ili pauna, pećenog, sa šafranom i u preljevu vina, žestoko mirisnih začina i papra. Bermond bi iskipio, kad bi mu se donijelo takvu poslasticu, umotanu u platno, i kada bi ugledao glavu pauna pred sobom. Od labuda i pauna se jede glava, krila, vrat, i batkovi, ali veoma su rijetke životinje. Možda bi bilo malo nerealno toliko traćiti od svojih vazala. Kada bi ulovili jednog mladog jelena, da ga se speće, i prelije tankim vinskićm i octnim preljevom, uz pitu, sa "blanc mengierom"...Riže ima, samo je teško doći do bademova mlijeka. Grave' od malih divljih ptica bi bio izuzetan, Kuhane, pod slaninom, u vinu, a kad izađu, tako slatke i hrustave...

A da se ne govori o ribi, "*gelee de pesson, [...] carpes e tenches, bresnes e tourboz*". "*Saumon fres, [...] Anguilles en pastez. Item, anguilles salees*". "*Mourou, gornars*", *Hobotnice i "esturjon"*, oštrige, na luku i bijelom vinu. Pite i kolaći, slatki i slani, bijeli i crni kruh, sve što ćovjek moće poželiti, i mnogo vina da sve to dobro sjedne na želudac i duh. No, treba se ne zaletavati previše. Uzesa nije ni Marseilles, ni Paris, ni Toulouse. Valja si priznati, da ni u biskupskom bogatom *grenieru* nema toliko namirnica, koliko si ih biskup moće poželjeti. Neće se valjda poslućivati usoljene srdele ili kobasice, ili sir. Kuhar i njegovi pomoćnici i dalje čekaju sa klanjem svinje. Biti će svinja, pećena i napunjena svime, u skladu sa kuharovim talentom, ali da bude mnogo uljna, da bude paprena, i da bude splendidno zaćinjena. Uz to, valja imati slatku pitu od jabuke, i najćiniji

bijeli kruh²¹².

Pomalo pada mrak, i en Raimon provjerava je li sve na mjestu. Osobno se bio pobrinuo da uredi refektorij. Sluge su maknuli teške klupe i donijeli biskupovu katedru, i stavili je na čelo stola. Raimon je u međuvremenu, kada je bio oko prasadi, posudio jedan *sgabel* iz svinjca, najniži kojeg je našao, i postavio ga nasuprot svoje sjedalice²¹³. Nadgledao je donošenje dvaju velikih kandelabra iz same katedrale. Za svoje vino je uzeo najbolji pehar, rađen od starog zlata, dok je iz kuhinja izvukao mali čup od *terracotte* za Bermonda. Iz škrinje se izvadilo stoljnjak, i ubruse, dva tanjura od srebra, i najbolji srebrni bokal (vrijedan preko 60 sousa²¹⁴) za biskupovo vino. Za Bermonda, obični bakreni. Provjerava Raimon jesu li na mjestu *vinegrijere*, *saliere* i *pevriere*, zdjele za salatu i *vasselle* za sos²¹⁵. Svoj nož, žlicu i srebrnu čačalicu vidi na stolu²¹⁶. Bermondu će biti dosta ova potonja. Soba miriše po lavandi i divljem ružmarinu, kao i svinjetini, čiji miris permeira skoro sve prostorije u prizemlju. Dvor je lijepo obasjan, i debele svijeće se njišuna blagom propuhu. Sazvan je njegov sekularni senešal, i njegova tri čovjeka. Oni će dočekati s njim njegovog brata u salutatoriju. Jaše en Bermond, u svojem najljepšem plaštu, koji oko njega lebdi, izvana crn i baršunast, iznutra ima *contre-vair* motiv. Tamno-zelena tunika mu krasí tijelo, obrubljena zlatom, na prstima prstenje, i oko pasa mač. Biskupski dvor sjaji, već se vidi i od izvana. Ispred njega, njegov brat, i njegovi ljudi. Približava se Raimondu, koji mu pruža ruku, nek mu poljubi prsten. Bermond odbija. Raimon shvaća, i pokazuje prema refektoriju. Bermond ddaje plašt i mač jednom slugi. Ulaze u privatne odaje biskupa. Sjeda se za stol. Raimon je impozantna prisutnost pod toplim svjetlom svijeće. Visoki naslon katedre mu pridodaje na veličanstvenosti. Bermond je u usporedbi kao patuljak iz legendi; svoje ruke mora nalaktiti na stol, da bi dosegao do bokala namjenjenog mu. Počinje shvaćati, o čemu se tu radi. Sjeda na svoju nogu, da se uzdigne, ali i dalje je njegov brat višnji od njega. Oko Raimonda njegovi familijari, senešal mu ulijeva vino²¹⁷. Iza Bermonda nitko. Na stolu čekaju salate, kruhovi, sosovi, umaci, i začini. Na škrinji je sezonsko voće, i najslađe crno grožđe, kasno ubrano. Ulazi hrana, predivna mirisna beštija, koja odiše začinima, "*cum fust basme u piemont*".²¹⁸ Biskup intonira molitvu zahvale, obraća glavu nebesima, i zatvara oči. Bermond gleda

212Po djelu anonimnog francuskog autora XIII-XIV stoljeća, Pripisati korištenje iste recepture plemstvu ili biskupima Garda ili Provanse, možda nije dovoljno točno, ali nije ni dovoljno daleko. Na samom kraju svoje knjige recepata autor kaže; "*Tko god želi služiti u dobrom ostelu, mora imati sve što je u ovom rotulu napisano, u svom srcu, ili napismeno pri sebi. Onaj tko to nema, ne može dobro služiti u kuhinji svog gospodara*". Vidi; *Enseingnemenz qui enseingnent a apareillier toutes manieres de vivandes*, MS. Lat. 7131, fol. 99va.

213Bazirano na inventaru biskupske kuće u Gigeanu, 1259. vidi; "*Cartulaire de Maguelone*", de J. Rouquette et A. Villemagne, tome II, Montpellier, 1913, DCXLII, str. 818 à 819. Original, Archives Départementales de l'Hérault, G 1125, reg. C, folio 227 v°.

214Prosječna cijena visoko kvalitetnog bokala.

215Vidi; Maurice, passim.

216Vidi; FEL, str. 67.

217Bazirano na; HGL, V, preuves, str. 1169-1172.

218Philippe de Thaon; Bestijar, stih 234.

u njega. Tišina. Senešal reže komad za biskupa, i komad za Bermonda. Biskup jede. Bermond nema apetita. Raimon, u svojoj veličanstvenosti nudi Bermondu da ponese nešto hrane kući, ako mu se sada podigla *bila*, ili mu je vino loše sjelo. Možda malo octa, da smiri želudac?

Bermond se abruptno diže sa stola, zahvaljuje biskupu na lijepoj večeri, uzima svoje stvari, i jaše nazad u svoj dvor. En Bermond, seigneur d'Uzes, ne predaje se tako lako.

Ne tvrdimo da se takva večera ikada zbila, međutim simulacija upućuje na simboličnu komunikaciju Ocitanije, kao i jedinstven duh te kulture. Sličnost je vidljiva sa nekolicinom trubadurskih pjesama. Što pak znademo je da su posljedice Bermondove i Raimondove nesuglasice donijele razdor u Uzesu. Oko 1156-60. godine, biskup gradi zidine i proširuje grad. Između gradskih distrikata *co-seigneurie* stvara se jarak, i stavljaju se kapije. Bermond i Rainon de Caylart su prisiljeni Raimondu zakleti hommage za neka vlasništva blizu sjevernih vrata. Ljeta 1157, Bermond daje hommage biskupu Avignona za Saze.²¹⁹ Umiru mu braća Peire i Raimon (biskup Viviersa) 1160 i 1161. godine. Godine 1168. umire bez nasljednika Rostaing, Bermondov nećak, sin njegovog brata Rostainga. Seignorija grada Posquieresa vratila se Bermondu, kao najstarijem sinu Raimonda Decana. Uz pomoć novca koji pristizhe iz tog grada, Bermondov je odgovor na Raimondovu supremaciju podizanje visoke kule, koja se dugo gradila, i sagrađena je oko 1170. godine. Ta je kula trebala, ako ne nadmašiti visinu zvonika Svetog teodorita, barem je izjednačiti²²⁰. Biskup je svoje obećanje građanima ispunio, ali građani nisu dobili pravo na držanje konzula. Biskupovi su vitezovi ostali magistrati i civilni upravitelji. Bogate obitelji su vladale Uzesom²²¹. Bermond d'Uzes je sa svojim sinovima 1174. godine donirao zemlje opatiji "Beatae Mariae Francarumvallium".²²² Raimond je u to vrijeme primao hommage od raznih okolnih castruma, plemićkih kula i bastida.

Independensa - Samostalni život

Elzear d'Uzes je mogao vidjeti mnogih događaja kroz svoje zrele godine. Sa ocem je mogao prisustvovati savjetovanjima, suđenjima, poregovorima, i donacijama. Mnoge je trenutke mira i dokolice doživio, rata nije vidio, niti sudjelovao u križarskim pohodima, niti ligama protiv grofa Tolose.²²³ Njegov je izbor života bio onaj dvorski. U svojem gradu je vježbao vještine

²¹⁹Manteyer, str. 382.

²²⁰Izvorni zvonik Svetog Teodorita je ipak zadržao primat u visini. Tour Bermonde je tek danas izjednačena u visini sa zvonikom, kada potonjem fale dvije etaže uslijed Hugenostskog rata.

²²¹Elziere, str. 450-452.

²²²HGL, VIII, preuves, chartes, 305.

²²³Sredina stoljeća bila je burna zbog prisilne ženidbe Ermengarde de Narbonna za Anfosa Jordana de Tolosa. Uslijedili su ratovi sve dok se brak nije razvezao.

administratora i seigneura. Mogao je čuti za širenje nekog čudnog kulta među svojim vršnjacima, neku vrstu sekte oko Tolose, ali nije se previše interesirao, očito. Daleko je Tolosa. Nije bio njegov problem. Katara je bilo izrazito malo prema Provansi.²²⁴ Eltear je mogao dobro poznavati latinski, ali ne toliko dobro da bi mogao ulaziti u vjerske debate s biskupima. Znao je čitati, ali čini se nije bio vješt u pisanju. Na svu sreću, tu su bili vjerni notari, kojima je moguće diktirati na *romans*, a oni napišu sve to na *latin*. Godine provedene pod očevim okriljem dale su Elzearu iskustvo sa novcem, mjerama svoga grada i Nimesa, poreze idavanja, njegova prava i dužnosti. Bolesti nije vidio, osim pokoje groznice, ali na sreću, nisu ga morili *humores*. Zdravlje ga nosi, i tome je zahvalan Bogu. Nije pretežito vjeran, ali prekrsti se često, slijedi propise Svete Rimske Crkve, mada ih ponekad uopće ne shvaća. Zabave je bilo, koliko se htjelo. Lova i pjesme, vina i soli. Mnogi su dani provedeni u spavanju, a mnoge noći u bančenju. Guillelma je bila dobra žena, već je rodila jedno dijete, 1175. godine, kojeg su nazvali Rostaing, u čast njenog oca. Podariti će kroz godine mnogu djecu. Oni su se zavoljeli, i nisu upadali u grozne grijehе adulterija, niti se pomislili razvesti, pa makar i bilo da su praktički bližnji rođaci. Ipak, Guillelma je mogla zamjerati svome mužu to da nije svog oca, kada je dobio Posquieres, pitao da ga postavi ondje za vikara, ili castellana. Ona bi jamačno voljela da se oni presele i imaju vlastiti život, daleko od njegovog oca, pomajke, i Elzearove mlađe braće. Elzear ju je mogao osigurati da će i do toga doći jednog dana, uskoro.

Bermond d'Uzes umire 1181. godine, u onome što bismo mogli zvati dubokoj starosti. Imao je oko 70 godina pri smrti. Ne znamo gdje je njegovo tijelo pokopano, izgubili smo taj dokument, ali ako se ikad pomirio s Raimondom, možda se rado dao ukopati u katedrali svoga grada. Ako ne, možda je to učinio da iznervira brata. Ili se možda povukao u opatiju Blažene Djevice, kojoj je dao zemlju? Je li se pomirio s bratom, isto je nepoznato, ali, kako to već ide u staroj dobi, kada se strasti raznježe, i godine postaju duže, a vrijeme teže, braća su možda sklopila jedan s drugim mir, no to ne znamo.

En Raimon nadživio je Bermonda. Umro je 7 godina kasnije, nakon biskupovanja od skoro 40 godina(1150-1188)²²⁵. Njihova braća, Aldebert, biskup Nimesa i Guilhem, opat Svetog Thiberyja, umrli su 1174. i 1175. godine.²²⁶ Bermondova je odluka bila dati svom drugorođenom sinu, Raimondu, co-seigneuriju Uzesa. Elzearu je pustio Posquieres.²²⁷ Vrijeme je, dakle, za Elzeara, da se napusti Uzes, i postanje seigneur.

224Prema je mnogo vazala i prijatelja grofa Raimonda VII imalo interese u prisustvovanju u kasnijim Katarskim ratovima, kao npr. Dragonet II de Mondragon, obitelj de les Baux itd.

225Carraz, str. 550.

226Elziere, str. 455.

227Manteyer, str. 383.

Valjalo se pakirati, tovariti mnoga kola. Guillelma je izrazito zahtjevala da se nosi njihov krevet, makar ih bilo dovoljno u novom donjonu. Idu škrinje, pakiraju se mačevi, putna roba se tovari. Konji se prežu, Elzear se oprašta pomalo od svoje braće, Rainona de Caylart, biskupu Raimondu se klanja i ljubi prsten. Došao je vikar njegova oca iz Posquieresa, sa nekolicinom vitezova, da otprate ondje novog gospodara, i da mu prisegnu na mjestu. Elzearu se to sviđa. Konačno je postigao autoritet. Prije kretanja mu brat Raimon, zvan Rascas, dobacuje očev štit, neka mu je sa srećom. Posquieres, danas zvan Vauvert,²²⁸ leži točno na raskršću glavnih putova između Melgueilha i Montpelliera, Arlesa i Beaucaira, te Saint-Gillesa, i sjeverno do Nimesa. Idealna lokacija, rekli bismo, za ubirati putarine i trgovanje. Idealno mjesto za sustati i odmoriti se od puta. Ipak, drevna via Domitia, izbjegava Posquieres, i ide od Montpelliera za Nimes. No, omanja, manje frekventirana cesta ide od Melgueilha do St. Gillesa. Primarna je vrijednost, za obitelj Uzesa, to što su sami vlasnici tog castruma. Nadalje, zemlja je okolo plodna, i bare oko Meilgeuilha dovoljno su daleke, da se po ljeti ne doseli *mala aria*. Možda mu ga je zato otac podario. Svome prvome sinu ide najbolja zemlja. Uistinu, Elzear će biti Posquieresu glavni gospodar. Njegov će pečat glasiti; "**S. ELISIARIS – DNS DE POSQUERIIS**".²²⁹ I sadržavat će prikaz gradskog donjona.²³⁰

Prve su misije novog gospodara, primanje zakletava, *hommage* vitezova i oficira koji bijahu od njegova oca. Tako valja neke, najstarije i najvjernije, i one koji su dobili beneficij nasljedne pozicije, bez previše diskusije primiti. Savjetnike valja tražiti među onima koji dobre savjete daju, koji su skloni gospodaru. Mora se uvidjeti što za dvorac valja nabaviti, urediti ga po svom ukusu, napraviti inventar hrane, robe, i dobara. To neka radi Guillelma. Ali, isto tako, kao što seigneur prima zakletve, mora se i sam pokloniti svome senioru. Posquieres leži na teritoriju grofovije St. Gilles, kojom 1181. godine vlada grof Tolose, Raimon V. Čuvši od grofova vikara St. Gillesa da se tada grof nalazi u svom glavnom gradu, Elzear mora i taj put prevaliti, što prije, da riješi probleme birokracije.

Cestovni promet

Prije puta, valja uvidjeti koliko on traje, koliko će trebati novca imati sa sobom, koliko ljudi sa sobom povesti, i, naravno, kojim konjem ići.

Iz Nimesa do Tolose, prolazeći pored Narbonne, rimskom je cestom idealno potrebno ići barem pet dana konjem²³¹, prelazeći oko 50 kilometara na dan. Naravno, uz pokoji odmor. To je najbrži način,

228Vidi; Dominique Raynaud, "Le toponyme Posquieres; un cas de hybridation socio-linguistique latin-ebreu", Bulletin de la societe d'histoire de Posquieres-Vauvert, 4/2004, str. 5-40.

229*Sigillum Eliasaris, Dominus de Posquieriis*.

230Manteyer, str. 382-383.

231Po izračunu programa Waltera Scheidela i Elijah Meeks-a, vidi; <http://orbis.stanford.edu>. Ta se kalkulacija odnosi na

i najsigurniji put. Via Domitia je dovoljno očuvana, da se i trgovačka kola mogu njima voziti, a da se roba može prevoziti, uz dobru nadgledanost iz raznih castella i kula. Valja sa sobom nositi barem oko 20 sousa, ako se ne uzima hrana sa sobom. To je naravno, za jednu osobu. Više njih zahtjeva dobro potkovanu kesu. Zato, ako sa vitezovima, koji si sami plaćaju put, može se relativno jeftino proći. Pet je dana jahanja, ali napornog i za konje i za ljude. Ako se uzme *palfreja*, koji je konj idealno uzgajan upravo za putovanje, jer njegovo tijelo prima savršeno sedlo i čovjeka, a njegovo njihanje i regularan trot ne umara previše, može se putovati ugodno i dugo, a on se neće umoriti. Naravno, uzeti *destriera* sa *cobertom* i obiteljskim bojama, ući u Tolosu, lijepo zvuči, ali se riskira gubitak vrijednog bića. Pritom je i veoma neudobno, jer se njegovo njihanje ne može podnositi na dugom maršu, tako lako kao *palfrei*. Možda *corsier*, ako se putuje na manje daljine, jer trči brzo kada je svjež, i predivan je za vidjeti, ako je bijel. Postoji i roncey, koji je težački radni konj. Njega jašu većinom seljaci i štitonoše. Taj je konj ne-plemenitoga izgleda, i ima debele zglobove, koji podnose teret, više no čovjeka. Može se ići i mulama i magarcima, ali to je cavalcadura za svećenike i biskupe, ne za seigneure. Sve se konje prije puta vrijedi dobro istimariti, i okupati, da budu ugodni i sebi i jahaču, i redovito ih se treba hraniti, kada se hrani čovjek. Tako će se putovati bez brige, i bez previše stajanja, ako netko mora brzo doći, do svoga gospodara. Elzear de Posquieres bi kao pametan putnik dakle, trebao dati osedlati svojeg palfreja, uzeti sa sobom nekoliko vitezova i manje posluge, i dovoljno zaliha za put. Valja se prekriziti pri pogledu na crkvu, i uputiti se izvan zidina.

Paratge

Još je jedna dosad nespomenuta, možda i najbitnija obveza, postojala u životu svakog Okcitanca, bilo koje regije i dijalekta, a to jest, uzdržavati *paratge*. Najbliže usporedbe toga koncepta koje bi se našle u drugim područjima, jesu onaj časti, *zlatne wolnosci* u Poljskoj, ili *peerage-a* u Francuskim i Engleskim zemljama. Čast je, kao i *paratge* efemeran koncept, koji ide uz ruku poštenju i lijepom ponašanju, međutim dira i u svaki aspekt življenja. Poljska "Sarmacija" odnosno Zlatna sloboda, bila je specifični način življenja poljskih plemića i vitezova; njihov privilegij i izuzetak iz određenih zakona.²³² Pod riječi "peerage" možemo isčitati i jedan od značenja *paratge-a*, odnosno feudalni poredak kao takav. Peerage je također, uz titule, i časn način ophođenja i življenja. U svom punom smislu, ipak, *Paratge* je ipak jedinstven koncept svojstven u Okcitaniji,²³³ odnosno, možemo uvidjeti, njegovo se poimanje i poznavanje u Okcitaniji držalo drugačije; veoma bitnim, i time,

prijeđenih 279 kilometara od Nemaususa do Tolose. Tokom stoljeća, cesta je doživjela raspad i nije više toliko agilna za transport, ali za pretpostaviti je da je brzim trotom palfreja taj put bio kraći od 9 dana.

²³²Tako, na primjer, poljski su plemići smjeli nositi oružje u gradovima, s obzirom na status, unatoč strogim zabranama.

²³³Unatoč tome, u Kataloniji i Valencijanu, gdje se također može reći *paratge* kada se misli o društvenom poretku, ta riječ znači i "mjesto". Vidi: <https://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=paratge&operEntrada=0>

tretiran je čak i u pjesmama, i to, pored časti.²³⁴ Čast je intrinzični dio društva i činitelj *paratge*-a, međutim *paratge* je globalna vrijednost. Svaki je plemić, svaka osoba bio zadužen za "uzdržavanje" i čuvanje toga koncepta. Može se reći, *paratge* je poredak, nasljeđe, čast, sve što je sveto i dobro u jednom.²³⁵ Kodeks časti i stabilnost postojanja. Najraniji je spomen?

Paratge je percipiran kao eterealna supstanca, nešto što može rasti i cvijetati, biti zgaženo, oslobođeno, ili nestati. Imamo izvore koji spominju *paratge*, no nigdje konkretnoga objašnjenja o tome kako bi se on ispoljavao, ili definirao. Tokom dugog proučavanja mjesta i regije, i Okcitanske povijesti, dolazi nam pak, spontano, razabirati što je dobro a što loše za *paratge* i za ljude pod paskom Tuluškog grofa i ostalih. Nadalje, Trubadurske pjesme koje govore o očuvanju *paratge*-a kroz događaje, naslućuju i da on ima svoj kraj. Naravno, radi se o periodu kada su Okcitanske zemlje došle pod napad, kada su se sve vrednote toga kraja počele urušavati, i ne samo *paratge*, stradavao. Kada je križarska vojska Simona de Montforta opsjela Languedoc, nagrdili su *paratge*. Kada su Raimon VI i Peire II Aragonski poraženi kod Mureta, *paratge* je bivao poražen sa njima. Kada su Raimon VI i VII kasnije pobjedonosno oslobađali Tolosu 1217-18. godina, njihov je ulazak djelovao mesijanski,²³⁶ te je *paratge* bivao vraćen na mjesto.²³⁷ Kada je Simon de Montfort umro, *paratge* je bivao oslobođen.²³⁸ Raimon VII bivao je upitan hoće li se suprotstaviti kralju Luju, kako kaže Chanson de la Croisade, jer, "ili će sav *paratge* izumrijeti, ili će se boriti zdušno!" On odgovara da će se boriti kao lav, "unatoč tome što su mu neprijatelji snažni i vrijedni". Raimon je, zbog svog "pakta" sa *paratgeom* bio jak, što mu je stoga dozvolilo i da daje hommage Aragonskom kralju, a da mu čast ne biva nagrđena. Sama imena Raimona VI i VII su doživljena, kao i njihov duh, kao zrake sunca koje obasjavaju tamu rata i daju nadu. Oni su "*nostra claredatz*"- naše svijetlo.²³⁹²⁴⁰

Zaključak

Elzear d'Uzes je imao još mnogu djecu sa ljubljenom ženom. Osim Rostainga, bili su tu Maria, Peire, Bermond, Agnes, i Cecile. Njegov se život gubi nakon 1196. godine. Elzear d'Uzes nije doživio pohode na Okcitaniju, već je, možemo reći, vidio najljepši period kojeg je ta regijavidjela tokom srednjovjekovlja. Ono što za njim ostaje, djeca su njega i Guillelme. Ona ga je nadživjela, a

234Paratge vs. Onor.

235C. P. Bagley, "Paratge in the Anonymous Chanson De La Croisade Albigeoise," French Studies, Volume XXI, Issue 3, 1 July 1967, str. 195–204.

236Zambon čak uspoređuje *paratge* sa aspektima pravoslavnog kršćanstva, može se dodati; Zambon, *La notion du paratge*, str. 22.

237U pitanju je cijeli sustav života, a ne samo gospodarenje nad gradom.

238Gui de Cavallon, *Canso*, 13.st. laisse 147-160.

239Guilhem de Tudela, *Chanson de la Croisade*, laisse 182 – 208.

240Izrazito patriotski tekst upućuje na relativnost poimanja događaja, no daje jedinstveni uvid u tretitanju etikete I ponašanja. Ako pomislimo da je moguće da se Katar nikada ne bi mogao osjećati sigurnim izvan Okcitanije, a ondje pak, sam *paratge* ne dozvoljava grđenje Katara ili bilo kojeg čovjeka, vidimo koliko je dubokosežan *paratge*.

njegov sin, Rostaing, treći toga imena u obitelji d'Uzes, postao je gospodarom Posquieresa. On je sudjelovao u Katarskom ratu, u kojem je vjerojatno i umro, vjernim vitezom vojvode Narbonne, grofa Tolose, grofa Melgueilha i Albija, grofa Agena i Rodeza, markiza Provanse, en Raimona VII.²⁴¹

Možemo uvidjeti već iz slučaja obitelji Uzes da je prosječna dob pri smrti, bilo za muškarce, bilo za žene, bila preko pedeset godina, a da je bilo sasvim moguće doživjeti i punu starost od preko sedamdeset, osamdeset godina. Imamo slučajeve pak, gdje su određena gospoda živjela oko 90 godina, kao u slučaju Huguesa prvoga de les Baux-en-Provence.

Rijetko postoji spomena, čak i danas, o tome kako se umire; kako se pomiriti sa time?²⁴² Jesu li starački dani blagi i dugi, noge na toplom, i krezuba usta zbrinuta dobro. Za čovjeka u dubokoj starosti, kada kosti bole, a dan prolazi bolno, vrijeme koje ima, može biti ugodno, ili mučno. Umirati, nije lak posao. Uvidjeli smo ipak, kroz proučavanje drugih epoha života, kako se do toga ina dolazilo. S obzirom na subjektivnost i osobnost ljudi, svatko percipira svoj život na sebi svojstven način, pa tako i svoju starost i smrt. Bitno je, da čovjek, kad pogleda unazad, može svoj život ostaviti svojim nasljednicima bez straha. Vidjet ćemo u posljednim riječima ovoga rada, kako je pravi Okcitanac to sročio, prenjevši sve to u pjesmu.

Što se testamenata tiče, kao što je uviđeno iz mnogih spomenutih slučajeva, oni su bili temeljito sročeni da bi se dozvolilo zbrinjavanje obitelji nakon smrti. Da bi se zbrinula djeca i unuci, valja imati novaca. Plemstvo je Okcitanije bilo zbrinuto, i mnogobrojno. Kao i u susjednim Iberskim plemićkim strukturama, djeljenje imovine na jednake djelove, bilo među muškom, bilo ženskom djecom, omogućilo je širenje plemićke kaste. *Ko-seigneurat* je također pospješio opstojanju toga bitnog aspekta života. Čak i po nestanku tuluških grofova opstala ta društvena organizacija, tako da se čak i novonastale "katarske bastide" dijele na mnoge pripadnike društva.²⁴³ Osim puštanja imovine, moralo se ponekad misliti i o tome što će konkretno biti s djecom, tko će biti mentor ili regent. S obzirom na specifikum lokalnih pravnih struktura, usatges-ima, možemo na koncu ustvrditi da se generalne prakse ne razlikuju mnogo, ali da je Okcitanska kultura jedna od interesantnijih u razdoblju srednjevjekovlja, zbog iznimaka iz generalne prakse same.

Mnogi su se plemići dosađivali, unatoč relativnom lagodnom životu, dokona klasa kakva jesu.

241Titulacija je to kojom se krasio Raimon VII Tuluški. Unatoč tome što je Markizat Provanse, kojeg je držala obitelj u ime Rimskog cara, a Friedrich II potvrdio Raimonu, bila višeg ranga od grofovije, Raimonu su očito njegove provincije u Languedocu bile mnogo bitnije zbog toga što je *paratge* tih zemalja bio impozantniji.

242U kasnijim stoljećima, postojalo je nekoliko spisa zvanih *Ars moriendi*, koji su čitatelja pripremali za kraj života, no nisu uvršteni u ovaj rad zbog nepoklapanja vremena.

243Vidi npr. Slučaj grada Mirepoixa, koji još u 14. stoljeću ima mnoge gospodare.

Možda je protivno percipiranom katoličkom moralu, tvrditi da je u mnogima imperativ i životna potraga, biti u stanju imati "*cum dignitate otium*", o kojem je pričao Ciceron,²⁴⁴ no ipak ostaje na individui vidjeti koliko joj je to bitno. Još je jedno pitanje koje se može postaviti ono suicida. Nije poznato je li si je ikada, osim u bitci, neki plemić sam duzeo život. Naravno, to bi bilo počinjenje strašnog grijeha; oduzimanje od Boga, ono što on daje; stoga je moguće da se nije to činilo. Ipak, teorije radi, mora se postaviti pitanje: Što je sa mnogim djevojkama umrlim mladim, ili nesretnim prevarenim ljudima, ili onima naprosto razočaranim u život? Je li moguće da se prikrivalo suicide ne bi li se mogli ukapati unutar zidina? Jer ipak, postoje trubadurske pjesme,²⁴⁵ koje spominju mogućnost suicida, ukoliko bi ljubav svršila ili slično. Kao i svaki kulturni fenomen, to ne dolazi iz ničega, a također, postojanje pjesme može nekome dati inspiraciju.

Bilo plemić, bilo sluga, ovdje se moglo uvidjeti da oba žive u istim mjestima; u dvorcima i u gradovima. Za razliku od mnogih drugih regija, plemenitaši Okcitanije imaju mnoge gradske posjede, te naliče ponekad na patricije rimskog doba. Gradski je način života dramatično različit od ruralnog, dvorskog, no ovdje je to nerijetko kombinirano, te je moguće da je svaki od spomenutih plemića jedan dio života proveo u gradu, daleko od svojih posjeda, feuda. Život u dvorcu, odnosno dvorski život, nisu isto. Dok je prvi karakterističan za vojnike, sluge i službenike, dvorski je život onaj visoke kulture paratage-a, život plemića i dobro-rođenih. Život plemstva pak, koliko pokazuje njihov način života, prikazuje i odražava i način života nižerođenih ljudi. Jer, svi oni su živjeli na isti način, samo sa drugim mogućnostima. Kao i u modernom dobu, postojao je trickle-down efekt, koji je vukao niže klase prema gore, te su oni imitirali višlje.

Može se u konačnici tvrditi, da bi se otvorila nada i za nižerođene; nije, čini se, bilo toliko teško u Languedocu postati uspješan i bogat, ako se živjeti znalo. Nije lako preživjeti, u doba slabog medicinskog znanja, ali opet, preživjeti se dalo. Utjeha modernom čovjeku je uvidjeti da je srednji vijek tako logičan i praktičan, da se znanje prenosi preko čovjeka na čovjeka, bez previše filozofije, kako rade oni u Parizu, ili Bolognama. Za današnje vrijeme, možda je najbolje, prihvatiti činjenice, da ljudi više ne poučavaju, i da zamiru znanja. Rekli smo, bitno je za život jednog pojedinca ne samo kako će on proći, već i što rade daljnje generacije. Za kraj, pustit ćemo da nam Guilhem IX Akvitanski nadoda na poznavanje svoga doba; da zbori o starosti, prije no što se čovjek uputi u dugu mračnu noć, i zaključi ovo istraživanje, do daljnjega;

*"Pošto mi je došlo, da pjevam,
napraviti ću stih, koji mi je bolan,*

244"*Id quod est praestantissimum, maximeque optabile omnibus sanis et bonis et beatis, cum dignitate otium.*"
Ciceron, *Pro Publio Sestio*; Glava XLV.

245Vidi npr. Raimbaut d'Aurenga, *Joglar, fe qed eu dei*, Stanza II.

*nikad više neću biti podložan,
u Limogesu niti Poitiersu.*

*Jer sada idem u egzil,
u velikom strahu, i opasnosti,
u ratu puštam svoga sina,
naudit će mu susjedi.*

*Krenuti mi je tako teško,
iz gospodstva Poitiersa,
u stražu puštam Fulka od Angiersa,
cijele zemlje, i njegovog rodaka.*

*Ako ga Fulk d'Angiers ne spasi,
i kralj čiju držim čast,
napast će ga svi, većinom,
oni podmukli Anžuvinci i Gaskonci.²⁴⁶*

*Ako ne bude dobar i valjan,
kada ja budem krenuo od vas,
sa vlasti će ga zbaciti,
će ga vidjeti, da je mlad i glup.*

*Bio sam častan i mladahan,
ali sada nisam ni jedno ni drugo,
i krećem sada kod Onoga,
gdje svi grešnici nalaze utočište.*

*Mnogo sam bio sretan i veseo,
ali naš Gospod to više ne želi,
ne mogu više trpiti taj teret,
toliko sam blizu kraju.*

²⁴⁶Njegove riječi su se obistinile, donekle, jer su "podmukli" anžuvinci dobili Akvitaniju, kada se Guilhelmova unuka Eleanor oženila za Henrika II.

*Sve sam bacio, što sam volio,
Viteštvo i ponos,
i pošto se to sviđa Bogu,
nek me čuva pri sobom.*

*Sve svoje drugove zovem kod sebe,
nek dođu, i da me poštuju žestoko,
jer imao sam i sreće i blaga,
daleko, i u srcu svoga doma.*

*Tako puštam sreću i milost,
I "vair e gris e sembeli."²⁴⁷*

²⁴⁷ Vair, gris i sembeli su i vrste prerađenog krzna, i heraldičke boje u kasnijim periodima. Označuju bogatstvo, što je vojvoda implicirao. Guilhem de Poitiers, *Pos de chantar m'es pres talentz*.

POPIS LITERATURE

Izvori;

- Anon. *Enseingnemenz qui enseingnent a apareillier toutes manieres de vivandes*, MS. Lat. 7131, fol. 99va.
- Bernat Marti, *Bel m'es lai latz la fontana*.
- Bonvesin de la Riva, *Il galateo, o Quaranta cortesie da desco*.
- “Cartulaire de Maguelone”, de J. Rouquette et A. Villemagne, tome II, Montpellier, 1913, DCXLII, str. 818 à 819. Original, Archives Départementales de l'Hérault, G 1125, reg. C, fol. 227 v°.
- Cercamon, *Per fin amor m'esjauzira'*.
- Gui de Cavallon, *Canso*.
- Guilhem de Poitiers, *Farai un vers pos mi soneil*.
- Guilhem de Poitiers, *Farai un'vers de dreit nien*.
- Guilhem de Poitiers, *Companho, farai un vers qu'er covinen*.
- Guilhem de Poitiers, *Ben vuelh que sapchon li pluzor*.
- Guilhem de Poitiers, *Pos vezem de novel florir*.
- Guilhem de Poitiers, *Companho, non puesc mudar qu'eo no m'effrei*.
- Guilhem de Poitiers, *Companho, tant ai agutz d'avols conres*.
- Guilhem de Poitiers, *Pos de chantar m'es pres talentz*.
- Guilhem de Tudela, *Canso de la cruzada*, u: *La Chanson de la croisade contre les albigeois*, édition et traduction de Paul Meyer (Librairie Renouard, Paris, 1875, 2 vol.)
- Marcabru, *Lo vers comens quan vei del fau*.
- Raimbaut d'Aurenga, *Joglar, fe qed eu dei*

Knjige i monografije;

- Popular Treatises on Science Written During the Middle Ages in Anglo-Saxon, Anglo-Norman, and English - The Bestiary of Philippe de Thaon*, London, 1841.
- Abel & Froidefont, *Tableau Chronologique des noms de Messieurs les Capitouls de la ville de Toulouse*, 1786, Toulouse.
- Damien Carraz, *L'Ordre du Temple dans la basse vallée du Rhône: 1124-1312*, Presses Univeristaires de Lyon, 2005.
- Frederic Cheyette, *Ermengard of Narbonne and the World of the Troubadours*, Cornell University Press, 2001.
- Jean Luc Dejean, *Les comtes de Toulouse*.

- Devic & Vaissette, *Histoire Générale de Languedoc* Tome II-V.
- Aline Durand, *Les paysages médiévaux du Languedoc: Xe-XIIIe siècles*, Presses Universitaires du Mirail, Toulouse, 2003.
- Umberto Eco, *Baudolino, Tascabili Bompiani, Bologna, 2002.*
- J-B. Elziere, *Note sur les coseigneurs de la cité d'Uzès au Moyen Age*, Uzès, 2000.
- William Tydeman, *The medieval European Stage (500-1550)* Cambridge University Press, 2001.
- A. J. Kosto, *Making Agreements in Medieval Catalonia, Cambridge University Press, 2001.*
- N. Alcock, D. Miles, *The Medieval Peasant House in Midland England*, Oxbow Books, 2013.
- K. L. Reyerson, J. V. Drendel, *Urban and Rural Communities in Medieval France: Provence and Languedoc, 1000 – 1500*, Medieval Mediterranean, Brill, 1998.
- Robert Thomas Hampson, *Medii ævi Kalendarium Or, Dates, Charters, and Customs of the Middle Ages.*
- Megane Barreiros, *Eleanor of Aquitaine - The Queen Mother*, Master's Thesis, Université Toulouse – Jean Jaurès, 2016.
- Donald J. Kagay, *The Usatges of Barcelona: The Fundamental Law of Catalonia*, University of Pennsylvania Press, 1995.
- Danielle Jacquart, *Le Milieu médical en France du XIIe au XVIe siècle*, Droz, 1981.
- Encyclopedia of Birth Control*, ur. Vern L. Bullough, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2001.
- Rene Nelli, *Histoire secrete du Languedoc, Paris, 1978.*
- Georges Duby, *Le chevalier, la femme et le pretre*, Poche, 2012.
- Corpus iuris canonici. v. 1, Graz : Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 1959. str. 1064.
- M. de Saint-Allais, *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques, etc...* Paris, 1818.
- Emmanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou; Cathars and Catholics in a French Village 1294-1324*, Penguin Books, 2002.
- Antoine Meissonnier, *Le sens politique du procès et du paréage entre l'évêque de Mende et le roi de France (1269-1307)*, diplomski radovi Sorbonne.

Članci;

- M. Berthe, *Les élites urbaines méridionales au moyen âge (XIe-XVe siècles)*, u "M.S.A.M.F. hors série 2002"
- Martin Aurell, "La chevalerie urbaine en Occitanie (fin Xe-début XIIIe siècle)" u; *Actes des congrès de la Société des historiens médiévistes de l'enseignement supérieur public*, 27/1996.
- Isabelle Darnas, "Une maison du castrum de Calberte (Lozère) la maison J" *Archéologie du Midi*

médiéval, 1/1996.

-Marie Elise Gardel, "Le bâtiment III du castrum de Cabaret (Lastours, Aude)," *Archéologie du Midi médiéval*, 1/1996.

-Philip Maurice, "La maison et son ameublement en Gévaudan à la fin du Moyen Âge" *Journal des Savants*, 2/1998.

- "Medieval Furniture, a class offered at Pennsic XXX by Master Sir Stanford of Sheffield," u Stanley D.Hunter, August 2001.

-Buringh, Eltjo; van Zanden, Jan Luiten: "Charting the "Rise of the West": Manuscripts and Printed Books in Europe, A Long-Term Perspective from the Sixth through Eighteenth Centuries", *The Journal of Economic History*, Vol. 69, No. 2 (2009).

-Lieberman, Stephen J. "Of Clay Pebbles, Hollow Clay Balls, and Writing: A Sumerian View." *American Journal of Archaeology* 84, br. 3 (1980): str. 339-58.

- Abry-Joisten, "Beatrice de Planissoles et les theories populaires de la generation en Europe", *Heresis* 35/2001.

- Jean-Baptiste Molin, Protais Mutembe, *Le rituel du mariage en France du XIIe au XVIe siècle*, Théologie historique, 26. Paris: Beauchesne, 1974.

-Clovis Brunel, "Les juges de la paix en Gévaudan au milieu du XIe siècle", u; *Bibliothèque de l'école des chartes*, 109/1951.

-Dominique Raynaud, "Le toponyme Posquieres; un cas de hybridation socio-linguistique latin-ebreu", *Bulletin de la société d'histoire de Posquieres-Vauvert*, 4/2004.

-C. P. Bagley, "Paratge in the Anonymous Chanson De La Croisade Albigeoise," *French Studies*, Volume XXI, Issue 3, 1 July 1967.

Internetske stranice;

-<http://vivrevouivre.over-blog.com/article-a-propos-de-sainte-marguerite-patronne-des-accoucheurs-et-des-sages-femmes-60954579.html> (03.09.2014)

-<http://jean.gallian.free.fr/comm2/Images/genealog/uzes/uz1a.pdf> (15.01.2019)

-http://www.myarmoury.com/feature_spotxii.html(03.09.2014)

-<http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=13323571&idNoeud=1.1&host=catalogue>(24.09.2014)

-<http://www.archaeologyexpert.co.uk/experimentalarchaeology.html> (15.01.2019)

-<http://www.editfiume.info/lavoce/pola/16037-due-menestrelli-di-strada-e-d-osteria-affascinati-dal-basso-medioevo> (15.01.2019)

-<https://hr-hr.facebook.com/trobadorz/> (15.01.2019)

-<http://celyn.drizzlehosting.com/mrwp/mrwed.html> (15.01.2019)

- <http://www.fordham.edu/halsall/french/oc06.asp> (15.01.2019)
- <http://orbis.stanford.edu> (15.01.2019)
- <https://dlc.iec.cat/results.asp?txtEntrada=paratge&operEntrada=0> (15.01.2019)

Izvori na internetu;

- Anon. *Na Carezza*, Vidi; <http://www.rialto.unina.it/AlYs/12.1%28Paterson%29.htm> (25.09.2014)
- Anon. *Porquiera*, http://www.trobar.org/troubadours/misc/anonymous_porquiera.php (25.09.2014)
- Brice Duisit, *Guillaume IX d'Aquitaine, Las Cansos del coms de Peiteus*, 2003. Poslušati na; <http://www.youtube.com/watch?v=qoIiOMHYIAk> (25.09.2014)
- Liber niger. 1. S. Vulfr. Abbavil. fol. 45. v°, <http://ducange.enc.sorbonne.fr/PEDISSECA> (25.09.2014)
- Ms609, F° 231 b, Ms609, F° 246 b, <http://jean.duvernoy.free.fr/sources/sinquisit.htm> (12.09.2014)
- Nouveau Testament roman*. Ms Palais des Arts 36 Bibl. mun. Lyon. <http://jean.duvernoy.free.fr/text/listetexte.htm#soriginal>. (12.09.2014)
- https://fr.wikisource.org/wiki/Ordonnance_de_Villers-Cotter%C3%AAts (15.01.2019)

SAŽETAK

Ovaj rad, temeljen na izvorima i sekundarnoj literaturi, kao i osobnom iskustvu autora u reenactmentu, 3d simulaciji i eksperimentalnoj arheologiji, pruža uvid u svakodnevicu Okcitanskih plemićkih obitelji, a posebice one d'Uzes; nikada još podrobno tretiranom tematikom. Prate se faze života, sa koliko moguće realnim rekonstrukcijama i dokazima o istim, od samog rođenja, do starosti i kraja života. Fokus je na životu u 12. stoljeću, međutim, i izvori i literatura koji tretiraju druge, ranije i kasnije periode, ili regije, dolaze u obzir kada potrebno, u manjku izvornih. Svaki je period života uzet na razmatranje putem okruženja, mijenja, bilo vjerskih, kao i kulturnih, tretiran putem teoretske rekonstrukcije, i izvorne dokumentacije. S obzirom na faličnost posebnih podataka koji bi tvorili jasnu sliku života na mikro razinama, autor je odlučio koristiti takve, eksperimentalne metode.

Uvid u povjesnu sliku Okcitanije koji se time tvori, daje do znanja čitatelju o specifičnostima toga kraja tokom perioda srednjevjekovlja, i time obogaćuje znanu sliku srednjevjekovne svakodnevice.

ABSTRACT

This work, based on source material and secondary literature, alongside the author's personal experience in reenactment, 3d simulation and experimental archaeology, casts a glimpse into the daily life of Occitan noble families, and especially so the d'Uzes family; a never yet thoroughly studied topic. All the stages of life, as of birth itself and until old age and the end of life, are covered. The focus is on 12th century life, however, sources and literature treating other, earlier and later periods are also taken into account, when necessary, in lack of genuine ones. Each of the life periods taken into consideration through environment, opinion, religious or cultural, is approached via theoretical reconstruction and source documentation. Considering the lack of special data which would allow for the viewing of an image of life at its micro-stages, the author has decided to adopt such experimental methods.

The overview of the historical image of Occitan noble life thus created allows the reader to be aware of the specificities of that region during the middle ages, therefrom enriching the known vision of medieval daily life.